

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Míra dopadů evropeizace u států Východního partnerství

Diplomová práce

Autor: Bc. Jan Matlocha

Vedoucí práce: Doc. Daniel Marek Ph.D., M.A.

Olomouc 2015

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Míra dopadů evropeizace u států Východního partnerství“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne.

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Doc. Danu Markovi Ph.D., M.A. za jeho odborný dohled, připomínky a rady při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Externí vztahy EU a jejich interpretace	13
2. Teoretická východiska evropeizace dle Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera.....	14
2.1. Externí vládnutí jako součást teorie evropeizace.....	14
2.2. Mechanismy evropeizace	15
2.2.1. Doplnění Schimmelfennigova pojetí mechanismů evropeizace	18
2.3. Rozsah evropeizace.....	19
2.3.1. Kvazi členské státy.....	19
2.3.2. Kandidátské státy	21
2.3.3. Státy v blízkém sousedství EU.....	22
2.3.4. Země OECD.....	24
2.3.5. Ostatní regiony	25
2.4. Shrnutí přínosu teorie evropeizace pro zkoumanou problematiku	25
3. Kritická východiska pro teorii evropeizace	27
4. Spolupráce EU se zahraničními zeměmi v rámci Evropské politiky sousedství	28
4.1. Koncepce <i>Wider Europe</i> jako předchůdce Evropské politiky sousedství....	28
4.2. Teoretická východiska Evropské politiky sousedství	29
4.2.1. Prosazování demokracie v zemích Evropské politiky sousedství.....	31
4.2.2. Externí vládnutí nad rámec prosazování demokracie v zemích Evropské politiky sousedství.....	32
4.3. Základní mechanismy fungování Evropské politiky sousedství.....	33
4.4. Základní instrumenty financování Evropské politiky sousedství	34

4.4.1. Finanční mechanismus pro období 2014-202: Instrument pro Evropské sousedství (ENI)	35
5. Východní partnerství jako nástroj spolupráce EU se zeměmi východní Evropy a jižního Kavkazu	37
5.1. Vzájemné vztahy se zeměmi Východního partnerství: Bilaterální cesta	37
5.1.1. Programy komplexního vytváření institucí v rámci Východního partnerství (CIB) a pilotní regionální rozvojové programy (PRDPs)	38
5.1.2. Vizové dialogy se zeměmi Východního partnerství	39
5.2. Vzájemné vztahy se zeměmi Východního partnerství: Multilaterální cesta	41
5.2.1. Stěžejní iniciativy multilaterální kooperace	41
5.2.2. Posilování spolupráce s občanskými společnostmi v zemích VP	43
6. Vývoj vztahů mezi EU a jednotlivými zeměmi Východního partnerství	45
6.1. Kategorizace zemí Východního partnerství pomocí Indexu zemí Východního partnerství (EEI)	46
6.2. Metodologie indexu EEI	49
6.2.1. Výpočet indexu EEI	50
7. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Moldavska	51
7.1. Výsledek EEI indexu pro Moldavsko za rok 2014	53
7.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Moldavska a výzvy pro budoucí spolupráci	54
8. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Gruzie	55
8.1. Výsledek EEI indexu pro Gruzii za rok 2014	56
9. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Ukrajiny	58
9.1. Výsledek EEI indexu pro Ukrajinu za rok 2014	59

9.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Ukrajiny a výzvy pro budoucí spolupráci	60
10. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Arménie.....	62
10.1. Výsledek EEI indexu pro Arménii za rok 2014	64
10.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Arménie a výzvy pro budoucí spolupráci.....	64
11. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Ázerbájdžánu	66
11.1. Výsledek EEI indexu pro Ázerbájdžán za rok 2014	67
11.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Ázerbájdžánu a výzvy pro budoucí spolupráci.....	68
12. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Běloruska	70
12.1. Výsledek EEI indexu pro Bělorusko za rok 2014.....	71
12.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Běloruska a výzvy pro budoucí spolupráci.....	72
13. Dílčí závěry analytické části	74
Závěr	75
Abstrakt.....	81
Seznam zkratk	84
Seznam pramenů a literatury	86
Seznam tabulek, grafů a vzorců.....	97
Přílohy.....	99

Úvod

Oblast východní Evropy a jižního Kavkazu je regionem, kde se EU snaží uplatňovat svůj politický vliv. Důvodem tohoto jednání je hned několik aspektů. Státy jako Ukrajina, Bělorusko a Moldavsko jsou přímými „sousedy“ EU a z čistě geografického hlediska u nich můžeme hovořit o možném budoucím zapojení do unijních struktur. Politická realita je však jiná a přistoupení těchto zemí není v současné době uskutečnitelné. Proto v nich EU prosazuje svůj vliv ekonomického giganta a politického a společenského normotvůrce za účelem vytvoření přívětivého prostředí pro své občany. EU se snaží prosazovat demokracii, vládu právního státu, dodržování lidských práv, což jsou primární principy, na kterých je její myšlenka vybudována. Pro země jižního Kavkazu platí obdobné tvrzení s tou výjimkou, že se jedná o státy, ve kterých ani z geografického hlediska nelze hovořit o možném vstupu do EU. Stejně jako členské státy EU ze střední a východní Evropy, tak i státy Ukrajiny, Běloruska, Moldavska, Arménie, Ázerbájdžánu a Gruzie patřily po většinu 20. století pod nadvládu Sovětského svazu. Po jeho rozpadu vyhláší většina bývalých sovětských republik nezávislost a zapojuje se do projektu Společenství nezávislých států (SNS). Po politickém vakuu, které vzniklo po pádu železné opony, následuje hledání silného a nejen ekonomického partnera, kterého zmíněné státy spatřují v dynamicky se rozvíjícím společenství států tvořících EU, které je pro mnohé doposud zapovězené.

Posunutí unijních hranic v letech 2004 a 2007, kdy do EU přistoupilo celkem 12 zemí v čele s bývalými zeměmi Sovětského svazu, dalo podnět pro vznik politické iniciativy, která by měla cílit na blízké zahraničí EU. Evropská sousedská politika (ENP), která následně v roce 2007 vzniká, má za úkol cílit na země, které jsou buď v přímém zahraničí EU, nebo jsou klíčovými oblastmi, kde chce Unie uplatňovat svou politiku. Jedním z těchto regionů je i region východní Evropy a jižního Kavkazu, kde v rámci ENP působí švédsko-polská iniciativa EU, a sice Východní partnerství (VP).

Základní motivací této diplomové práce je snaha poukázat na fakt, že bez vysvětlení teoretických předpokladů akademických výpovědí o EU se lze jejímu pochopení jen obtížně přiblížit a stejně tak lze jen těžko zasáhnout do akademické diskuse samotné, neboť ta je jasně strukturována podle relevantních teoretických pozic. Autor diplomové práce se explicitně zaměřuje na externí vztahy EU v regionu východní Evropy, resp. na vztahy EU a země VP. Cílem práce je na základě zvolené teorie vysvětlit, jak EU posiluje své vztahy v tomto regionu. Pro takový cíl práce autor zvolil

teorii evropeizace, která dle jeho názoru poslouží adekvátně k vysvětlení dané problematiky. Hlavním důvodem výběru tohoto tématu byl pro autora jeho zájem o teoretické koncepty evropských studií a jejich interpretace současných událostí. Obzvláště podstatným regionem, kde je velmi důležité porozumět průběhu současných událostí z hlediska teorií evropských studií, je region východní Evropy a jižního Kavkazu tvořící VP. Vytvoření iniciativy VP a snaha EU o inkorporaci těchto států do západních struktur poukazují na zájem EU o tento region. Dalším podstatným důvodem pro výběr tohoto regionu při zkoumání teoretických konceptů evropských studií byly i faktory událostí na východě Ukrajiny v roce 2014, které v roce 2015 nabírají na intenzitě, a ruská iniciativa Euroasijské celní unie jako protipól unijního konceptu VP.

Jedním ze základních principů ENP a potažmo i iniciativy VP je snaha Unie zajistit bezpečnost a stabilitu v těchto regionech, především pro občany Unie. Situace vzniklá na Ukrajině, tedy přímo u východních hranic EU, má zásadní rozměr pro unijní bezpečnost. Jedná se o krizovou situaci ve státě, se kterým v roce 2009 EU navázala užší spolupráci ve formě VP, čímž se nejen Ukrajina, ale také země jako Bělorusko, Moldavsko, Gruzie, Arménie a Ázerbájdžán staly dlouhodobými partnery EU. Toto partnerství by mělo oběma stranám, a to jak EU (rozšíření vlivu na východ a užší inkorporace východoevropských a kavkazských republik do západních struktur), tak především zmíněným státům (hospodářské a politické reformy), přinést kýžený profit. Ukrajině byl v roce 2013 předložen koncept Asociační dohody s EU, který nebyl z důvodů, které jsou zkoumány v páté kapitole, přijat. Následné protesty prozápadního křídla Ukrajinské společnosti daly do pochodu události, kterými jsme svědky v roce 2014 a 2015.

Při studii VP a externích vztahů EU si autor diplomové práce klade následující výzkumné otázky: Jak EU posiluje svůj vliv v regionu, který tvoří oblast VP? Jaké jsou mechanismy evropeizace na státy VP? Kdo (instituce EU, stát, jednotlivci, NGO's) hraje v externích vztazích EU v regionu VP dominantní roli a proč? Jak jsou posilovány vztahy v rámci VP a jak státy VP spolupracují s EU? Jaké politiky EU uplatňuje (rozvojová pomoc, mise, apod.) a s jakým rozpočtem? Jak se k unijní politice VP staví Rusko? Jak se EU staví k občanské válce na Ukrajině?

Na základě analýzy výzkumných otázek zvolil autor jako teoretický koncept diplomové práce teorii evropeizace. Evropeizace nebo také europeizace se skládá ze širokého množství problematik, jež mají za cíl vytvoření stabilní a jednotné Evropy skrze posilování prvků kultury, náboženství a historické zkušenosti na evropském kontinentu

a šíření těchto principů do dalších světových regionů. Teorie evropeizace byla pro zkoumání hypotéz představených autorem práce vybrána z toho důvodu, že dle autorova domnění nabízí kvalitní základ pro analýzu vztahů a potažmo také vlivů EU a států VP. Z hlediska metodologie nabízí adekvátní proměnné pro zkoumanou problematiku.

Autor pracuje v textu s teorií evropeizace v pojetí výzkumníků Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera, kteří brilantně analyzují mechanismy vzájemných interakcí nejen mezi členskými státy EU a Unií navzájem, ale především popisují vliv nabídek předložených EU státům blízkého i velmi vzdáleného zahraničí. Schimmelfennig a Sedelmeier ve svém pojetí evropeizace pracují s konceptem tzv. externího vládnutí (*external governance*). Tento koncept představuje variaci šesti proměnných, (regionalismus, supranacionální integrace, multilateralismus, transnacionální trhy, regulační stát a demokratický konstitucionalismus) pomocí kterých Schimmelfennig a Sedelmeier sledují míru vlivu evropeizačních mechanismů na analyzované státy. Výzkumníci Schimmelfennig se Sedelmeierem dále přichází s přímými a nepřímými mechanismy evropeizace, jež korespondují s nacionální logikou následků (*logic of consequences*) a logikou vhodnosti (*logic of appropriateness*). Přímými mechanismy se rozumí takové, ve kterých EU zaujímá aktivní postoj a kde záměrně šíří své pojetí vládnutí a svá vnitřní pravidla směrem do zahraničí. Naopak nepřímé mechanismy jsou vysvětleny jako takové procesy, ve kterých nehraje aktivní roli EU, ale aktéři, kteří stojí mimo EU, nebo se jedná o takové procesy, kde pouhá přítomnost EU generuje původně nezamýšlené externí vlivy. Logika následků pak postupuje skrze manipulaci pobídek a skrze změny kalkulace nákladů a přínosů. Oproti tomu logika vhodnosti vysvětluje evropeizaci jako efekt vnímané autority a legitimity EU, jejího modelu vládnutí spolu s unijními normami a pravidly. Jednotlivé mechanismy jsou popsány v kapitole 2. 2.

Pro vysvětlení pojetí teorie evropeizace z pohledu teoretiků Schimmelfenniga a Sedelmeiera je klíčové také vysvětlit, jak vnímají rozsah evropeizace. Schimmelfennig společně se Sedelmeierem přichází s rozdělením sledovaných regionů na kategorie kvazi-členské státy, do kterých řadí státy Evropské zóny volného obchodu (EFTA), tedy státy, které mají s EU intenzivní interakce. Druhou kategorií tvoří státy kandidátské, tedy potenciální členské státy EU. Kategorie třetí obsahuje státy blízkého sousedství. Pro diplomovou práci se jedná o klíčovou kategorii při ověřování hypotéz. Předposlední kategorií států jsou státy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). A poslední pátá kategorie států je složena z tzv. ostatních regionů, tedy ze

států geograficky nejvzdálenějších. Na všech těchto pět kategorií států působí mechanismy evropeizace, a to různou intenzitou, za různých podmínek a s různým dopadem. Předmětem zkoumání této diplomové práce je nalézt, za jakých podmínek, mechanismů a dopadů je ve státech VP uplatňován vliv EU. Tomuto cíli práce dopomáhá teorie evropeizace v pojetí výzkumníků Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera. Na základě analýzy výzkumných otázek, studia příčné literatury a rozboru teorie evropeizace v pojetí Schimmelfenniga a Sedelmeiera vyvstaly autorovi následující hypotézy:

- 1) Dopad evropeizace slábne se vzdáleností partnerských zemí od hranic EU a s možností jejich plnohodnotného členství v EU.
- 2) V rámci zemí VP je dopad evropeizace nejsilnější v Moldavsku, nejslabší naopak v Bělorusku.

Pro analýzu míry intenzity dopadů evropeizace na jednotlivé státy VP zvolil autor následující metodologii. Závisle proměnnou je míra intenzity evropeizace u jednotlivých států VP. Evropeizace má silný vztah k jednotnému trhu EU. Proto byla zvolena jako jedna z nezávisle proměnných míra vzájemné obchodní výměny mezi jednotlivými státy VP a EU. Avšak pouze prozkoumání vzájemné obchodní výměny nepostačuje k tomu, abychom adekvátně vysvětlili dopady evropeizace na jednotlivé státy VP. Z tohoto důvodu byly za nezávisle proměnné zvoleny také míra kondicionality a socializace. Kondicionalitou se rozumí rozsah a důvěryhodnost pobídek ze strany EU vůči státům VP a míra nákladů spojená s adopcí těchto pobídek/pravidel ve zmíněných státech. Oproti tomu socializace zkoumá míru legitimacy a autority EU v očích států VP, rovněž zde hraje roli identifikace států VP s EU a frekvence a hustota kontaktů s Unií.

Pro vyhodnocení míry kondicionality a socializace ve státech VP byl vybrán Index pro země Východního partnerství (EEI), jenž monitoruje dosažený pokrok při přejímání unijního *acquis*, resp. ukazuje míru evropeizace ve zkoumaných státech. Výsledky indexu jsou zahrnuty v analytické části v jednotlivých kapitolách včetně tabulek, které jsou součástí přílohy. Metodologie indexu EEI je příčně vysvětlena v šesté kapitole. K ověření výše zmíněných hypotéz byl zvolen deskriptivně analytický přístup. Práce je metodologicky pojímána jako případová studie, jež zkoumá míru evropeizace ve státech VP.

Časově je diplomová práce vymezena několika obdobími. Z hlediska vytvoření ucelené představy o zkoumané problematice autor zvolil následující postup. V rámci

první časové osy se zaměřuje na období pádu SSSR, resp. vzniku samostatných států, které dnes tvoří země VP. V druhé časové ose se zabývá obdobím východního rozšíření a s ním spojenou iniciativou ENP, obě události spjaté s rokem 2004. Třetím zkoumaným časovým obdobím je pro něj etapa vzniku politiky VP, tedy léta 2008 a 2009. A v neposlední řadě autor klade důraz i na události let 2014 a 2015, které mají v současné době na politiku VP klíčový vliv (jedná se především o události na Ukrajině).

Práce je dále vymezena geograficky. Jak bylo naznačeno výše, autor diplomové práce se primárně zaměřuje na vztahy EU se státy VP, tedy se zeměmi Ukrajiny, Běloruska, Moldavska, Arménie, Gruzie a Ázerbájdžánu. Z hlediska Ukrajiny pracuje autor textu v kontextu hranic před rokem 2013. Dále je práce vymezena územím států EU a rovněž také není opomenuto území Ruska z důvodu komparace Eurasijské celní unie (EEU) jako ruské alternativy k unijnímu konceptu VP.

Přestože literatury na téma externích vztahů EU společně s výzkumem vztahů se státy VP je velké množství, tak při teorii evropeizace, vysvětlující vzájemné vztahy EU a VP, lze nalézt méně početné množství akademických prací. Jak dokazují práce autorů K. Goetz a J. H. Meyer-Sahling (2008) či R. Ladrech (2009) nebo O. Treib (2008), studium evropeizace se vztahuje především na vliv evropské integrace a transformování unijního modelu vládnutí na členské státy EU. Studie autorů A. Mathias, S. Stetter a T. Dietz z roku 2006 nebo práce T. Börzel a T. Riise (2000) či text S. Lavenex a E. M. Uçarer z roku 2004 naopak rozšířily koncept evropeizace na analýzu tzv. kvazi-členských států EU (autor diplomové práce s tímto konceptem pracuje v kapitole 2.2.1.). Dále práce U. Sedelmeiera z roku 2011 doplňuje teorii evropeizace o velmi užitečné poznatky, když zaměřuje svůj výzkum na státy, které žádají o členství v EU. Avšak literatury, která by se zabývala výlučně zeměmi, které nemají blízký vztah (z hlediska hranic) k EU, není rozsáhlé množství. Spíše než zkoumání evropeizace sousedských států se literatura zabývající se externími vztahy EU zaměřuje na roli EU jako mezinárodního aktéra nebo zkoumá EU jako civilní či normativní velmoc. Lze i argumentovat, že se tato literatura zaměřuje na to, jakou roli EU uvnitř mezinárodního systému zaujímá a jak jedná v externích vztazích (politická rozhodnutí, obsah, nástroje a strategie) spíše, než by se zaměřovala na to, jak ovlivňuje třetí země. Obdobně se tato literatura soustředí na vliv, který má Unie na mezinárodní systém (např. prostřednictvím ovlivňování rovnováhy sil v systému), nebo na její specifický vliv na různé mezinárodní režimy, které se zabývají například změnami klimatu nebo obchodní politikou.

Pro diplomovou práci byla klíčová brilantní analýza teorie evropeizace a jejího vlivu na blízké zahraničí EU v podání Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera. Především Schimmelfennigovy texty *Europeanization beyond Europe* (2012) a *Europeanization beyond the member states* (2010) poskytly autorovi diplomové práce základní přehled o teorii evropeizace a rovněž také odpověděly na hlavní výzkumné otázky, které si autor klade v úvodu diplomové práce. Ve spolupráci s dalšími výzkumníky (T. Freyburg, S. Lavenex, T. Skripka, A. Wetzel a U. Sedelmeier) rozpracovává Frank Schimmelfennig koncepci demokratického vládnutí či roli transformace unijních pravidel na nečlenské státy EU (*external governance*), se kterými autor diplomové práce rovněž v textu pracuje.

V analytické části diplomové práce byly autorovi velmi přínosné údaje odboru diplomatické služby EU (EEAS), stejně tak i údaje ze statistických úřadů a úřadů vlád jednotlivých zemí VP. Pro doplnění historického kontextu zde autor zmiňuje především brilantní analýzu profesora Tony Judta *Poválečná Evropa* (2008) a práci kolektiva autorů v čele s ruským historikem Andrejem Zubovem *Dějiny Ruska* (2014). Většina odborných textů a údajů, které autor čerpal pro úspěšné verifikování hypotéz, byla v anglickém nebo českém jazyce, a proto autor neidentifikoval větší obtížnosti při čerpání informací.

Diplomová práce je strukturována do dvou hlavních částí. První část se zabývá teoretickými východisky teorie evropeizace a je rozdělena do tří kapitol. Druhá část se zabývá analýzou zkoumaných hypotéz a je rozdělena do deseti kapitol. Důvodem pro takové množství kapitol v analytické části je počet zkoumaných případů, když se jedná o celkem šest zemí tvořící VP. První kapitola teoretické části se zabývá představením teorie evropeizace a jejích hlavních východisek. Druhá kapitola první části se zabývá pojetím evropeizace z hlediska Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeira. Ve třetí kapitole první části se autor zaměřuje na pozitiva a negativa zvolené teorie a možná úskalí při zkoumání vlivu evropeizace na státy VP. První kapitola druhé části podrobně rozebírá koncept ENP včetně teoretických východisek a mechanismů fungování. Druhá kapitola této části je věnována konceptu VP. Následující kapitola naopak představuje koncept a metodologii indexu EEI. Kapitoly čtvrtá až devátá této části analyzují vztahy jednotlivých zemí VP a EU včetně vyhodnocení výsledků indexu EEI. Závěrečná kapitola této části uzavírá analytickou část diplomové práce a sumarizuje dosažené výsledky analýzy.

Přínos této diplomové práce tkví v její aktuálnosti a unikátnosti. Externí vztahy

EU jsou v současné době velmi aktuální. Na tomto faktu se podílejí nepokoje na východě Ukrajiny, problematické vztahy nejen EU s Ruskem a také diskuse nad perspektivou užší spolupráce se státy VP. Iniciativa EU v regionu východní Evropy a jihokavkazských zemích je v práci nahlížena z pohledu teorie evropeizace. Takto specifikované téma spadající pod studium externích vztahů EU je sice obsaženo v akademické diskusi a adekvátně i v literatuře, avšak daleko více literatury a následně zpracovaných odborných textů a akademických prací se zaměřuje z hlediska teorie evropeizace na vztahy EU a jejích členských států, potažmo blízkých sousedů EU. Tato diplomová práce zkoumá odlišný, evropské kultuře do jisté míry vzdálenější, region a míru evropeizace, kterou na něj EU vyvíjí. Tímto je diplomová práce v jistém smyslu unikátní.

1. Externí vztahy EU a jejich interpretace

Autor ve své diplomové práci operuje s pojmem externí vztahy, potažmo externí vztahy EU. V akademické literatuře se tento pojem často užívá, a proto nad ním v této části autor zvolil krátké zamyšlení. Externími vztahy EU autor rozumí veškeré unijní akce, politiky, stanoviska, procesy a modely jednání s externími aktéry, tzn. s nečlenskými zeměmi EU a neunijními strukturami. Společná obchodní politika, stejně jako Společná bezpečnostní a zahraniční politika (SZBP), kromě interního hlediska obsahuje také hledisko externí, kdy pomocí těchto politik Unie výrazně ovlivňuje externí aktéry v jejich stanoviscích, přístupech a politikách vůči ní samotné. Unie vytvořila politiky rozvojové a humanitární pomoci, jimiž rovněž ovlivňuje externí aktéry. Jen fakt, že EU je největším poskytovatelem rozvojové pomoci na světě s ročním rozpočtem přes 30 miliard € a s působností v Africe, Asii, Latinské Americe a zemích jižního a východního Středomoří, dokazuje, jak výrazný vliv EU na tyto externí aktéry má (European Commission 2013). Podobně Unie spolupracuje v rámci humanitární politiky s ostatními organizacemi (OSN, NATO, OBSE, Rada Evropy a další) a disponuje rozpočtem přes 500 miliard € ročně na pomoc v problematických oblastech jako Irák, Afghánistán, území Palestinské samosprávy nebo severní Kavkaz. Tato fakta mají také silný vliv na dané externí aktéry (European Commission 2014a). EU je světovou ekonomickou velmocí, a proto si ji externí aktéři nemohou dovolit z ekonomického hlediska ignorovat. Unie produkuje více než 25% světového HDP a vytváří více jak jednu čtvrtinu světového hospodářství (Bache, George 2006: 35; El-Agraa 2011: 44). V rámci Světové obchodní organizace (WTO) se podílí na vytváření pravidel multilaterálního systému globálního obchodu a pravidel pro řešení sporů. EU má rovněž vlastní dohody s partnery po celém světě. Zároveň platí, že aby si Unie tuto pozici udržela, potřebuje k tomu spolupráci externích aktérů.¹

¹ Jak pronesl v roce 1991 belgický ministr zahraničí Mark Eyskens: „EU je ekonomický obr, politický trpaslík a vojenský červ“, tak EU disponuje především finančními prostředky a ty užívá k prosazování své politiky ve světě (The New York Times 1991).

2. Teoretická východiska evropeizace dle Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera

Autor diplomové práce zvolil pro analýzu představených hypotéz jako teoretické východisko teorii evropeizace. Podobně jako jsou historická fakta interpretována různými historiky odlišně i u teorie evropeizace lze nalézt více výkladů. Autor zvolil pro diplomovou práci interpretaci evropeizace profesora Franka Schimmelfenniga a jeho kolegů, především Ulricha Sedelmeiera. Důvodem tohoto autorova rozhodnutí je fakt, že Schimmelfennig nabízí brilantně zpracovaný komplexní pohled na problematiku působení vlivů EU na externí aktéry. Ve svém pojetí vysvětluje mechanismy evropeizace, kdy rozděluje působení evropeizace na kategorie, ve kterých zkoumá rozličné aspekty od kondicionality po hlediska socializační (Schimmelfennig 2012). Tyto mechanismy doplňuje o geografické hledisko, když představuje pojetí rozsahu evropeizace. Aktéry, na které působí evropeizace, rozděluje podobně jako u mechanismů na pět kategorií, kde mimo geografickou vzdálenost hraje roli i politika EU vůči danému regionu. V neposlední řadě Schimmelfennig interpretuje koncept externího vládnutí (*external governance*) jako důležitý pilíř teorie evropeizace. Jedná se o pojetí modelu vládnutí EU vůči externím aktérům (Schimmelfennig 2010).

2.1. Externí vládnutí jako součást teorie evropeizace

Jedním z pilířů teorie evropeizace je tzv. koncept *external governance*, se kterým přicházejí teoretikové Lavenex a Schimmelfennig (Lavenex, Schimmelfennig 2009). Jejich pojetí konceptu *external goveranace* spočívá v několika aspektech. Jsou jimi regionalismus, supranacionální integrace, multilateralismus, transnacionální trhy, regulační stát a demokratický konstitucionalismus (Lavenex, Schimmelfennig 2009: 802). Prvním konceptem z tohoto výčtu je regionální integrace. Jejím cílem je dosáhnout míru a blahobytu v ostatních částech světa, a to prostřednictvím vytvoření regionálních ekonomických organizací a zřízení supranacionálních organizací. V praxi vytváří Unie diskusní fóra a regionální organizace jak v blízkém sousedství Unie (státy balkánského poloostrova), tak i v regionech Unii vzdálenějších (subsaharská Afrika, Asie a Latinská Amerika). Tím EU posiluje regionální kooperaci a integraci (Lavenex, Schimmelfennig 2009: 799). Podle Radaelliho společně se na globální úrovni snaží

Unie reprodukovat svůj model „intenzivního multilateralismu“ tím, že posiluje multilaterální mezinárodní organizace (Radaelli 2004: 12).

Za druhé si EU stojí za vytvořením a regulací transnacionálních trhů. V praxi je tak EU popisována jako propagátor neoliberálního ekonomického modelu, jenž reflektuje unijní závazky pro vytváření trhu a podporu ekonomické liberalizace (Bach, Newman 2003). Ladrech dodává, že jde spíše o snahu EU mnohostranně šířit regulatorní rámec pro liberální trhy (Ladrech 2009: 11). Dle Majoneho je pak EU vnímána jako ztělesnění „regulatorního modelu“ vytváření politik, které následně projektuje do zahraničí a v daných zemích aplikuje šíření vlastních pravidel (Majone 1996: 7).

V neposlední řadě EU prosazuje při jednání s externími aktéry tzv. konstituční normy, do kterých se řadí například lidská práva, vytváření právního státu, rozvoj demokracie (Nugent 2004: 20). Tyto konstituční normy Unie vychází ze základních principů členských států. V průběhu 80. a 90. let minulého století EU ustanovila jako standard prosazování zmíněných norem ve svých externích vztazích. Především klauzule o lidských právech, které odmítají spolupráci se státy při prokázaném porušení lidských práv, se v dohodách s ne-industrializovanými třetími zeměmi objevuje v polovině let devadesátých (Nugent 2004: 20). Navíc se Unie snaží začleňovat prosazování lidských práv a demokracie do politik těchto států, kdy tedy působí jako normotvůrce pro ostatní státy (Tiersky, Oudenaren 2010).

2.2. Mechanismy evropeizace

Schimmelfennig společně se Sedelmeirem ve svém pojetí teorie evropeizace představují přímé a nepřímé mechanismy, které korespondují s racionální logikou následků (*logic of consequences*) a logikou vhodnosti (*logic of appropriateness*) a vysvětlují tak mechanismy a podmínky evropeizace (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002; Sedelmeier, Schimmelfennig 2004). Podmínky a mechanismy evropeizace jsou vysvětleny v tabulce č. 1 a v práci se s tímto rozdělením bude dále pracovat.

Schimmelfennig a Sedelmeier vnímají přímé mechanismy jako ty, ve kterých EU zaujímá aktivní postoj a díky kterým záměrně šíří své pojetí vládnutí a svá vnitřní pravidla do zahraničí. Oproti tomu jsou nepřímé mechanismy chápány jako ty, ve kterých buď aktéři mimo EU hrají aktivní roli, nebo pouhá přítomnost EU generuje

původně nezamýšlené externí vlivy (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 672). Podle teorie logiky následků evropeizace postupuje Unie skrze manipulaci pobídek a skrze změny kalkulace nákladů a přínosů ve třetích zemích. Na rozdíl od logiky následků, logika vhodnosti popisuje evropeizaci jako efekt vnímané autority a legitimity EU, jejího modelu vládnutí či jejích norem a pravidel (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 673)

Přímým mechanismem evropeizace je kondicionalita. Ta je založena na unijní manipulaci kalkulace nákladů a přínosů ostatních aktérů. V praxi koncept kondicionality funguje jako nastavení pravidel Unie a jejího modelu vládnutí pro externí aktéry jako podmínky, kterou je nezbytné naplnit pro získání „odměny“ ze strany Unie či vyhnutí se sankcí Unie (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 511). Nejběžnějšími odměnami Unie pro externí aktéry za dosažení těchto podmínek jsou různé typy dohod počínaje obchodními dohodami a konče přístupovou smlouvou a poskytnutím přístupu k unijnímu trhu společně s finanční pomocí, která je s tímto typem dohody spjata. Při nedodržení podmínek stanovených Uní je tomu obdobně u unijních sankcí, kdy může Unie přistoupit k pozastavení či terminaci takových dohod (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 512). Schimmelfennig společně se Sedelmeirem argumentují, že spíše než k sankciování aktérů přistupuje Unie k tzv. pozitivní kondicionalitě (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 672). Tento postup v praxi znamená, že aktéři, kteří se snaží o dosažení dohody, jsou de facto ponecháváni v „imaginární čekárně“, kde zůstanou, dokud nesplní podmínky, které na ně klade EU. Efektivita tohoto mechanismu je odvislá od míry odměny slíbené Uní a kredibility takových podmínek. Míra kredibility Unie vychází z její vyjednávací pozice, kdy EU musí být na dohodě méně závislá než její partner při vyjednávání a kdy je tomuto partnerovi při vyjednávání jasné, že odměnu (dohodu) získá pouze, když naplní kritéria, která mu stanoví Unie. Zároveň nesmí být náklady na adaptaci unijních kritérií vyšší, než při možném dosažení mezinárodní dohody, jinak aktér unijní podmínky nesplní (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 677).

Naproti tomu působí externalizace, která je nepřímým mechanismem evropeizace, skrze nepřímý vliv EU na kalkulaci nákladů a přínosů externích aktérů. Na rozdíl od kondicionality, Unie nemá za hranicemi aktivní roli při prosazování svého modelu vládnutí. EU jen díky své přítomnosti tržního a regionálního systému vládnutí produkuje externalitu (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 515). Porušení pravidel stanovených Uní se pro externí aktéry rovná nárůstu čistých nákladů (*net costs*). Proto

musí zahraniční firmy, které mají zájem z unijního trhu benefitovat, akceptovat pravidla EU a země, jejichž ekonomiky jsou silně propojené s EU, samy (bez nátlaku EU) vytvářet pravidla, která jsou v souladu s pravidly EU. Zároveň platí, že efekt externalizace roste s velikostí trhu EU a silou unijních regulačních institucí (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 516). V praxi tak platí, že čím větší je podíl EU na zahraničním obchodu dané země a čím více jsou pravidla EU zavazující a centralizovaná, tím více bude cílová země podléhat tlakům evropeizace (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 678).

Přímým mechanismem evropeizace založeným na logice vhodnosti je koncept socializace. Ten sestává z přesvědčování externích aktérů o ideách a normách, které jsou základem Unijního modelu vládnutí (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 679). Na rozdíl od přímé manipulace (kondicionalita) nebo nepřímého ovlivňování kalkulace nákladů a přínosů (externalizace), se takto EU snaží naučit (model sociálního učení) externí aktéry porozumět principům a pravidlům, na kterých je její systém vládnutí postaven. Pokud jsou externí aktéři přesvědčeni o legitimitě a vhodnosti těchto norem a pokud akceptují autority EU, přijmou a dodržují unijní pravidla. Schimmelfennig a Sedelmeier argumentují, že takto popsany koncept socializace bude vlastní především aktérům z „nejistého prostředí“, kteří vnímají sounáležitost s Evropou (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 517). Akceptování unijních pravidel ze strany externích aktérů napomáhá rovněž také častá diskuse a míra kontaktů, která se mezi těmito aktéry vytvoří. Checkel zároveň dodává, že vysoká rezonance unijního modelu vládnutí s domácími tradicemi, normami a praktikami utváří vhodné podmínky pro efektivní socializaci (Checkel 2001: 562).

Posledním mechanismem evropeizace založeným na logice vhodnosti je koncept imitace. Tento mechanismus působí podobně jako socializace, avšak bez aktivní role EU. Externí aktéři spíše napodobují unijní model vládnutí. Důvodem, proč nečlenské státy tíhnou k napodobování takového model vládnutí, je přesvědčení, že pravidla a politiky EU, tak jak jsou nastavená, vhodně vyřeší problémy dané země (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 681). Jedná se o model *lesson drawing*, ke kterému dochází z důsledku nespokojenosti v domácím prostředí (Radaelli 2003: 25). Schimmelfennig a Sedelmeier přisuzují takové jednání buď nově vzniklým státům, nebo státům s „nestálým prostředím“ (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 517).

2.2.1. Doplnění Schimmelfennigova pojetí mechanismů evropeizace

Původní Schimmelfennigovu koncepci mechanismů evropeizace, tak jak ji představil ve své studii z roku 2010, doplňují o své poznatky výzkumníci Thomas Dietz (Albert, Dietz, Stetter 2006) a Michael Bauer (Bauer, Knill, Pitschel 2007). Ve své studii o míře vlivu EU na hraniční konflikty přichází Dietz, Stetter a Albert s konceptem čtyř možných tras vlivu Unie (Albert, Dietz, Stetter 2006: 566). Tyto trasy pak rozlišují na základě toho, zda je daný vliv generován přímo EU, nebo jestli se jedná o efekt integračního procesu, který není přímo ovlivněn aktéry EU. Vliv EU může být dvojitý, jednak se může jednat o vliv EU na konkrétní politiky, nebo skrze vliv EU může docházet k různým sociálním implikacím (Albert, Dietz, Stetter 2006: 567).

První trasou, kterou ve své terminologii zmiňují Dietz, Stetter a Albert je tzv. zavazující vliv (*compulsory impact*), který pracuje s konkrétními opatřeními v konkrétních oblastech, především se jedná o metodu *carrot and stick* (Albert, Dietz, Stetter 2006: 567). Další trasou je spojující vliv, jenž je vytvořen na základě konkrétních (především finančních) opatření a podporuje kontakt mezi konfliktními stranami. Třetí cestou je tzv. umožňující vliv, kdy aktéři v konfliktních situacích posilují svůj vliv tím, že spojují své politické agendy a pozice s EU. Poslední cestou, se kterou tito výzkumníci přichází, je tzv. konstruktivní vliv, který vychází z fundamentální rekonstrukce identit v důsledku působení evropské integrace. První a druhá trasa fungují na principu přímého vlivu, kdežto třetí a čtvrtá v důsledku vlivu nepřímého (Albert, Dietz, Stetter 2006: 590).

Bauer, Knill a Pitschel přicházejí s doplněním Schimmelfennigova pojetí mechanismů evropeizace, když aplikují trichotomii unijního modelu vládnutí v regulační politice (Bauer, Knill, Pitschel 2007: 408). Představují model shody (*compliance*) jako donucovacího mechanismu zaměřeného na legálně závazná pravidla EU, která národní vlády musí adaptovat, aby předešly sankcím ze strany EU. Zatímco je model shody spojován s pozitivní integrací, kdy se jedná o formální harmonizaci národních pravidel, tak model konkurence funguje na principu negativní integrace, kdy jde o snahu zrušit vnitrostátní překážky, které narušují společný trh (Bauer, Knill, Pitschel 2007: 411). V rámci modelu konkurence je vliv EU méně přímý a funguje skrze tlaky trhu. Posledním z výčtu modelů je model komunikace, jež je definován jako koncept řízení, který s sebou přináší změnu v důsledku dobrovolného poskytování informací a vzájemného učení mezi politiky a Unii sponzorovanou sítí kontaktů. Na

závěr Bauer, Knill a Pitschel uvádějí, že spíše než přímé sankce EU a nepřímé sankce trhu, je to legitimita politik, která určuje míru efektivní evropeizace (Bauer, Knill, Pitschel 2007: 422).

Všechny ostatní mechanismy evropeizace lze nejlépe vnímat jako kombinaci dvou fundamentálních logik, které pracují více nepřímo a transnacionálně, než jak fungují kondicionalita a socializace. Schimmelfennig zde argumentuje, že kondicionalita EU a socializace mohou být zaměřeny spíše na sociální aktéry, jako například firmy, zájmové skupiny, nevládní organizace nebo dokonce regionální administrativy, než na národní vlády jednotlivých zemí (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 688). Transnacionální pobídky, které představují mechanismus evropeizace v rámci logiky následků, poskytují těmto nestátním aktérům prostor, aby sami respektovali a adaptovali pravidla EU či sami vyvinuli tlak na své národní vlády s cílem adaptace unijních pravidel na této úrovni. Obdobně tomu dochází při tzv. transnacionální socializaci, kdy je možný tlak Unie na sociální aktéry za účelem adaptace unijních norem, hodnot a politických ideálů (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 689). Kompletní rozložení mechanismů evropeizace je obsaženo v tabulce č. 1, která je součástí přílohy.

2.3. Rozsah Evropeizace

Výše interpretované mechanismy evropeizace indikují, že při zkoumání míry evropeizace v jednotlivých regionech a zemích bude docházet k rozdílné intenzitě vlivu tohoto konceptu. Schimmelfennig a Sedelmeier proto přichází s rozdělením unijního externího vládnutí do pěti okruhů: kvazi-členské státy západní Evropy, kandidátské státy, státy v blízkém sousedství, státy OECD a ostatní regiony světa (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 673; Schimmelfennig 2010: 12). Toto rozdělení vystihuje tabulka č. 2, která je součástí přílohy. Třetí oblast interpretovaného výčtu oblastí je pro diplomovou práci klíčová. Spadají sem zkoumané státy konceptu Východního partnerství, tedy Ukrajina, Moldavsko, Bělorusko, Arménie, Ázerbájdžán a Gruzie.

2.3.1. Kvazi členské státy

Za kvazi členské státy západní Evropy jsou považovány Island, Lichtenštejnsko, Norsko a Švýcarsko, tedy státy, které nejsou členy EU. Jedná se o státy, jež jsou členy

Evropského sdružení volného obchodu (EFTA), tedy alternativy k přímému členství EU. V roce 1992 EU uzavřela se zeměmi EFTA dohodu, kterou se tyto země zavázaly přijmout veškerou unijní legislativu týkající se jednotného vnitřního trhu, s ním souvisejících politik a rovněž judikaturu Evropského soudního dvora (ESD) (Wallace, Pollack, Young 2010). Tato dohoda vytvořila tzv. Evropský hospodářský prostor (EHP). Země EHP dostaly privilegium participovat na neformální přípravě unijní legislativy (tzv. koncept *decision-shaping*), která se jich výlučně týká, avšak na rozdíl od plnoprávných členů Unie nejsou součástí formální procedury přijímání legislativy (Wallace, Pollack, Young 2010: 33). Tyto státy se vyznačují velmi dobrou měrou dodržování právních závazků a z tohoto hlediska jsou dle Schimmelfenniga a Sedelmeiera oprávněni členstvím v kategorii kvazi členské státy a disponují téměř stejnými privilegii, jako se dostává členským státům EU (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 680).

Přestože do této kategorie států spadá i anomální (ve smyslu ústavních zvyklostí atypických pro členské státy EU) Švýcarsko, jedná se o specifický případ vzájemných vztahů. Švýcarsko má s EU ujednanou bilaterální dohodu skládající se z 16 propojených dohod konkrétních politik. Švýcarsko však nemá ambice automaticky přijmout unijní legislativu a rovněž se nepodílí na její neformální přípravě (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 680). Jedná se spíše o reciproční sbližování vzájemných legislativ na bázi spolupráce prostřednictvím bilaterálních komisí. Lavanex však dodává, že přestože si díky bilaterálním dohodám s EU zachovává Švýcarsko *de jure* svou suverenitu a může být tak více selektivní při evropeizaci, *de facto* se sbližuje s unijními pravidly v podobném duchu, jako státy EHP (Lavanex 2004: 686).

Pro všechny státy této kategorie, tedy pro Norsko, Švýcarsko, Island a Lichtenštejnsko, je charakteristická ekonomická propojenost s EU stejně jako všeobecná opozice vůči plnohodnotnému členství v Unii. Tyto charakteristiky nejsou pro kategorii států blízkého sousedství EU a ani pro ostatní kategorie typické. V případě přistoupení Norska se konala dvě referenda, první v roce 1972 a druhé v roce 1994, avšak v obou se norští občané vyjádřili k možnému členství v EU negativně (Majone 1996). Ve Švýcarsku proběhlo referendum o vstupu do EHP v roce 1994, ve kterém se švýcarští občané vyjádřili negativně jednak ke vstupu do EHP a potažmo také k možnému přistoupení do EU (Institute for European Policy Europeum 2000). Základním mechanismem evropeizace pro kategorii kvazi členských států je vysoce institucionalizovaná forma kondicionality (poskytnutí rovnocenného přístupu na trh

výměnou za přijetí unijních pravidel) a v případě Švýcarska tihnutí k externalizaci (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 675).

2.3.2. Kandidátské státy

Do této kategorie států lze dle Schimmelfenniga přiřadit země, u kterých existuje reálný předpoklad zapojení se do unijních struktur. Tato možnost členství je však v praxi odlišná. Turecko, které se stalo do jisté míry „věčným kandidátem“, potvrzuje, že i přes dlouhodobou snahu přijmout evropskou kulturu, oprostít se od silných náboženských vlivů, akceptovat podmínky členství stanovené EU, nelze zaručit členství v Unii. Při vyjednávání s kandidátskými státy se EU zaměřuje na splnění podmínek principů *european governance*, tedy naplnění kritérií politické svobody, demokracie, vlády práva a respektu k lidským právům (Eur-lex Europa 2012).

Evropeizace v této kategorii funguje převážně prostřednictvím mechanismu kondicionality. Hlavní odměnou pro kandidátské státy je možnost členství v Unii. EU zde kandidátským státům představuje podmínky pro úspěšné členství, monitoruje pokrok kandidátů při naplňování těchto podmínek a na základě tohoto monitoringu kandidátům poskytne členství v Unii nebo naopak nabídku členství stáhne (Schimmelfennig 2010: 15). Členstvím získají tyto státy plnohodnotný přístup k vnitřnímu trhu Unie, fondům a rozhodovacím mechanismům. Při takovém vyjednávání platí, že vyjednávací pozice je značně asymetrická v neprospěch kandidátského státu, jelikož jeho ekonomika je pro unijní ekonomiku daleko méně důležitá než možnost plnohodnotného přístupu kandidátské země k vnitřnímu trhu EU (Pelkmans 2006: 72).

Při vyjednávání o vstupu států střední a východní Evropy (EU přijímala žádosti o členství mezi lety 1994-1996) lze pozorovat nejednotnou adopci unijní pravidel u jednotlivých kandidátských zemí (Schimmelfennig 2010: 17). V prvních letech po pádu železné opony docházelo ve všech zemích postsovětské střední a východní Evropy k otázce hledání vhodného partnera na mezinárodní úrovni. Při perspektivě členství EU tyto země zvolily unijní model vládnutí jako adekvátní pro svou domácí politiku (Judt 2008: 666). Avšak domácí politické náklady na dodržování Unii stanovených pravidel byly hlavní překážkou efektivní kondicionality v kandidátských zemích. Jedním z takových příkladů lze uvést problematiku politické kondicionality, tedy adaptaci liberální demokracie. Pro země, které staví své zachování moci na nedemokratických praktikách, je přijetí liberální demokracie tak vysokým nákladem, že ani perspektiva

členství v EU nepřiměla tyto režimy změnit styl vládnutí ve své zemi. Druhým příkladem je problematika národní identity. Především na Balkáně, kde docházelo k opakovanému porušování práv menšin v 90. letech, ani vliv Unie nepřekonal následný etnický konflikt (Trieb 2008: 17). V neposlední řadě dochází při vyjednávání o adaptaci unijních pravidel ke střetu zájmů se zájmovými skupinami, kterých se tato změna pravidel bytostně týká. V případě východního rozšíření byly však takové skupiny slabé či v ústraní (Schimmelfennig 2010: 17).

2.3.3. Státy v blízkém sousedství EU

Tato kategorie států se skládá ze zemí, které tvoří ENP. Pro tuto kategorii zemí je charakteristická silná různorodost. Jedná se o regiony Blízkého východu a severní Afriky (MENA), země participující v tzv. Euro-středozezemním partnerství (dříve země participující v tzv. Barcelonském procesu) a v neposlední řadě jde o státy Východního partnerství (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 688). Z hlediska evropeizace je pro země ENP charakteristické tvrzení bývalého předsedy evropské komise Romana Prodiho „*everything but institutions*“, což znamená na jednu stranu plnohodnotnou participaci zemí ENP v rámci finanční podpory EU, na druhou stranu nulovou participaci v rozhodovacím procesu EU (Lavenex, Uçarer 2004: 433). Podobně jako u kandidátských států i u států ENP lze pozorovat nerovnoměrnou adjustaci unijních pravidel. Avšak zatímco pro kandidátské státy existuje nejvyšší možná odměna EU (členství) za problematickou adopci unijních pravidel, pro státy ENP se s možným členstvím nepočítá. Rovněž EU nabízí státům ENP jistou míru flexibility při adopci unijních pravidel, aby se tak státy ENP vyhnuly přílišným nákladům při přijímání těchto pravidel. Základním nástrojem Unie při vyjednávání se státy ENP je koncepce tzv. akčního plánu, pomocí něhož EU se svými partnery vyjednává (Tiersky, Oudenaren 2010: 16).

Schimmelfennig argumentuje, že státy ENP kopírují unijní přístupovou kondicionalitu a že diferenciací je zde fundamentálním principem (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 688). Vyjednané dokumenty mezi EU a státy ENP zahrnují intenzivní spolupráci při adaptaci liberálních hodnot a norem. Podobně jako u kandidátských států používá Unie i u států ENP plánovací, monitorovací a asistenční procedury. Avšak státy ENP se od kandidátských států odlišují mírou dosažené efektivity, protože u států ENP je dopad evropeizace na domácí politiku slabší. Hlavním důvodem poklesu efektivity dopadu evropeizace na státy ENP je, že pro ně neexistuje

v blízké budoucnosti možnost stát se plnohodnotným členem EU. Nicméně Unie alternativně nabízí zemím ENP liberalizovaný přístup k unijnímu zboží a rovněž také zjednodušený přístup občanů zemí ENP do EU. Na rozdíl od států kandidátských, se u zemí ENP projevuje nekonzistentní vliv kondicionality. Koncept akčních plánů EU pro země ENP neobsahuje souvislou podporu prosazování demokracie, která jde na úkor unijních a partnerských geopolitických zájmů, stejně tak jako převažující důležitost zajištění stability těchto regionů (Sedelmeier, Schimmelfennig 2004: 689). Jedním z hlavních důvodů neefektivní demokratické kondicionality v zemích ENP je dále míra nákladů na liberalizaci a demokratizaci jejich režimů.

Schimmelfennig, Lavenex a Wetzel dodávají, že protekcionistické skupiny v EU podkopaly kredibilitu pobídek přístupu na vnitřní trh tím, že z něj vyloučily zemědělství, ve kterém státy ENP hrají kompetitivní roli a také umocňování obav z nárůstu zločinnosti a nekontrolovatelné migrace do EU (Schimmelfennig et. al 2009: 920). Tím de facto dochází k poklesu efektivnosti kondicionality. Dalším faktorem, ve kterém se státy ENP odlišují od kandidátských zemí EU při měření vlivu evropeizace, je odlišná vyjednávací pozice. To platí především pro oblast energetiky, kde se EU střetává s vlivem Ruska a dalších konkurentů. Výsledkem této situace je, že Unie může efektivně ovlivnit jen ty země, u kterých je závislost na EU vyšší než závislost na jiných aktérech (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 519). Na druhou stranu, je pro některé země ENP spolupráce s EU natolik potencionální, že přes všechny možné náklady spojené s adopcí unijních pravidel jsou připraveni tato pravidla akceptovat a aktivně se snaží EU přesvědčit, že jsou vhodnými kandidáty pro možné členství v Unii. Jedná se například o Ukrajinu, Moldavsko a Gruzii, tedy o státy VP (Schimmelfennig 2010: 8).

Schimmelfennig a Mayer argumentují, že přestože se v této kategorii objevují prvky kondicionality, je na natolik slabá, že jsou země ENP založeny de facto na socializačním mechanismu evropeizace (Schimmelfennig, Mayer 2007: 35). Tak může ve státech ENP docházet k transformaci unijních pravidel a zvyklostí na domácí politickou kulturu v dlouhodobém měřítku. Otázkou však je, jaký má socializace na domácí politickou kulturu vliv. Může totiž docházet k tzv. vnitřní socializaci, kterou Schimmelfennig popisuje jako jev, kdy se země sice identifikují s evropskou komunitou, avšak rezonance unijních pravidel je v tomto regionu slabá (Schimmelfennig 2010: 11).

2.3.4. Země OECD

Předposlední kategorií států představených Schimmelfennigem je kategorie, do které spadají země OECD, tedy jedny z nejrozvinutějších ekonomik světa. Zatímco na země z kategorií kvazi členských států, kandidátských států a států v blízkém sousedství EU působí přímé mechanismy evropeizace, na státy OECD působí nepřímý mechanismus evropeizace, a sice externalizace. V tomto případě vyváží Unie svá pravidla a zvyklosti do států s vysokým povědomím demokracie, silně industrializovaným a tržně orientovaným. Cílem EU v těchto zemích však není adaptace unijních pravidel. Hlavním důvodem pro to je fakt, že země OECD netvoří blízké zahraničí EU, Unie zde tedy nemusí bezprostředně pracovat na udržení politické stability, a rovněž tyto státy nejsou natolik závislé na jednotném trhu EU jako státy předchozích kategorií (Sedelmeier, Schimmelfennig 2002: 521). Pro země spadající do této kategorie je rovněž charakteristické, že možnost členství v EU je u nich vyloučená. Kooperace Unie s těmito zeměmi probíhá na bázi bilaterálních dohod nebo multilaterálně v rámci mezinárodních organizací jako například OSN a WTO (Avery 2008: 180).

Jelikož státy OECD tvoří vysoce uvědomělý celek v oblasti lidských práv a demokracie, nejsou tyto koncepty zahrnuty ve vzájemném vyjednávání. Spíše se vzájemné vztahy zaměřují na specifické oblasti související s vnitřním trhem. Goetz a Meyer-Sahling argumentují, že vliv EU v zemích OECD se skládá z funkcí velikosti unijního trhu a síly unijních regulací (Goetz, Meyer-Sahling 2008: 11). Vnitřní trh musí být pro státy OECD atraktivní, aby tyto státy projevily zájem se do něj zapojit. EU stanoví podmínky, za kterých je ochotna tyto státy vnitřního trhu zapojit, a tím dochází k exportu unijních pravidel, tedy k externalizaci. Je však nezbytné podotknout, že tohoto nelze dosáhnout bez výkonné a konzistentní administrativy. Goetz a Meyer-Sahling zároveň dodávají, že vliv Unie závisí na regulační povaze EU a navýšení míry supranacionalizace unijního modelu vládnutí (Goetz, Meyer-Sahling 2008: 12). V praxi to znamená, že čím více jsou pravidla EU legálně závazná a centrálně administrovaná, tím je větší pravděpodobnost, že latentní tržní sílu transformuje do reálného politického vlivu.

2.3.5. Ostatní regiony

Závěrečnou kategorii zemí představených Schimmelfennigem tvoří státy, které nespádají do kategorií předešlých. EU zde neaplikuje přímý vliv. Jedná se tak o nepřímý mechanismus imitace. Evropské integrace ve spojení s integrací ekonomickou tvoří inspirativní model, který tyto země do jisté míry imitují a vytváří vlastní regionální organizace, jako například Andské společenství, země Mercosuru, ASEAN v jihovýchodní Asii nebo Africkou Unii (Schimmelfennig 2010: 17). Společně s imitací se zde objevuje jistý element socializace. Jelikož má Unie institucionalizované vztahy s těmito regiony, podporuje je pomocí fondů a kooperačních programů a rovněž s nimi zachovává politický dialog (Riise 2000: 13). Podobně jako u zemí spadajících do OECD zde nelze hovořit o reálné možnosti zapojení se do Unijních struktur. Dopad evropeizace na tyto státy a jejich závislost na vnitřním trhu EU nejsou tak silné, jako například u kvazi členských států EU nebo u kandidátských států.

2.4. Shrnutí přínosu teorie evropeizace pro zkoumanou problematiku

EU se stala jedním z hlavních hráčů v mezinárodních vztazích a z této pozice vyplývá i dominantní postavení jejího modelu vládnutí. V rámci konceptu *external governance* Unie „exportuje“ svá vnitřní pravidla a normy nečlenským státům EU a potažmo i mezinárodním organizacím a přispívá tak k vlivu evropeizace na zahraniční země. Jak nám popisuje teorie evropeizace představená Frankem Schimmelfennigem, tak zde platí silná role geografie. Čím více se od EU vzdalujeme geograficky, tím menší má evropeizace na tyto země vliv. Tyto teoretické předpoklady budou analyzovány v případě zemí VP ve druhé části diplomové práce. Avšak pouhá geografie nedostačuje k tomu, aby byly adekvátně vysvětleny vlivy evropeizace na rozdílné světové regiony. Nevysvětluje nejednotnou evropeizaci v zemích spadajících do kategorie kvazi členové a země OECD podobně jako neobjasňuje fakt, proč je tak vzdálená země jako USA daleko náchylnější k vlivům evropeizace než daleko geograficky bližší Bělorusko (Schimmelfennig 2010: 6).

Vliv evropeizace na jednotlivé země lze vysledovat ze vzájemné provázanosti obou ekonomik (podílu na trhu) a míry vlivu supranacionálních regulací. Ekonomické pobídky společně s atraktivitou jednotného trhu jsou hlavními stimuly pro externí

aktéry, aby adaptovali unijní pravidla a její model vládnutí. Proto lze argumentovat, že EU může uplatňovat svůj vliv na třetí země do té míry, do jaké je vnitřní trh Unie pro tyto země atraktivní a rovněž pokud v něm dochází k supranacionální regulaci (Börzel, Riise 2000: 16).

3. Kritická východiska pro teorii evropeizace

Vlivy EU na externí aktéry lze sledovat z různých teoretických pozic. K hlavním teoretickým konceptům v evropských studiích lze zařadit teorie liberálního intergovernmentalismu či sociálního konstruktivismu. Obě tyto teorie zkoumají evropská studia z odlišných výchozích pozic, za jiných zkoumaných proměnných s rozličným výsledkem a s důrazem na odlišné jevy. Každá teorie je vystavena kritice obdobných teorií a výzkumníků. Proto ani teorie evropeizace není výjimkou. Lze argumentovat například tzv. systémovou kritikou, kdy je samotný koncept evropeizace vystaven zpochybnění. Požadavky EU na cílovou zemi nemusí být v souladu s právním, kulturním či politickým rámcem dané země. Nicméně zmíněná kritika uznává adekvátnost metody nesouladu na případech tzv. pozitivní integrace, kdy je zřejmý hierarchický vertikální řetězec, na základě něhož dochází k přenosu rozhodnutí evropských institucí až do roviny členského státu, avšak upozorňuje na situace, kdy tento postup není schopen dokonale postihnout danou skutečnost

Bulmer s Radeallim argumentují, že v tom případě, kdy Unie ošetřuje oblast politiky, kde není národní úprava, nelze hovořit o možném nesouladu (Bulmer, Radealli 2005: 347). Radaelli dodává, že již samotný koncept nesouladu mezi unijní politikou a politikou cílové země není vhodným ukazatelem při zkoumání míry vlivu EU na danou zemi (Radaelli 2003: 46). Zároveň Bulmer a Radaelli upozorňují, na nepatrný tlak ze strany EU ve formě doporučení či stanovisek, který je cílovou zemí akceptován a interpretován na domácí politické scéně jako evropeizační tlak. Pak může dojít ke změnám do takové míry, že nemusely být v daném rozsahu Uníí vůbec zamýšleny (Bulmer, Radealli 2005: 347). Tato skutečnost tak podrývá tvrzení o nesouladu jako krucióální avšak nikoli exkluzivní podmínce evropeizace (Börzel, Risse 2000).

Bulmerovu a Radeallioho doplňují o své poznatky Knill a Lehmkuhl, kteří ve své studii upozorňují na princip neshody, který je přípustný jen v záležitostech regulačních opatření v rámci EU, jež jednoznačně definují povinnosti jednotlivých členských zemí. Nicméně, politiky zaměřené na tvorbu volného trhu poskytují jednotlivým členským státům dostatečný prostor k vlastní tvořivosti a tudíž se o neshodě či o evropeizačním tlaku nedá hovořit (Knill, Lehmkuhl 1999).

Tyto kritické poznatky vycházejí z analýzy evropeizace, avšak jejich cílem není evropeizaci podkopávat, ale spíše přispět k vysvětlení evropeizačních mechanismů.

4. Spolupráce EU se zahraničními zeměmi v rámci Evropské politiky sousedství (ENP)

Pro EU je charakteristická vysoká uvědomělost svého blízkého, ale i vzdáleného zahraničí. Tato uvědomělost se projevuje především vytvořením bipolárních a multilaterálních dohod, diskusních fór a smluvních rámců, na kterých je vzájemná spolupráce založena. Hlavními dokumenty, jež tvoří rámec těchto vztahů, jsou Asociační dohody (AA), Dohody o partnerství a spolupráci (PCA), Stabilizační dohody a další (EEAS 2015a). Jako tzv. vlajkovou loď EU pro vztahy se zahraničím byla vytvořena koncepce Evropské sousedské politiky (ENP) s individuálními Akčními plány jako základním vyjednávacím mechanismem s partnerskými zeměmi. Charakteristickým prvkem ENP pro státy spadající do této iniciativy je absence jejich možného členství v EU, a proto se v těchto zemích jen velmi obtížně prosazují reformy za cílem adaptace unijních standardů (Sasse 2008: 301).

Koncept ENP byl Unií představen v roce 2004, kdy došlo k prozatím největšímu rozšíření o země střední a východní Evropy, Kypru a Malty. Hlavním důvodem spuštění této iniciativy bylo posílení vztahu s novými sousedskými zeměmi, u kterých se v nejbližší době nepředpokládá členství v EU (EEAS 2015c). Přestože byl koncept ENP původně zamýšlen pro země východní Evropy, byl následně rozšířen o regiony Blízkého východu, severní Afriky a dále o země jižního Kavkazu. V současnosti do koncepce ENP spadá 16 zemí. Jedná se o Alžírsko, Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzii, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libyi, Moldavsko, Maroko, Palestinu, Sýrii, Tunisko a Ukrajinu (EEAS 2015b). Rusko je z koncepce ENP vyňato, jelikož vzájemná spolupráce mezi EU a Ruskem probíhá na bázi výhradní kooperace (Tiersky, Oudenaren 2010: 33).

4.1. Koncepce *Wider Europe* jako předchůdce Evropské politiky sousedství

Předchůdcem ENP byla iniciativa *Wider Europe*, která byla spuštěna již v roce 2003 (EEAS 2003). Tehdejší předseda Komise, Romano Prodi, tuto iniciativu popsal jako „*everything but the institutions*“ (European Commission 2002). Hlavními regiony, kam iniciativa *Wider Europe* cílila, byly dvě zcela rozličné skupiny států. Prvním

regionem byla oblast severní Afriky (jednalo se především o pobřežní oblasti) a území Blízkého východu. Druhý region tvořila oblast východoevropských států, které dnes spadají do iniciativy VP, avšak patřilo zde i Rusko. Jak argumentuje Larsen, tak tato iniciativa nebyla přijata s přílišným entuziasmem, především kvůli své nekomplexnosti a množství nejistot plynoucích z nedostatečné propracovanosti zmíněné iniciativy (Larsen 2010). Larsen pokračuje tvrzením, že nebylo jasné, které země by měly být do iniciativy zahrnuty a jak tato nová koncepce nahradí nebo doplní stávající bilaterální kontrakty, či jak bude koncepce financována. (Larsen 2010).

Koncepce *Wider Europe*, stejně jako koncepce ENP a potažmo i VP, jsou postaveny na faktu, že země, spadající do těchto koncepcí nemají reálnou možnost na členství EU. Tento fakt, je hlavní a největší nevýhodou zmíněných iniciativ, která rezonuje v míře jejich efektivnosti. Pozoruhodnost s jakou EU ovlivnila změnu režimu v kandidátských zemích střední a východní Evropy jen dokazuje, že možnost členství je tou největší odměnou, jakou může Unie státům nabídnout, a že pro tuto možnost jsou kandidátské státy ochotny akceptovat mnohdy i pro ně nepříznivé okolnosti, které s jejich přijetím souvisí (Judt 2008: 665). Otázkou tedy zůstává, jak by EU měla substituovat tento nedostatek, aby akceptace unijních pravidel a standardů byla pro sousedské státy atraktivní. Larsen argumentuje, že v Bulharsku a Rumunsku byla koncepce *Wider Europe* vnímána jako zbytečné rozptýlení při vyjednávání o přistoupení do EU, přestože na ně původně cílena nebyla. Země jako Turecko, Chorvatsko a Makedonie, které doufaly, že by se mohly stát v blízké době členy společenství, viděly situaci podobně a argumentovaly tím, že *Wider Europe* má jen přispět k oddálení jejich členství v EU. Rovněž i představitelé vzdálenější Ukrajiny argumentovali, že koncepce založená na vytváření kategorií států s absencí bilaterálního vyjednávání je chybným krokem při navazování vztahů s těmito zeměmi. Naopak v případě Arménie, Ázerbájdžánu a Gruzie byl problém v jejich opomenutí při vytváření koncepce *Wider Europe*. Tento problém byl vyřešen jejich zahrnutím do koncepce ENP, resp. VP (Larsen 2010).

4.2. Teoretická východiska Evropské politiky sousedství

Schimmelfennig argumentuje, že koncept ENP je ideálním případem pro zkoumání v rámci teorie evropeizace (Schimmelfennig 2012: 5). Jako alternativa ke

členství byl státům ENP nabídnut jednodušší přístup k vnitřnímu trhu EU a také unijní *acquis* (Schimmelfennig 2012: 6). Jak argumentují Schimmelfennig a Scholtz, tak se v koncepci ENP objevují tři principy politiky rozšiřování (Schimmelfennig, Scholtz 2008: 192)

Za prvé je ENP založeno na unijním závazku prosazování základních liberálních hodnot a norem za hranicemi EU. Druhý princip vychází z prosazování těchto norem, když jsou prosazovány v rámci politické kondicionality, kdy diferenciací je fundamentálním principem ENP. Dle Schimmelfenniga a Scholtze je třetím principem, který vychází z politiky rozšiřování, používání plánování, reportování pokroků a poskytování asistenčních procedur, jež jsou poskytovány do stejné míry i kandidátským státům (Schimmelfennig, Scholtz 2008: 196).

Existují však zřejmé rozdíly mezi vztahy EU, kandidátskými státy a zeměmi spadajícími do koncepce ENP. Tím hlavním rozdílem je, že na rozdíl od kandidátských států, země ENP nemohou přistoupit v současné době do EU. Liberalizovaný přístup na unijní trh a jednodušší pobyt osob v EU je hlavní pobídkou, kterou Unie nabízí zemím ENP a díky které posiluje v těchto státech myšlenku evropeizace. Na druhou stranu však Schimmelfennig argumentuje, že protekcionistické zájmové skupiny uvnitř EU se budou snažit ztížit přístup zemím ENP k sektorům, jako je například zemědělství, kde země ENP hrají kompetitivní roli ve vztahu k členským státům EU. Jako druhý příklad lze zmínit problematiku nekontrolovatelné migrace, především v oblastech severní Afriky. Tato dvě stanoviska jsou častými kritikami nejen zájmových skupin v členských státech, ale také představitelů členských států samotných (Schimmelfennig 2012: 8).

Další odlišností ve vzájemných vztazích EU, kandidátských státech a zemích ENP je transpozice unijního práva, resp. unijního *acquis*. Unie vyžaduje u kandidátských států plnou adaptaci unijního *acquis*, jelikož se u těchto zemí předpokládá rovnoprávné členství v Unii, jak ho dosahují členské státy EU. Avšak u zemí ENP se plná adaptace unijního *acquis* nevyžaduje a partnerské země adaptují právní normy EU pouze tehdy, pokud to pro ně má ekonomický význam a posílí to rozvoj v jejich zemi (Schimmelfennig 2012: 8). Sedelmeier dodává, že EU dává silný důraz na „slabé“ a participační mechanismy, které jsou zahrnuty právě při vyjednávání se zeměmi ENP. Při vyjednávání o převzetí unijního *acquis* se vyjednává bilaterálně mezi EU a jednotlivými zeměmi ENP v rámci tzv. *joint ownership* (Schimmelfennig, Sedelmeier 2004: 677).

Právě *joint ownership* je základním socializačním mechanismem evropeizace,

když podryvá efektivitu kondicionality. Sedelmeier argumentuje, že společné vyjednávání mezi EU a zeměmi ENP za cílem adaptování unijního *acquis*, neboli *joint ownership*, na jednu stranu snižuje pravděpodobnost nenaplnění unijních předpokladů u zemí, které jsou unijním zvyklostem nejvzdálenější (Schimmelfennig, Sedelmeier 2004: 677). Vlády států, které nesdílejí unijní agendu v oblasti demokracie a lidských práv, se snaží minimalizovat roli politické kondicionality ve vyjednávání akčních plánů. Závěrem Sedelmeier sumarizuje své poznatky a předpokládá, že koexistence kondicionality a socializace v zemích ENP podryvá jejich příslušný potenciál (Schimmelfennig, Sedelmeier 2004: 679). Na druhou stranu Gwendolyn Sasse nachází přednosti a příležitosti v odlehčené verzi kondicionality (*conditionality-lite*) (Sasse 2008: 299). Zatímco Sasse souhlasí s faktem, že je nepravděpodobné vytváření krátkodobých řízených změn ze strany EU na vlády třetích zemí, tak kondicionalita zemí ENP může působit spíše jako externí referenční bod pro dlouhodobé politické procesy. Dle mínění Sasse vágnost unijních pobídek vytváří prostředí pro tradičně euroskeptické aktéry v zemích ENP, jenž mohou přistupovat k EU postupně a selektivně (Sasse 2008: 303).

4.2.1. Prosazování demokracie v zemích ENP

Intenzivnější komunikace mezi zeměmi ENP a EU se datuje do období poloviny 90. let minulého století, kdy Unie navázala s těmito zeměmi smluvní vztahy (European Commission 2014a). Analýza záznamů míry demokracie a dodržování lidských práv v zemích ENP ukazuje, že EU nespojovala dohody o spolupráci s aktuální politickou situací v těchto zemích, ale ani neliberalizovala tyto země důsledkem politické kondicionality (European Commission 2014a). Je zřejmé, že koncept ENP obsahuje velmi rozmanité světové regiony, a proto je i politika EU vůči různým regionům ENP rozdílná. Otázka prosazování demokracie a lidských práv je právě z kategorie velice citlivých pro jednotlivé regiony ENP. Dle Dmitrovové a Dragněvové potvrzuje srovnání akčních plánů zemí ENP absenci koherentního politiky prosazování demokracie ve všech regionech ENP a na úkor této absence je akcentován důraz na důležitost geostrategických vztahů a politických zájmů Unie v těchto oblastech (Dmitrova, Dragneva 2009: 877). Bach a Newman dodávají, že případ Ukrajiny dokazuje neefektivitu prosazování demokracie systémem *top-down* ze strany EU, protože Ukrajině není nabídnuta možnost členství v Unii, tedy největší možné ocenění pro Ukrajinu i pro ostatní země ENP (Bach, Newman 2007: 831).

V oblasti socializačního mechanismu byly snahy Unie limitovány obavami z udržení bezpečnosti a stability v EU. Přestože, jak ukazují grafy č. 6 a č. 7, byly demokratizační snahy EU v zemích ENP posilovány jak finančně tak i prostřednictvím institucionalizace, tak dopady na posilování demokracie v zemích ENP jsou velmi skromné. Z teoretického hlediska má neúspěch prosazování demokracie v zemích ENP několik příčin. Kondicionalita je podryvána slabými pobídkami ze strany EU, slabou kredibilitou Unie v očích zemí ENP a přílišnými náklady na adaptaci unijních pravidel, resp. *acquis*. Na druhou stranu slabá míra socializace v těchto zemích vzniká z důvodu slabé resonance unijních norem (Schimmelfennig 2012: 17). Dalším důvodem neúspěchu socializačního faktoru v zemích ENP je fakt, že EU je připravena nezdůrazňovat při vyjednávání dohod mezi oběma aktéry agendu prosazování demokracie a otázku lidských práv za cenu udržení stabilních vztahů s daným regionem.

4.2.2. Externí vládnutí nad rámec prosazování demokracie v zemích ENP

V oblasti prosazování demokracie v zemích ENP lze pozorovat systematické oslabování vlivu EU. Bach a Newman argumentují analýzami Světové banky (WB), kdy většina zemí spadajících do koncepce ENP pocítila v období let 1996 až 2004 (v těchto letech EU institucionalizovala vztahy se zeměmi ENP) spíše regresi než pokrok při vytváření adekvátního právního prostředí a právního státu (Bach, Newman 2007: 830). Komparativní analýzy napříč politikami EU vůči zemím ENP poukazují na faktor relevantnosti unijních pobídek pro jednotlivé země ENP stejně jako na faktor relevantní vyjednávací síly EU. Jednou z těchto studií je i práce Goetze a Meyer-Sahlinga, kdy zkoumají, jaká unijní pravidla jsou v případě Gruzie, Maroka, Ruska a Ukrajiny agendou při vyjednávání spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky (Goetz, Meyer-Sahling 2008: 6). Přichází s argumentem, že vyjednaná unijní pravidla nejsou více prominentní než jiná mezinárodní pravidla. Pouze u zemí, u kterých se alespoň zdánlivě doufá v možné přistoupení do EU, je evidentní vůle unijní pravidla adaptovat. V opačném případě třetí země adaptují unijní pravidla pouze tehdy, pokud vnímají závislost na EU a její vyjednávací sílu jako vysokou (Goetz, Meyer-Sahling 2008: 6). S jiným argumentem přichází Dtrimovová a Dragnevová, když zdůrazňují limity evropeizace Ukrajiny z důvodu ruského vlivu na tuto zemi (Dmitrova, Dragneva 2009: 879). Na případech obchodu, energetiky a zahraniční politiky poukazují na efektivitu unijních pravidel na Ukrajině, pokud tato země směřuje svůj politický i společenský zájem k Unii spíše než k Rusku. Larsenova studie dále

poukazuje na pozoruhodný fakt, že v případě Ukrajiny hmatatelná ocenění jako například přístup k jednotnému trhu nebo podpora ve snaze získání členství ve WTO (docíleno v roce 2008) jsou efektivními nástroji kondicionality, které mohou do jisté míry kompenzovat perspektivu členství v EU (Larsen 2014: 9).

Z výše zmíněných analýz vyplývá, že konvergence politiky může být dosažena pouze za předpokladu, že EU přistoupí k značným ústupkům při vyjednávání, což povede ke „změkčování“ pravidel a přístupu k vyjednávání metodou *a la carte*. Zároveň je také nezbytné dodat, že studie zabývající se sousedskou politikou silně poukazují na nekonzistenci a neefektivitu ENP a to jak s ohledem na posilování adaptace unijního *acquis*, tak i na použití kondicionality (Avery 2008).

4.3. Základní mechanismy fungování ENP

Základními mechanismy při vyjednávání mezi EU a partnerskými zeměmi jsou tzv. Akční plány a Asociační agendy, které se vyjednávají bilaterálně s jednotlivými aktéry. V rámci Akčních plánů jsou dále vyjednány politické a ekonomické reformy, jež je nezbytné implementovat a které jsou dále rozděleny na krátkodobé nebo střednědobé priority v intervalu od 3 do 5let (EEAS 2015i). Akční plány a Asociační agendy reflektují potřeby jednotlivých zemí a zájmy EU. Tyto dohody nejsou předmětem vyjednávání ve spolupráci s Běloruskem. Unie v rámci ENP spolupracuje se svými partnery za účelem vytvoření demokratické, sociálně spravedlivé společnosti a nabízí těmto zemím participaci v jednotném trhu, posílenou spolupráci v rámci přepravy osob přes unijní hranice a především finanční pomoc, která by měla společně s technickou asistencí cílit k implementaci unijních standardů v zemích ENP (EEAS 2015c). Akční plán, který je v rámci koncepce ENP mezi Uníí a partnerskou zemí vytvořen, je v principu pro všechny země participující v této koncepci totožný, avšak obsah je každé zemi specifický. Akční plán obsahuje nastolení agendy pro vyjednávání v oblastech politického dialogu, posilování ekonomické a sociální spolupráce, přístupu k jednotnému trhu, pomoci při prosazování reforem v oblasti trhu a regulací, spolupráce v oblasti justice a vnitrostátních záležitostí, asistence při posilování sektorových otázek jako jsou transport, energetika, informovanost společnosti, životní prostředí, výzkum a rozvoj, spolupráce v oblasti posilování lidských práv, občanské společnosti a vzdělávání populace (Tiersky, Oudenaren 2010: 21). Pro implementaci

a monitorování politiky byly zavedeny nástroje jako například asociační či kooperační rady, komise a subkomise.

Jako pro všechny politiky v oblasti zahraničních vztahů EU, je i pro iniciativu ENP klíčová otázka financování. Do roku 2007 byla ENP financována v rámci fondů před-vstupní pomoci Phare, Tacis a MEDA (Tiersky, Oudenaren 2010: 12). Pro období let 2007-2013 byl vytvořen Instrument pro Evropskou sousedskou politiku (ENPI), který byl pro období 2014-2020 nahrazen mechanismem ENI (EEAS 2015j). Celkový objem finančních prostředků vyříděných v rámci koncepce ENP, změny v množství finančních prostředků přidělených pro jednotlivé regiony a míra finančních prostředků přidělených pro specifické oblasti v zemích VP jsou vyjádřeny v grafech č. 1-5 a jsou součástí přílohy. Komise společně s Úřadem EU pro vnější činnost (EEAS) každoročně vydávají zprávu o fungování ENP a zároveň poukazují na výzvy pro jednotlivé země ve střednědobém horizontu (EEAS 2015i). Výsledky těchto zpráv jsou předmětem zkoumání diplomové práce.

4.4. Základní instrumenty financování ENP

Jak již bylo uvedeno, je pro úspěšnost každé evropské iniciativy klíčová její podpora mezi představiteli jednotlivých států a institucí EU, evropskou společností a především její finanční podpora. Jelikož je koncept VP součástí programu ENP je financování VP spojeno s celkovým financováním v rámci ENP (European Commission 2014b). V roce 2009, když byla iniciativa VP spuštěna, byl program ENP zaštitěn finančními prostředky v rámci tzv. Instrumentu pro Evropskou sousedskou politiku (ENPI) (European Commission 2014b). Se spuštěním iniciativy VP byl instrument ENPI posílen 600 miliony €, kdy byla tato částka přidělena pro prohlubování bilaterální spolupráce se zeměmi spadající do koncepce VP (European Commission 2014b). Jak ukazuje graf č. 6, bylo mezi léty 2011-2013, tedy v rámci financování mechanismem ENPI, vyčerpáno 1,2 miliardy € za účelem posílení spolupráce se zeměmi VP.

Pro financování politiky ENP na období 2014-2020 byl zaveden Evropský sousedský instrument neboli ENI (EEAS 2014a). Tento mechanismus disponuje rozpočtem přes 15,4 miliard €, kdy tyto prostředky budou následně přerozdělovány pro 16 zemí, jež participují v ENP, za účelem posílení bilaterálních vztahů s EU (EEAS 2014a). Mechanismus ENI navazuje ve své struktuře na mechanismus ENPI, kdy při

přerozdělování prostředků vychází z dosaženého pokroku v implementaci reforem v jednotlivých zemích. V rámci mechanismu ENI jsou vytvořeny čtyři typy programů, které jsou Unií podporovány. Jedná se o bilaterální programy pro sousedské země; regionální programy pro východní a jižní region; financování programu Erasmus pro všechny, Sousedský investiční nástroj (NIF) a další zastřešující programy; programy pro příhraniční spolupráci mezi členskými státy EU a sousedskými státy (EEAS 2015c). Pro finanční mechanismus ENI je charakteristická provázanost s víceletým finančním rámcem EU pro období 2014-2020, který by měl EU pomoci při vyhodnocování pokroku v jednotlivých zemích a regionech a následně tak i přizpůsobovat přerozdělování finančních prostředků. Rozdělení finančních prostředků v rámci mechanismu ENI je kodifikováno v článku 4.1 regulace EU č. 232/2014 (Eur-lex Europa 2014b). Programové priority byly vyjednány ve spolupráci s národními autoritami partnerských zemí, občanskou společností činnou na území těchto států společně se členskými státy EU a rovněž s odkazem na již dohodnuté akční plány. V neposlední řadě byly to priority diskutovány na půdě EP v rámci tzv. strategického dialogu (European Commission 2013).

Státy spadající do kategorie sousedských zemí budou dále čerpat prostředky z řady další instrumentů a programů EU. Jedná se o globální či tematické programy pod záštitou Nástroje pro rozvojovou spolupráci (DCI), Evropského instrumentu pro demokracii a lidská práva (EIDHR) nebo Nástroje pro stabilitu a investice spadajícího pod SZBP a SBOP (EEAS 2015j).

4.4.1. Finanční mechanismus pro období 2014 – 2020: Instrument pro Evropské sousedství (ENI)

Finanční mechanismus pro evropské sousedství (ENI) je stanoven pro období 2014-2020 a nahrazuje tak předchozí Instrument pro evropské sousedství ENPI (2007-2013). Mechanismus ENI je základním finančním mechanismem, ze kterého čerpá prostředky ENP a dále je přerozděluje celkem do 16 zemí z regionů Středozeří, Blízkého východu, východní Evropy a jižního Kavkazu. Pro období 2014-2020 je vyčleněno pro ENP přes 15 miliard €, z čehož přes 2 miliardy € je právě určeno pro země spadající do koncepce VP (EEAS 2014a). Jak je patrné z grafu č. 7., jedná se o více než 50% nárůst oproti předchozímu finančnímu období.²

² Ukrajina není do grafu zahrnuta z hlediska vytvoření speciálního balíčku na pomoc Ukrajině Komisí z důvodu probíhajícího válečného stavu na východě země.

Mechanismus ENI je oproti mechanismu ENPI více flexibilní při čerpání prostředků, jelikož nabízí pobídky v rámci principu více pokroku, znamená zajištění více prostředků (*more for more principle*) (EU Neighbourhood Info Centre 2015a). Poskytuje tedy Unii možnost odměnit ty země, které implementovaly dohodnuté body jednotlivých reforem a nabídnout jim tak více finančních prostředků. Pro přerozdělování finančních prostředků mezi zeměmi nabízí větší diferenciaci, podle pravidla větší potřeby a míry dopadu. Mechanismus ENI rovněž stanovuje šest kategorií, na základě kterých jsou finanční prostředky přidělovány. Jsou jimi: 1) podpora lidských práv a základních svobod, vláda práva, rovnost, udržitelná demokracie, dobré vládnutí a prosperující občanská společnost; 2) progresivní integrace zemí ENP do vnitřního trhu EU, posílení spolupráce skrze sblížování právních předpisů, vytváření institucí a podpora investic; 3) vytváření podmínek pro jednodušší mobilitu lidí; 4) podpora rozvoje, redukce chudoby, podpora vnitřní ekonomiky, sociální a teritoriální koheze, rozvoj venkova, opatření vůči katastrofám; 5) podpora budování důvěry a dalších opatření přispívající k bezpečnosti a předcházení konfliktů; 6) posílení sub-regionální, oblastní a sousedské spolupráce, jakož i přes-hraniční spolupráce (EU Neighbourhood Info Centre 2015a).

Podpora v rámci ENI je rozložena na tři oblasti podpory, kdy se jedná o bilaterální programy, tedy o podporu jednotlivých zemí ze strany EU. Druhou oblastí podpory je multilaterální dimenze, do které jsou zapojeni všichni aktéři, a ve třetím případě se jedná o přes hraniční spolupráci (CBC), kdy se jedná o takovou oblast podpory, ve které jsou zastoupeny členské státy EU a partnerské země včetně Ruska (EU Neighbourhood Info Centre 2015a).

5. Východní partnerství jako nástroj spolupráce EU se zeměmi východní Evropy a jižního Kavkazu

Způsobem, jak se EU snaží působit na sousedské státy na východ Evropy a dále až k hranicím Ruska, je iniciativa Východního partnerství (VP). Iniciativa VP, se kterou přišli v květnu 2008 polští a švédští představitelé vychází ze širší koncepce *Wider Europe* (Tiersky, Oudenaren 2010: 15). Iniciativa byla spuštěna na summitu v Praze v průběhu českého předsednictví v Radě EU v květnu 2009 (Eastern Partnership Community 2015). Koncepce VP si klade jako hlavní cíl posílit vztahy EU se zeměmi východní Evropy, konkrétně Ukrajinou, Běloruskem a Moldavskem a zeměmi jižního Kavkazu, tedy Arménií, Ázerbájdžánem a Gruzii. Již z výběru zemí je patrné, že jsou velmi geograficky i kulturně různorodé a tato různorodost má za následek i jasnou zprávu Unie, že tyto státy nehodlá začlenit do společenství osmadvaceti států tvořících EU. Tento fakt utvrdila i německá kancléřka Angela Merkelová ve svém prohlášení k průběhu ukrajinské krize (Česká televize 2015). Hlavními cíli iniciativy je pozitivně ovlivňovat politické a socioekonomické reformy v těchto zemích, tak že se Unie snaží o rychlé politické přidružení a dále jde o snahu prohloubit s východními partnery ekonomickou integraci, aktivně posilovat mobilitu občanů partnerských zemí a v neposlední řadě také posilovat roli občanské společnosti v těchto zemích. V rámci iniciativy VP se dohodly dvě paralelní cesty, které mají zajistit dosažení stanovených cílů. Podobně jako tomu je v rámci koncepce ENP je tomu i v iniciativě VP bilaterální a multilaterální cesta (European Commission 2014b).

5.1. Vzájemné vztahy se zeměmi Východního Partnerství: Bilaterální cesta

V rámci tzv. bilaterální cesty dochází při vyjednávání k prohlubování vzájemných vztahů mezi EU a jejími partnerskými zeměmi, které je dále uceleno tzv. Asociační dohodou (AA). Ekonomická integrace se zeměmi VP je následně prohlubována prostřednictvím dokumentu „*Deep and Comprehensive Free Trade Area*“ (DCFTA), která je součástí AA a poskytuje přístup na evropský trh a nabízí nástroje k modernizaci a maximalizaci zisků plynoucích z tohoto přístupu (European Commission 2014b). Jak AA, tak i DCFTA jsou hlavní pobídkou, kterou nabízí EU partnerským zemím, výměnou za prosazování dohodnutých reforem a unijních pravidel,

regulací a standardů, včetně vysoce specifických norem týkajících se transportu, životního prostředí a daní (European Commission 2014a). V rámci bilaterální cesty je rovněž důležité poukázat na velkém množství asistenčních programů, které podporují reformní proces v partnerských zemích, především ve snaze podporovat země na cestě k reformě demokracie, stejně tak jako při reformách ekonomického a sociálního rozvoje. Tyto programy jsou založeny na prioritních oblastech, které byly dohodnuty mezi EU a jednotlivými zeměmi, a vytváří tak rámec pro každoroční Národní orientační program (NIP) (European Commission 2014a). Velmi podstatné je rovněž spuštění dvou iniciativ v rámci programu VP, kdy *Comprehensive Institution Building Programmes* mají za cíl podporovat institucionální reformy v partnerských zemích, a také programy *Pilot Regional Development Programmes*, jež naopak adresují regionálně ekonomické a sociální disparity mezi zeměmi VP (European Commission 2014a). Vzhledem k politické situaci v Bělorusku je nezbytné podotknout, že tato země nemá ke zmíněným programům v současné době přístup.

Součástí bilaterální cesty vyjednávání mezi EU a partnerskými zeměmi jsou i bilaterální kooperační programy, prostřednictvím kterých je partnerským zemím nabízena asistence při prosazování vyjednaných reforem. Oblasti podpory v rámci bilaterálních kooperačních programů jsou rozděleny do tří dimenzí, kdy dobré vládnutí tvoří první dimenzi, vláda práva a poskytnutí základních svobod tvoří dimenzi druhou a rozvoj v sociální, obchodní a investiční oblasti třetí (European Commission 2014a). Objem finančních prostředků, které mají partnerské země získat je značný, jak dokazuje graf č. 7. Příkladem bilaterálních kooperačních programů může být například podpora odborného učení a tréninku v Arménii, asistence Milli Mejlis (parlament) v Ázerbájdžánu, vysokoúrovňové politické poradenství v Moldavsku (EUHLPAM), podpora ochrany životního prostředí v Bělorusku nebo mise EU v Ukrajině za účelem podpory a monitorování hranic (EUBAM) (Eastern Partnership Community 2015).

5.1.1. Programy komplexního vytváření institucí v rámci VP (CIB) a Pilotní regionální rozvojové programy (PRDPs)

Program pro komplexní vytváření institucí (CIB) je klíčovým nástrojem při podpoře procesu institucionálních reforem v zemích VP, které jsou nezbytné pro implementaci AA včetně DCFTA a osvobození od vízového režimu. Cílem tohoto programu je posilování kapacit tamějších institucí, které jsou přítomny při vyjednávání a následně při implementaci AA a DCFTA. Pro období 2011-2013 bylo pro

implementaci CIB vyhrazeno 173 miliónů € (European Commission 2013). Programy komplexního vytváření institucí jsou dále rozděleny do dvou základních fází. Náplní první fáze je dohoda mezi partnerskými vládami a EU o seznamu institucí, které se budou v rámci CIB posilovat. Následně jsou tyto instituce a jejich hlavní cíle stanoveny v rámcovém dokumentu (*Framework Document*) (European Commission 2013). Ve druhé fázi takto vybrané instituce vypracují tzv. Institucionální reformní plány (IRPs), jež představují změny, které je nezbytné dosáhnout ve zmíněných institucích na bázi víceletého rámce. Dále stanoví priority, které je nezbytné sledovat pro úspěšnou modernizaci institucí a rovněž také stanoví zdroje podpory. Po stanovení těchto dvou fází bude EU financovat IRPs, přičemž jednotlivé členské státy EU mohou také individuálně pomoci při implementaci IRPs (Eastern Partnership Community 2015).

V roce 2011 byl CIB podepsán s pěti partnerskými zeměmi, jejichž součástí jsou i IRPs, přičemž Bělorusko nemá vzhledem k politické situaci v zemi k programu CIB přístup. Jako příklad programu CIB lze uvést program podpory Agentury civilního registru v Gruzii, jejímž cílem bylo zefektivnit a zpřesnit databázi občanů Gruzie, stejně tak jako poskytnout těmto občanům spolehlivé služby v rámci této agentury (European Commission 2013).

Druhým typem programů, jež zajišťují podporu reforem v partnerských zemích, jsou tzv. Pilotní regionální rozvojové programy VP (PRDPs). Tyto pilotní programy byly spuštěny za účelem řešení problematiky strukturálních otázek v partnerských zemích, jako například řešení sociální a ekonomické nerovnosti mezi regiony a společenskými skupinami (European Commission 2013). Takové disparity představují silnou překážku ekonomickému a sociálnímu rozvoji na národní úrovni a velmi často jsou tyto překážky stanoveny historickými konotacemi, kulturními, etnickými nebo náboženskými rozdíly. Tyto programy jsou do jisté míry inspirovány kohezní politikou EU a na základě těchto zkušeností asistují partnerským zemím při redukování regionálních a strukturálních disparit. Pro období 2012-2013 vyhradila EU 62 miliónů € pro implementaci PRDPs projektů (European Commission 2014a).

5.1.2. Vízové dialogy se zeměmi Východního partnerství

V otázkách vízové povinnosti a možnosti zavedení bezvízového styku vede EU se zeměmi VP dialog, který nese název *Visa Liberalisation Dialogues* (European Commission 2013). Tyto dialogy jsou v současné době navázány se zeměmi Ukrajiny, Moldavska a Gruzie. Prostřednictvím vízového dialogu podniká EU postupné kroky

k naplnění dlouhodobého cíle, kterým je bezvízový styk mezi těmito zeměmi a EU. Charakteristickým prvkem takových dialogů je jejich bilaterální rámeček, kdy EU přistupuje v této problematice ke každé zemi individuálně se specifickou agendou. Základem takových dialogů je tzv. Akční plán pro liberalizaci vízové povinnosti (VLAP), který zahrnuje čtyři bloky kritérií souvisejících se: zabezpečením dokumentů včetně biometrických údajů; se správou hranic migrací a azylem; s veřejným pořádkem a bezpečností; a s externími vztahy a dodržováním základních práv. Takto nastavená kritéria se týkají jak politiky tak i nastavení institucionálního rámce (přijetí příslušné legislativy a plánování) (European Commission 2015).

Implementace Akčních plánů je přísně monitorována Komisí prostřednictvím pravidelných zpráv o dosaženém pokroku u jednotlivých zemí, které jsou následně poskytnuty Evropskému parlamentu a Radě a jsou dále přístupné veřejnosti. Kromě toho je dosažený pokrok monitorován na pravidelném setkávání zástupců vysoce postavených úředníků z generálního ředitelství pro otázky migrace a vnitřních vztahů a dále z řad zástupců partnerských zemí (v případě VP ze zástupců Ukrajiny, Moldavska a Gruzie) (Eastern Partnership Community 2015).

V případě Moldavska byl VLAP prezentován v lednu 2011. Komise následně navrhla dne 27. listopadu 2013 umožnit bezvízový styk do schengenského prostoru pro občany Moldavska, kteří jsou držiteli biometrického pasu (European Commission 2015). Tento návrh navazuje na úspěšné implementaci všech výše pospaných kritérií, které byly stanoveny ve VLAP. Přestože ukrajinský VLAP byl prezentován již 22. listopadu 2010, nedosahuje Ukrajina v otázce liberalizace vízové povinnosti pokroku, který učinilo Moldavsko. Jedním z hledisek, které je v této souvislosti nutné zohlednit, je probíhající ukrajinská krize. Jako poslední prezentovala svůj VLAP Gruzie, a sice 25. února 2013 (European Commission 2014a). Shrnutí vízové problematiky i komparace s pokrokem dosažených u ostatních zemí VP je předmětem tabulky č. 1. Vízový dialog se zeměmi Arménie, Ázerbájdžánu a Běloruska nedospěl do takové fáze, kdy by bylo možné předložení VLAP.

5.2. Vzájemné vztahy se zeměmi Východního partnerství: Multilaterální cesta

V rámci setkávání mezi EU a partnerskými zeměmi na regionální úrovni cílí Unie na podporu reforem především v oblastech dobrého vládnutí, ekonomické integrace a rozvoje, energetické bezpečnosti a transportu a v neposlední řadě také kontaktů mezi občany partnerských zemí a občanů EU (Project Bridge 2012). Tyto čtyři platformy slouží jako východiska pro diskusi, kde jsou zastoupeni zástupci vládních ministerstev a agentur, zástupci parlamentů jednotlivých zemí a občanské společnosti, členové mezinárodních organizací a mezinárodních finančních institucí, zástupci EU pro jednotlivá témata a další. Tyto platformy založily expertní panely v množství oblastí za účelem implementace jejich pracovních programů. Takto vytvořené expertní panely pak kompletují práci odvedenou mezi partnerskými zeměmi a EU na bilaterální úrovni. V rámci oblasti dobrého vládnutí je implementace některých aktivit podporována Radou Evropy (European Commission 2014b).

5.2.1. Stěžejní iniciativy multilaterální kooperace

V rámci multilaterální kooperace se zeměmi VP bylo spuštěno pět stěžejních iniciativ na regionální úrovni. Tyto iniciativy jsou implementovány skrze regionální projekty v rámci Programu pro východní region pro období 2010-2013 (Eastern Partnership Community 2015). Souběžně probíhá řada programů, které zahrnují oblasti od managementu problematiky vnějších hranic po rozvoj ekonomiky, transportu, energetiky, ochrany životního prostředí či problematiky sociální, které rovněž přispívají k cílům stěžejních iniciativ v rámci multilaterální cesty VP.

První ze zmíněných iniciativ je Stěžejní iniciativa integrované správy hranic. Hlavním cílem této iniciativy je posílení bezpečnosti, redukce pašování zboží a obchodování s lidmi a především také usnadnění mobility osob žijící za hranicemi EU. Důležitým faktorem zde také je adaptace unijních pravidel v oblasti hranic v partnerských zemích. Takovéto předávání zkušeností je zajištěno prostřednictvím Panelu integrované správy hranic (IBM), který byl vytvořen pod záštitou Platformy pro demokracii, dobré vládnutí a stabilitu. Na iniciativu integrované správy hranic bylo v průběhu období 2010-2013 vyčleněno 44 miliónů € (European Commission 2013). V současnosti probíhá projekt soustředící se na vytváření kapacit a jejich trénování v partnerských zemích, na podporu implementace akčních plánů v rámci správy hranic

a také pro posílení odhalování pašování zboží a drog. Součástí iniciativy integrované správy hranic je také podpora hraničních přechodů mezi zeměmi VP. Pilotní projekty v této oblasti zahrnovaly například posilování dohledu na bělorusko-ukrajinské a na gruzínsko-arménské hranici s celkovým rozpočtem 5,6 miliónu € (European Commission 2013). Výsledkem těchto pilotních projektů bylo poskytnutí zkušeností, spolupráce, vybavení a infrastruktury zbylým zemím VP.

Další iniciativou v rámci multilaterální kooperace je tzv. Stěžejní iniciativa na podporu malého a středního podnikání (SMEs), jež byla vytvořena za účelem podpory podnikání v zemích VP. Unie se takto snaží poskytovat externí stimul pro růst a zaměstnanost v partnerských zemích. V roce 2013 vyčlenila EU pro tuto iniciativu celkem 34 miliónů € (East Invest 2015). Jedním z příkladů této iniciativy je i projekt *East-Invest*, který usnadňuje vytváření investic v regionu zemí VP včetně Běloruska s rozpočtem 9 miliónů € (East Invest 2015). Jako další příklad lze uvést projekt *Turn Around Management and Business Advisory Services – TAM-BAS*, jež zajišťuje technickou asistenci zemím VP, je sponzorován Evropskou bankou pro rekonstrukci a rozvoj (EBRD) s rozpočtem 10 miliónů € (EBRD 2013). V neposlední řadě je nezbytné dodat, že v rámci SMEs existuje fond EU s rozpočtem 15 miliónů €, který slouží jako tzv. záchranný polštář a jsou z něj poskytovány půjčky zemím VP (East Invest 2015).

Další iniciativa pracuje s problematikou energetiky, kdy se jedná o Stěžejní iniciativu na podporu zdrojů obnovitelných energií, energetické efektivity, trhu a elektrické energie v regionech. Tato iniciativa má za cíl posilování elektrické sítě, udržitelné energie a zajištění bezpečnosti energetických dodávek. Regionální spolupráce v oblasti energetiky je mezi zeměmi VP zajišťována prostřednictvím programu *INOGATE* (European Commission 2013). V roce 2011 projekt *INOGATE* představoval projekty na podporu energetiky v rámci výše zmíněné iniciativy v celkové hodnotě 51 miliónů € (Inogate 2013). V rámci této iniciativy je také nezbytné zmínit tzv. Úmluvu starostů, ve které se starostové měst participujících zemí zavazují k redukci emisí CO₂ (Covenant of Mayors 2015). Předposlední iniciativou v multilaterální dimenzi vztahů mezi EU a zeměmi VP je Stěžejní iniciativa na vypořádání se s katastrofami přírodního i lidského charakteru (*PPRD-East*). Tato iniciativa posiluje kapacity, prevenci, připravenost a reakci na lokální, národní a regionální úrovni mezi partnerskými zeměmi a EU. V rámci této iniciativy dochází i k vytvoření atlasů regionálních oblastí, které zmiňují problematické oblasti. Součástí této iniciativy je monitorování expertů napříč

EU v těchto krizových oblastech a poskytování cenných poznatků pro prevenci před přírodními i jinými katastrofami. Na tuto iniciativu vyčlenila EU na rok 2013 celkem 11 miliardů € (European Commission 2013).

Závěrečnou stěžejní iniciativou je správa životního prostředí. Cílem této iniciativy je podpora ochrany životního prostředí v partnerských zemích. Příkladem projektů zaštitěných touto iniciativou jsou projekty řízení odpadu, vytvoření Společného informačního systému životního prostředí (SEIS), správa kvality ovzduší nebo správa a ochrana lesů. Důležitou součástí této iniciativy je i ochrana zdrojů pitné vody a mořského prostředí především v oblastech jižního Kavkazu a Černého moře. Pro rok 2013 vyčlenila EU na tuto iniciativu finanční prostředky v celkové hodnotě 35 miliardů € (European Commission 2013). Součástí správy životního prostředí je i podpora implementace závěrů Kjótského protokolu, kterou od roku 2012 Unie podporuje právě v zemích VP.

5.2.2. Posilování spolupráce s občanskými společnostmi v zemích VP

Součástí multilaterálního přístupu k zemím VP je i posilování vztahů mezi EU a občanskými společnostmi uvnitř jejich partnerských zemí. Kontakt s občany partnerských států, řešení jejich problémů, přispívání k vytváření politik a zapojování do tohoto procesu domácí vlády jsou klíčové faktory, díky kterým se v zemích VP posiluje pozitivní vztah k EU. V rámci podpory občanské společnosti v zemích VP vytvořila EU *Civil Society Forum*, které posiluje zapojení občanské a civilní dimenze uvnitř občanské společnosti v zemích VP (Euroeast Culture 2015). Cílem tohoto fóra je posilovat kontakty mezi občanskými organizacemi a členskými zeměmi EU a partnerskými zeměmi, ale také mezi zeměmi VP navzájem. Práce v rámci tohoto fóra je strukturována do pracovních skupin, které zrcadlí mezivládní platformy vzniklé na půdě VP. Jak argumentuje bývalý evropský komisař pro rozšíření a ENP Štefan Füle: *„Zapojení občanské společnosti v zemích VP je podmínkou sine qua non. Toto přesvědčení vyplývá z faktu, že občanská společnost je fundamentální součástí demokratického procesu. Reformy, které jsou nezbytné pro úspěšné dokončení procesu tranzice a sblížování domácích standardů se standardy EU by bez podpory společnosti nebylo možné uskutečnit. Proto doufám, že Civil Society Forum dokáže být užitečným nástrojem při podpoře cílů občanských společností v zemích VP a také přispěje k mobilizování reformem.“* (European Commission 2013). Podpora zapojení občanských společností v zemích VP je dále posílena nástrojem *Neighbourhood Civil Society*

Facility, který cílí na posilování role společnosti při prosazování reforem za účelem docílení demokratických změn. Podporuje společenské organizace v zemích VP, jež se snaží monitorovat a dohlížet na implementaci reforem a programů EU na národní úrovni. Pro rok 2011 bylo Unií vyhrazeno na zapojení občanských společností zemí VP přes 14 miliónů € (EU Neighbourhood Info Centre 2015a).

Pro budování příznivých vztahů se zeměmi VP, při podporování občanských společností v těchto zemích je důležité posilovat vzdělávání a školství. Země VP se zapojily do programu *Tempus*, pomocí kterého dochází k modernizaci vyššího stupně vzdělávání, v 90. letech. Mezi lety 1993-2011 proběhlo v zemích VP přes 250 projektů za cílem posilování vzdělání a množství individuálních grantů pro podpoření mobility lze počítat ve stovkách. Dalším programem po podpoření vzdělávání je i projekt *Erasmus Mundus*, v rámci kterého bylo poskytnuto přes dva tisíce stipendií pro studenty a zaměstnance v partnerských zemích pro studium v EU (European Commission 2013).

Jelikož jsou země VP kulturně velmi různorodé, je nezbytné pomocí kooperačních programů podporovat i kulturní dimenzi vzájemných vztahů. Jedním z takovýchto programů je *Eastern Partnership Culture Programme*, který byl vytvořen s cílem posílit kapacitu kulturního sektoru v regionech zemí VP a s cílem podpořit roli kultury při prosazování reforem, vzájemné tolerance a sociální koheze. Program rovněž přispívá k výměně informací, zkušeností na regionální úrovni mezi partnerskými zeměmi navzájem a členskými státy EU a rovněž také demonstruje pozitivní přístup při kooperaci mezi rozdílnými kulturami. Pro období 2011-2014 vyčlenila EU na tento program finanční prostředky v celkové hodnotě 12 miliónů € (Euroeast Culture 2015).

V neposlední řadě je také nezbytné zmínit, jakým způsobem je v partnerských zemích z východoevropského regionu podporováno zapojení mládeže. V roce 2012 byl spuštěn *Eastern Partnership Youth Programme*, jenž podporuje zapojení mládeže do společnosti skrze podporu regionální kooperace mezi politickými institucemi, mládežnickými organizacemi apod. (EaP Youth 2015).

6. Vývoj vztahů mezi EU a jednotlivými zeměmi Východního partnerství

Vztahy mezi zeměmi východní Evropy a jižního Kavkazu s EU (dříve ES) mají značné historické kořeny. Cílem této práce není komplexní analýza vztahů jednotlivých zemí VP od svého vzniku jako suverénních států a EU. Spíše se diplomová práce zaměřuje na určitá období, která byla klíčová při utváření vzájemných vztahů a na cestě v posilování „evropské myšlenky“ v těchto zemích. Pro EU jsou státy VP do jisté míry exotické svou kulturou, náboženstvím a zvyky. Avšak například Ukrajina se, jak argumentuje Judt, chápala jako strážkyně vnějších hradeb „Evropy“ a potažmo i jako strážkyně křesťanství (Judt 2008: 774). Nicméně geografická vzdálenost zemí VP, především regionu jižního Kavkazu, ozřejmuje fakt, že tyto státy v současné době nemají možnost se zapojit do svazku osmadvaceti zemí tvořící EU. Nicméně jak dodává Judt, byla vidina patřit do Evropy pro státy vně svazku osmadvaceti států zajištěním jisté míry bezpečí (Judt 2008: 775). V průběhu století pak dle Judta byla sounáležitost s Evropou vnímána jako zdroj kolektivní identity a především státy na „hranicích“ Evropy cítily velkou odpovědnost a hrdost při ochraně těchto hodnot. Avšak v mnoha východoevropských zemích byl fakt vyloučení ze svazku států tvořící EU vnímán jako pocit křivdy (Judt 2008: 774). Problémem, se kterým se země východní Evropy a jižního Kavkazu po vyhlášení nezávislosti potýkaly, byl nedostatek zkušeností v budování demokratické společnosti z důvodu více než 70. let trvající nadvlády Sovětského svazu (Zubov et. al. 2014: 15). Jak uzavírá Judt: *„Zvolit si nezávislost nebylo na Ukrajině, v Moldávii, ba ani v Gruzii projevem nějaké nepotlačitelné touhy po sebeurčení, jako spíš pudu sebezáchovy – což může být, jak se ukázalo, rozumný důvod pro vytvoření státu, ale chabá základna pro demokracii.“* (Judt 2008: 677). Právě posilování demokracie a jejích hodnot je klíčovou snahou EU v tomto regionu.

Pro iniciativu VP byl summit v litevském Vilniusu, který se konal 21. listopadu 2013, v několika aspektech zlomový. Region východní Evropy a jižního Kavkazu čelil a stále čelí velké míře nejistoty, především z důvodu tlaku, který na něj vyvíjí Rusko. Tento tlak má za cíl odradit země zmíněného regionu od bližší kooperace s EU. Důkazem takového tvrzení je vytvoření iniciativy Euroasijské celní unie (EEU) a silné ruské doporučení zmíněné země do této iniciativy zapojit. Příkladem takového jednání je i ruské uvalení sankcí na Moldavské zemědělské produkty jako reakce na ratifikaci AA s EU (European Commission 2014c).

6.1. Kategorizace zemí Východního Partnerství pomocí Indexu zemí Východního partnerství (EEI)

Ve složení zemí VP lze pozorovat dvě skupiny států. Jak ukazuje Index pro země Východního partnerství (EEI), který byl poprvé zaveden v roce 2011, došlo k vytvoření dvou skupin států, jež jsou rozděleny podél linie míry zapojení do evropské integrace (European integration index 2015). Do první skupiny států, která intenzivně kooperuje s EU, patří Moldavsko, Ukrajina a Gruzie, naopak skupinu států, které mají odlišné preference než integraci s EU, tvoří Bělorusko a Ázerbájdžán (European integration index 2015). Pozorovaný faktor je evidentní i v roce 2014, kdy zmíněné tři země konzistentně ukazují svůj záměr intenzivní spolupráce s EU, která vyvrcholila jejich podepsáním AA s EU. Arménie je zemí, kterou je obtížné přiřadit ke kooperující či k rezistentní skupině zemí VP, kdy některé indikátory jsou u Arménie na vyšší úrovni než u zemí kooperujících s EU, avšak některé jsou naopak na nízké úrovni. Lze argumentovat, že dělící linie se mezi oběma skupinami bude zvětšovat. Státy kooperující s EU budou intenzivněji spolupracovat v oblastech posilování domácích institucí a budou se stále více přibližovat evropským standardům, zatímco Bělorusko a Ázerbájdžán nebudou riskovat takovými změnami ohrožení svého autoritářského, resp. autoritativního stylu vládnutí (European integration index 2015).

Přestože státy VP dělí množství odlišností, sdílí také mnoho podobností. Region tvořící VP je velmi heterogenní. Nejprve je nezbytné poukázat na fakt, že všechny země spadají do ruské sféry vlivu. Tento faktor je pro budoucnost vztahů zemí VP a EU nejpodstatnější, jelikož platí, že země VP se budou integrovat v rámci EU jen do té míry, do jaké to bude přípustné ze strany Ruska. Toto tvrzení potvrzuje situace vzniklá na Ukrajině po summitu EU a zemí VP ve Vilniusu (Larsen 2014: 18). Dalším důležitým faktorem je přítomnost teritoriálních problémů těchto zemí. Pět ze šesti zemí VP (vyjma Běloruska) se potýká s teritoriálními problémy, tzv. zamrzlými konflikty nebo v případě Ukrajiny regulérním válečným stavem (House of Lords 2015).

Arménie a Ázerbájdžán polarizuje dlouhodobý spor o území Náhorního Karabachu. Historicky jsou země Arménie a Ázerbájdžánu silně propojené. V průběhu 20. století byl jejich vzájemný vztah utvářen množstvím střetů nesoucích mnoho lidských obětí. Pro oba státy je charakteristická etnická menšina na území druhého státu, avšak v případě Arménie, je tato menšina velmi početná a to především na ázerbájdžánském území Náhorního Karabachu. Jak uvádí Judt, vzájemné střety mezi

oběma skupinami a sovětskou armádou mají za následek stovky obětí. A nevraživosti mezi oběma státy přispívá také temné období po první světové válce, kdy došlo ke genocidě Arménů v Osmanské turecké říši a ze které jsou obviňováni i Ázerbájdžánci vzhledem ke svému turkotatarskému původu (Judt 2008: 670).

Dalším zdrojem konfliktu je podpora secesionistických tendencí Abcházských a Jihoosetských enkláv v Gruzii Ruskem. Pro Moldavsko nastává problém v Podněstří, jehož secesionistické tendence jsou rovněž podporovány Ruskem (Tiersky, Oudenaren 2010: 66). Země VP spojuje společná výzva pro posílení demokratických tendencí a vlády práva, rovněž jako boj s korupcí, který je patrný na všech úrovních společnosti.

Dalším faktorem, který spojuje země VP, je přítomnost podporovatelů reformem a vetujících skupin. Skupiny blokuující reformy jsou ve všech šesti zemích velmi silné a řadí se především mezi politické elity. Reformě laděné skupiny se většinou nachází mezi občanskou společností a mezi malým a středně velkým podnikatelským sektorem (Larsen 2014: 33). Nicméně faktem zůstává, že po posledních volbách v Moldavsku, Gruzii a na Ukrajině se pro reformní skupiny zapojily do vládnutí svých zemí. Tato tvrzení opět dokazuje situace vzniklá na Ukrajině, kdy reformě laděná skupina ukrajinské společnosti změnila směřování své země, když nepřijala prezidentské odmítnutí ratifikace AA s EU (Global Politics 2013). Lze argumentovat, že bez hnutí Euromajdanu, jako skupiny, která veřejně vystoupila vůči jednání vlády, by nedošlo k podepsání AA mezi Ukrajinou a EU. Na druhou stranu reformě smýšlející skupiny v Arménii neměly stejnou míru vlivu a rovněž postrádaly podporu ze strany opoziční politických uskupení a nedokázaly tak odvrátit rozhodnutí prezidenta Serže Sarkysjana ke směřování země směrem k EEU (The Armenian Weekly 2014).

V roce 2014 došlo k nárůstu antagonistických tendencí vedených Ruskem proti evropským integračním snahám zemí VP. Pro AA je charakteristické, že nevylučuje existenci zón volného obchodu s Ruskem, Čínou nebo jakoukoli jinou zemí světa (Tiersky, Oudenaren 2010: 12). Avšak Ruskem vedená EEU vylučuje možnost zemí spolupracovat s EU v rámci zóny volného obchodu. Toto je jeden ze způsobů, jak Rusko čelí konkurenčnímu tlaku EU v regionu východní Evropy a jižního Kavkazu. Případy Arménie a Ukrajiny a obchodní embargo uvalené na Moldavsko jsou příkladem takových ruských tendencí (European Council of Foreign Relations 2014). Faktem však zůstává, že společnosti zemí VP jsou polarizované a vzniká tak konfliktní linie podél hranice směřování země směrem k EU nebo Rusku. K celkové problematice rovněž přispívá omezená schopnost EU ovlivňovat země tohoto regionu skrze svou „soft

power“, kdežto dominantními nástroji Ruska je ovládání informačního prostředí (především v Bělorusku a Arménii, kde je ruská televize často jediným zdrojem informací), kterým lze snadno podkopávat unijní normativní sílu (Larsen 2014: 18). Zatímco akce podniknuté ze strany EU mohou přinést výsledky, především institucionální změny, v dlouhodobé perspektivě v zemích VP, tak předností ruské strany je snaha tuto agendu narušovat v krátkodobé perspektivě. Odpovědí EU na tyto ruské tendence je snaha vyvinout mechanismus, který by zahrnoval akce pro rychlou politickou podporu v dané zemi, aby adekvátně odpovídala na aktuální hrozby způsobeny ruskou, či jinou agresí (European Commission 2013).

Dělení na dvě skupiny států v rámci VP je rovněž výzvou pro EU, která nutně musí ke každé zemi přistupovat individuálně a tedy i vyjednané dohody mají svá zřejmá specifika. Skupina států, jež nedosahuje příznivých výsledků v integračním úsilí, tedy Bělorusko, Ázerbájdžán a Arménie, je Unií podporována při svých integračních snahách a reformě smýšlející skupiny tamní společnosti jsou ujištěny, že možnost intenzivnější integrace s EU stále existuje. Cestou, pomocí které se Unie snaží tyto země seznámit s evropským prostředím, jsou kulturní a studijní výměny a vytváření dobrých vztahů s lokálními a regionálními autoritami (Euroeast Culture 2015).

Nová Komise pod vedení Jean-Claude Junckera se bude těmito i jinými otázkami zabývat na summitu zemí VP v lotyšské Rize 21. a 22. května 2015 (European Commission 2015). Summit má před sebou i výzvu spuštění programu vzájemné výměny informací mezi zeměmi VP, které úspěšně ratifikovaly AA, v oblastech implementace DCFTA, vízového dialogu, závazků k udržení energetické bezpečnosti a v neposlední řadě je cílem Unie, aby tyto země prezentovaly své úspěchy ostatním zemím, především Arménii, Ázerbájdžánu a Bělorusku. Pro květnový summit bude rovněž velkou výzvou řešení krizové situace na východě Ukrajiny, prosazení posílení principu „*more for more*“, tedy navýšení politické a finanční podpory pro země VP, které dosáhly patřičných reforem. Další výzvou pro summit v Rize bude inovace programu komplexního vytváření institucí (CIB), který by měl být finančně i technicky podpořen v rámci principu „*more for more*“.

6.2. Metodologie indexu EEI

Evropský integrační index pro země VP mapuje pokrok, jaký země dosáhly při svém úsilí zapojit se do evropské integrace. Index, se kterým autor v této diplomové práci pracuje, analyzuje období od ledna 2013 do června 2014 a skládá se z nezávislých analýz, z nejaktuálnějších kvantitativních dat, které adekvátně poskytují přehled o pokroku dosaženém při naplňování demokratických norem reprezentovaných Unii.³ Pomocí indexu EEI autor práce stanoví míru nezávisle proměnných. Index EEI má tři základní charakteristiky. Nejprve stanovuje podrobný standard pro posouzení míry a kvality udržitelné demokracie v zemích VP. Dále poskytuje komparativní průřez vybraných sektorů šesti zemí VP, jež jsou hodnoceny skrze stejný seznam více než 800 otázek a ukazatelů. V neposlední řadě se index pokouší doplnit a existující analýzy EU, jako jsou například výroční zprávy o pokroku jednotlivých zemí tím, že nabízí nezávislé analýzy odborníků z partnerských zemí. Index ve svém hodnocení uvažuje data od *Freedom House*, *Transparency International*, *Bertelsmann Transformation Index* (European integration index 2015).

Tento každoročně produkovaný index interpretuje „pokrok v evropské integraci“ jako kombinaci dvou oddělených, avšak vzájemně závislých procesů. Nejprve monitoruje posílení *vazeb* mezi jednotlivými zeměmi VP a EU. Druhý proces naopak monitoruje *aproximaci* neboli přiblížení institucí, legislativ a praktik zemí VP s těmi unijními (European integration index 2015). Na jednu stranu proces posilování *vazeb* reflektuje míru politické, ekonomické a sociální interdependence mezi zeměmi VP a EU. Oproti tomu proces *aproximace* znázorňuje míru, do jaké země VP přijaly instituce a politiky typické pro členské země EU. Základní premisou indexu EEI je fakt, že posílené *vazby* a vyšší míra *aproximace* se vzájemně umocňují (European integration index 2015). Dynamika tohoto uzavřeného kruhu závisí na umožnění politických rozhodnutí a struktur se do tohoto procesu zapojit.

Tento koncept dynamiky evropské integrace vede k identifikaci tří dimenzí pro jeho evaluaci. První dimenzi tvoří již zmíněné *vazby*, které jsou určovány rostoucími politickými, ekonomickými a sociálními pouty mezi jednotlivými zeměmi VP a EU. Druhou dimenzí je *aproximace*, která je tvořena konvergencí legislativ, praktik a institucí zemí VP na unijní standardy a požadavky. Konečně třetí dimenzi tvoří

³ Index nepokryvá situaci v problematických územích Podněstří, Náhorního Karabachu, Jižní Osetie a Abcházie (European integration index 2015).

management, tedy rozvíjející se struktury managementu a politik v zemích VP, které mají za cíl intenzivní integraci s Evropou (European integration index 2015). Všechny tři dimenze jsou dále rozděleny do více než 80 sub-divizí. Pro diplomovou práci není relevantní podrobně analyzovat jednotlivé sub-divize, a proto se autor při své analýze zaměřuje pouze na určité kategorie, jež zkoumá index EEI.

6.2.1. Výpočet indexu EEI

Index zkoumající míru pokroku zapojení do integrace u zemí VP pracuje se dvěma typy dat. Prvním zdrojem dat je dotazníkové šetření, kdy většina otázek byla odpovězena „ano“ či „ne“, kdy odpověď „ano“ byla kódována číslem 1, zatím co odpověď „ne“ byla kódována číslem 0. Takové kódování znamená, že čím blíže se ve výsledku blížíme číslu 1, tím vyšší je míra zapojení do evropské integrace. Druhým zdrojem dat byly komentáře odborníků. V případech přechodného skóre, typické pro odpověď „z části“ byly odpovědi kódovány číslem 0,5 (European integration index 2015).

U položek, které vyžadují číselné údaje (kvantitativní ukazatele), byly hodnoty kódované pomocí lineární transformace za použití údaje o vzdálenosti mezi výsledky jednotlivých zemí. Pro výpočet transformace byl použit vzorec č. 1, který je součástí přílohy. Hodnota „ x “ zastupuje míru nezpracovaných dat; hodnota „ y “ je odpovídající skóre na škále 0-1; a „ x_{max} “ a „ x_{min} “ jsou koncové hodnoty původního měřítka nazývané též jako referenční hodnoty (*benchmarks*). Referenční hodnoty mohou být založeny na empirické distribuci případů zkoumaných zemí nebo na externích standardech (European integration index 2015).

7. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Moldavska

Je zřejmé, že evropská integrace je nezvratným strategickým cílem zahraniční i domácí politiky Moldavska. V roce 1991 vyhlásilo Moldavsko, podobně jako Ukrajina či Bělorusko nezávislost na rozpadajícím se Sovětském svazu a vyhlásilo vlastní Moldavskou republiku (Republic of Moldova 2011). Podobně jako na Ukrajině i v Moldavsku lze pozorovat separační tendence východního regionu, jenž se zde rozprostírá podél řeky Dněstr a nese název Podněstří. Po vyhlášení nezávislosti Moldavska se v roce 1994 uskutečnilo referendum, ve kterém většina obyvatel odmítla spojení s Rumunskem (Republic of Moldova 2011). Právě oblast Podněstří, jež se vyznačuje velmi početnou komunitou etnických Rusů, je destabilizačním faktorem v regionu, který mimo jiné brání i při navázání dohody o možném připojení Moldavska k EU. Přítomnost etnických Rusů v Podněstří je hlavním důvodem, proč nad tímto regionem drží „ochrannou ruku“ Rusko. Faktem nicméně zůstává, že Podněstří bylo součástí SSSR již od 20. let 20. století a v roce 1990 při nejistých okolnostech, které se odehrávaly kolem budoucnosti SSSR, vyhlásila Podněsterská moldavská republika nezávislost na Moldavské republice (Zubov 2014: 14). Nezávislost Podněsterské republiky není mezinárodně uznána.

Moldavsko je často nazýváno jako nejchudší evropská země (EEAS 2015g). Jak dokládají zpracované analýzy, velká část moldavských občanů je závislá na prostředcích, které jim zasílají příbuzní pracující v EU (BBC 2014). Kulturně i historicky je Moldavsko velmi blízké Rumunsku a více než polovina celkového objemu moldavského obchodu tvoří obchod se zeměmi EU. V roce 2013 byly hlavními artikly vzájemné obchodní výměny s EU především technika, minerály a dopravní zařízení, zatímco moldavský export tvoří hlavně potraviny, oděvy a technika (BBC 2014).

Navázání intenzivnějších diplomatických vztahů mezi EU a Moldavskem lze datovat do roku 1994, kdy byla podepsána Dohoda o partnerství a spolupráci (PCA) s desetiletou platností počínající rokem 1998 (EEAS 2015g). Jako taková vytvářela PCA základní rámec kooperace mezi EU a Moldavskem v otázkách politických, obchodních, ekonomických, právních a kulturních. Hlavními cíli PCA bylo, podobně jako v ostatních regionech východní Evropy a jižního Kavkazu, posílení demokracie a vlády práva a zajišťování lidských práv menšin. Dalšími prioritami Unie jsou podpora udržitelného rozvoje tamní ekonomiky a finalizace tranzice k tržní ekonomice

posilováním obchodní výměny a podporou investic mezi oběma aktéry (EEAS 2015g).

Vzájemné vztahy mezi Unií a Moldavskem byly následně prohloubeny zapojením Moldavska do ENP a v roce 2009 zapojením do skupiny zemí tvořící VP (Project Bridge 2012). Klíčovou událostí ve vzájemných vztazích, která výrazně posílila vztahy mezi Moldavskem a EU, bylo podepsání AA, jejíž součástí byl i podpis DCFTA, ke kterému došlo 27. června 2014 (The Parliament Magazine 2014). Dohody o liberalizaci vízové povinnosti a o zpětném přebírání osob mezi EU a Moldavskem vešly v platnost v lednu 2008. K posílení mobility, migrace a poskytnutí zázemí pro žadatele o azyl došlo prostřednictvím podpisu dokumentu *Mobility Partnership* v červnu roku 2008 (EEAS 2015g). Od dubna 2014 mohou navíc moldavští občané cestovat do EU bez víz (The Mission of the Republic of Moldova to the European Union. 2015). V neposlední řadě je nezbytné upozornit na zapojení Moldavska v Energetickém společenství jižní a východní Evropy (ECSEE), jejímž cílem je vytvoření celoevropského trhu s energií mezi EU a třetími zeměmi v rámci unijního *acquis*. (Energy Community 2015). Právní rámec tohoto společenství se vztahuje na právní předpisy v oblasti energetiky a životního prostředí EU. Společně s Ukrajinou tvoří Moldavsko dvojici velmi perspektivních zemí, které spoluprací s dalšími zeměmi východní a jižní Evropy tvoří příklad spolupráce pro ostatní země VP (European Council of Foreign Relations 2014).

V otázce lidských práv a svobod dle zpracovaných analýz Moldavsko velmi pokročilo (BBC 2014). Podobně i média dosahují hodnocení na dobré úrovni svobody. Moldavská vláda implementovala reformu soudního sektoru, nicméně reforma úřadu veřejného prokurátora, stejně jako boj s korupcí zůstává základním bodem pro příští reformy (EEAS 2015g). Za podpory OBSE byla iniciována snaha moldavských představitelů redefinovat vzájemné vztahy s regionem Gagauzie, který tvoří autonomní region na jihovýchodě Moldavska hraničící s Rumunskem a Ukrajinou. Přes snahy Moldavska i mezinárodních organizací zde však nebylo dosaženo výraznějšího pokroku, podobně jako v regionu Podněstří (EEAS 2015g). Rok 2014 byl pro moldavskou ekonomiku velmi obtížný z důvodu přetrvávající ukrajinské krize a uvalení ruských sankcí na vybrané moldavské výrobky z důvodu podpisu AA a celkové snahy integrace s EU (Larsen 2014: 15).

Hlavními výzvami pro Moldavsko zůstává boj s korupcí, prosazování reform v soudnictví, dohled ve finančním sektoru, posílení transparentnosti akcionářské a kontrolní pravomoci moldavské národní banky a celkově prosazení transparentních

opatření v bankovním sektoru. V neposlední řadě také aktivně přistupovat k řešení konfliktu v Podněstří, tak aby tento region mohl plnohodnotně těžit z benefitů plynoucích z implementace AA a DCFTA.

7.1. Výsledek EEI indexu pro Moldavsko za rok 2014

Nejúspěšnějším státem VP ve smyslu naplňování unijních standardů a prosazování intenzivnější kooperace s EU je dle indexu EEI Moldavsko (European integration index 2015). V dimenzi *vazeb* se umístilo na prvním místě s hodnotou L0,7⁴ a dosahuje stejných hodnot jako za předchozí období roku 2013. Nicméně jak je patrné z tabulek č. 2 a 8, v kategoriích politického dialogu, obchodní a ekonomické integrace a sektorové kooperace mírně zaostává za Ukrajinou. Pro Moldavsko je dále charakteristické, že dosahuje velmi malé úrovně v kategorii služeb, kde jej předčily všechny ostatní státy VP s výjimkou Arménie. Na druhou stranu dosahuje Moldavsko nejvyšší hodnoty v kategorii zapojení občanské společnosti (0,66) do otázek evropské integrace a za velký úspěch lze také považovat zajištění bezvízového cestování do EU pro moldavské občany (European integration index 2015). Moldavsku se tento úspěch podařil jako první zemi v rámci VP.

Dimenze *aproximace* ukazuje ve zkoumaném období určité posílení (A0,69 v roce 2014, resp. A0,67 v roce 2013), když Moldavsko dotahuje rovněž posilující Gruzii. V této dimenzi Moldavsko vykazuje nejlepší výsledky v kategorii udržitelné demokracie (0,77) s výjimkou boje proti korupci a nezávislosti soudnictví, kde si naopak vede lépe Gruzie. Míra *aproximace* je u Moldavska ve všech sektorech relativně vysoká s výjimkou moldavské politiky regulace transportu, kde velmi zaostává za unijními požadavky. Na druhou stranu Moldavsko výrazně vylepšilo své politiky v oblastech vzdělávání, kultury, mládeže a informované společnosti. Ve třetí dimenzi *managementu* evropské integrace dosáhlo Moldavsko druhého místa s hodnotou M0,71 a velmi si polepšilo oproti roku 2013, kdy dosáhlo hodnoty M0,59. Na prvním místě v dimenzi *managementu* v roce 2014 skončila Gruzie s hodnotou M0,74 (tabulka č. 4 a 7) (European integration index 2015).

⁴ L = vazby (*linkage*); A=aproximace; M=management (European integration index 2015).

7.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Moldavska a výzvy pro budoucí spolupráci

V Moldavsku proběhly 30. listopadu 2014 parlamentní volby, které nepřinesly jednoznačný výsledek (Česká televize 2014). Uspěly v nich jak prozápadní evropské strany, tak i socialisté inklinující k Rusku. Pro Moldavsko se tak naskýtá výzva konsolidace země a určení jasného kurzu směřování zahraniční politiky. Moldavsko dlouhodobě vykazuje výborné výsledky při integraci své země s EU, nicméně za tuto kooperaci s Unií je Ruskem, které je Moldavsku nemalým obchodním partnerem, trestáno obchodním embargem na některé moldavské potraviny (především víno a masné výrobky). Další výzvou, které musí Moldavsko v roce 2015 čelit, je reforma státního zastupitelství a boj s korupcí, která v je Moldavsku přítomná na všech úrovních společnosti (BBC 2014).

Období let 2013 a 2014 přineslo mezi vztahy EU a Moldavskem několik klíčových událostí. Předně se podařilo implementovat AA včetně DCFTA a stejně velkým přínosem při posilování vzájemných vztahů je i liberalizace vízové povinnosti pro moldavské občany. Stabilita země byla ohrožena lokálními autoritami v autonomní regionu Gagauzie, kde se 2. února 2014 konalo nepravomocné referendum o připojení k Rusku (EEAS 2015g).

Nicméně zůstává faktem, že klíčové reformy zůstávají zablokovány. Zákon o vlastnictví médií je blokován v parlamentu poté, co byl přijat v prvním čtení. Nedostatek politické vůle je důvodem nedokončení legislativního procesu. Druhým zákonem, který je rovněž blokován parlamentu a který je velmi důležitý při prosazování reformy, je zákon o veřejném financování politických stran (European Council of Foreign Relations 2014). Tento zákon v má současné době v Moldavsku velmi silnou veřejnou podporu především z důvodu nejasného financování strany *Vlast*, která byla zakázána a nezúčastnila se tak parlamentních voleb v listopadu 2014 (Česká televize 2014).

8. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Gruzie

Navázání vzájemné spolupráce mezi EU a Gruzii se datuje do roku 1992, krátce po vyhlášení gruzínské nezávislosti na rozpadajícím se Sovětském svazu. Bilaterální vztahy se zintenzivnily v roce 2003, kdy v Gruzii proběhla tzv. růžová revoluce, která ukončila více než deset let trvající boje o moc a do čela země dosadily Michaila Saakašviliho (EEAS 2015f). V roce 2004 byl Saakašvili zvolen prezidentem, i přes odpor opozice, která volby označila za zmanipulované a opakovaně i v roce 2008, vládl až do roku 2012, kdy se vlády ujala opoziční koalice Gruzínský sen v čele s Bidziny Ivanišvilim a Saakašvili byl tak nucen ustoupit do opozic (BBC 2014).

V červnu 2014 došlo k ratifikaci AA společně s DCFTA, která výrazně prohloubila ekonomickou provázanost EU a Gruzie. Než byla AA implementována, fungovaly vzájemné vztahy na bázi PCA, která byla ratifikována v roce 1999 (EEAS 2015f). Důsledkem ratifikace DCFTA je gruzínským firmám povolen přístup na jednotný trh EU, což dopomůže vytvoření nových pracovních příležitostí, nabídne Gruzii unijní zboží a služby a rovněž také posílí hospodářskou soutěž. V neposlední řadě je nezbytné dodat, že Unie spolupracuje s gruzínskou vládou na reformě firemního sektoru země tak, aby se podařilo dosáhnout unijních standardů.

Snahou EU je v Gruzii docílit stability v problematických regionech Jižní Osetie a Abcházie tím, že poskytuje asistenci gruzínské vládě při překonávání důsledků konfliktů v těchto regionech z 90. let. Tato problematika byla umocněna válečným stavem mezi Gruzii a jihoosetinskými separatisty v roce 2008, kdy došlo k odtržení regionů Jižní Osetie a Abcházie od Gruzie. Unie zaujala pevné stanovisko neuznání takové separace států a podpořila, stejně jako celý západní svět, teritoriální integritu Gruzie. K pacifikaci konfliktu přispívá rovněž monitorovací mise EU, jež byla spuštěna v roce 2008 a v současnosti stále probíhá, a také vytvoření postu Speciálního zmocněnce EU pro oblast jižního Kavkazu a gruzínskou krizi, který v současné době zastává německý diplomat Herbert Salber (EEAS 2015f). V této souvislosti je rovněž velmi důležité zmínit zapojení Gruzie do operací SZBP, kdy je Gruzie od března 2014 zapojena do dvou operací. Jedná se o misi EUFOR RCA v Středoafričské republice, kde působí 150 jednotek gruzínské armády, a ve druhém případě se jedná o vyslání dvou expertů, kteří působí v rámci mise EUTM Mali (EEAS 2015f)

Podobně jako u Moldavska či Ukrajiny, byl i s Gruzii navázán dialog o liberalizaci vízové povinnosti v roce 2012 a její následná implementace byla

dokončena v roce 2014. Od října téhož roku probíhá druhá fáze implementace výstupů vízového dialogu (EEAS 2015f). Hlavní oblasti spolupráce mezi EU a Gruzii jsou vytyčeny v rámci dokumentu *Single Support Framework*, který byl přijat v červnu 2014 (EEAS 2014b). Primární oblastmi zájmu EU ve spolupráci s Gruzii je prosazení reformy soudnictví, rozvoj zemědělství a venkova a v neposlední řadě také reforma veřejného sektoru. Finanční rámec na podporu klíčových oblastí je pro období 2014-2017 naplánován na 335-410 miliónů €, což znamená mírný pokles oproti období 2007-2013, kdy bylo pro podporu gruzínské integrace v rámci EU vynaloženo přes 452 miliónů € (EEAS 2014b). Nicméně je naprosto nezbytné poznamenat, že Gruzie společně s Moldavskem tvoří největší příjemce finančních prostředků v rámci ENI mechanismu. Tento fakt je opodstatněn větší mírou integrace těchto dvou zemí, než u ostatních států VP. Jedná se o jasný příklad „*more for more*“ principu.

V oblasti demokratické tranzice se podařilo Gruzii dosáhnout pokroku v kategorii svobodných voleb, kdy podle OBSE byly prezidentské volby v říjnu 2013 hodnoceny jako demokratické, přestože v průběhu kampaně nebyla plně zajištěna svoboda sdružování (OSCE 2013c). Gruzínští představitelé rovněž iniciovali reformu ústavy, nicméně reforma volebního systému nebyla prozatím iniciována (EEAS 2015f). V oblasti soudnictví došlo k prosazení reformy úřadu prokurátora a byly prosazeny kroky k posílení nezávislosti soudců, přestože soudnictví zůstává v Gruzii velmi zranitelné (EU Neighbourhood Info Centre 2015b).

8.1. Výsledek EEI indexu pro Gruzii za rok 2014

Gruzie se v rámci EEI indexu za rok 2014 umístila na celkovém druhém místě a spadá tedy do skupiny intenzivně kooperujících států s EU (European integration index 2015). Jak je zřejmé z tabulky č. 5 nachází se Gruzie v dimenzi *vazeb* na třetím místě za Moldavskem a Ukrajinou, když dosahuje hodnoty L0,59. V této dimenzi je pro Gruzii největší výzvou kategorie obchodu a ekonomické integrace s EU, která je na stejné úrovni s Ázerbájdžánem (0,56).

Naopak v dimenzi *aproximace* zaznamenala Gruzie oproti roku 2013 velký úspěch, jelikož sdílí první místo společně s Moldavskem s hodnotou A0,69, resp. A0,63 v roce 2013. Jak je zřejmé z tabulky č. 6, zaznamenává Gruzie v kategorii udržitelné demokracie, dodržování lidských práv a svobody nadprůměrné výsledky. Navíc je pro

Gruzii charakteristické, že si udržuje velmi perspektivní podnikatelské prostředí, což dokazuje fakt, že Gruzie je jednou ze zemí VP, která nejlépe naplňuje požadavky DCFTA (EEAS 2015f).

Ve třetí dimenzi *managementu* evropské integrace si Moldavsko polepšilo natolik, že se při měření EEI indexu za rok 2014 umístilo na prvním místě s hodnotou M0,74. Tento úspěch není výsledkem pouze podpisu AA, ale je také výsledkem rozvoje komunikační strategie pro integraci s EU a podpory gruzínských univerzit při studiu a výzkumu evropských studií (EEAS 2015f).

Jednou z největších výzev pro Gruzii a její občany je liberalizace vízové povinnosti mezi EU a Gruzii, tak jak funguje například v Moldavsku. Další z řady výzev je pak úplná a odpovědná implementace AA včetně DCFTA, která byla ratifikována 27. června 2014 společně s Moldavskem a Ukrajinou (European Commission 2015).

9. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Ukrajiny

Bilaterální vztahy mezi Ukrajinou a EU byly poprvé navázány po vyhlášení ukrajinské nezávislosti, na základě podpisu Bělověžských dohod, v prosinci 1991 (Tiersky, Oudenaren 2010: 11). Evropské společenství (ES) uznalo nezávislost Ukrajiny i demokratický charakter ukrajinského referenda, který vyhlášení nezávislosti předcházela. Následně vyzvalo ES k navázání konstruktivního dialogu mezi jednotlivými členskými státy ES a Ukrajinou a zároveň k realizaci všech svých bývalých závazků, když byla Ukrajina ještě součástí SSSR (Project Bridge 2012).

Nezávislá Ukrajina postavila cíle své zahraniční politiky na podobných principech jako většina post-sovětských republik, a sice na myšlence „návratu do Evropy“, resp. integraci v rámci ES/EU (Judt 2008: 773). Jako první ze zemí VP podepsala Ukrajina s EU 16. června 1994 PCA, prostřednictvím níž byly definovány právní mechanismy vzájemné spolupráce. V období let 1994-1996 došlo k vybudování Unijní společné strategie pro Ukrajinu a v červnu 1996 byl podepsán Akční plán, který vyjadřoval podporu ukrajinské nezávislosti a teritoriální integrity společně s vyjádřením asistence při tranzici ukrajinské ekonomiky na tržní ekonomiku a celkové integraci do světové ekonomiky (EEAS 2015h).

Strategii další kooperace vyjádřila EU prostřednictvím dokumentu *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, z května 2003 a následně také prostřednictvím dokumentu *On European Neighbourhood Policy Instrument*, z července 2003 (EEAS 2015h). Hlavním cílem těchto dokumentů byla snaha zajistit stabilitu unijních investic na Ukrajině a zabránit hrozbám, jež by mohly plynout z užší integrace s Ukrajinou.

Jako jeden z hlavních mezníků ve vzájemných vztazích Ukrajiny a EU lze dozajista považovat tzv. oranžovou revoluci, která zapříčinila konec vlády prezidenta Leonida Kučmy, který přes snahu užší integrace Ukrajiny s EU dovedl Ukrajinu do stádia, kdy porušování základních lidských práv a neustálé korupční aféry ve všech vrstvách společnosti byly prakticky na denním pořádku (Global Politics 2013). Prezidentské volby v říjnu roku 2004 byly vnímány jako velmi důležitý krok pro budoucí vztahy s EU a rovněž také pro budoucí směřování Ukrajiny. Hlavními protagonisty těchto prezidentských voleb byli Viktor Janukovyč, který reprezentoval směr, jež vytyčil jeho předchůdce Leonid Kučma a proti Janukovyčovi se postavil Viktor Juščenko, jenž naopak podporoval proevropské směřování Ukrajiny s důrazem

na distancování se od praktik svého předchůdce (Global Politics 2013). Tyto volby nakonec vyhrál po opakovaném druhém kole Viktor Juščenko (Larsen 2014: 11). V únoru roku 2005 došlo k odsouhlasení Akčního plánu pro Ukrajinu, který hovořil o dalším posílení vzájemné spolupráce a o vyjádření podpory ukrajinskému členství ve Světové obchodní organizaci (WTO), ke kterému nakonec došlo v roce 2008. Přijetí Ukrajiny do WTO bylo nezbytným předpokladem pro vytvoření zóny volného obchodu mezi Ukrajinou a EU (Larsen 2014: 12).

Dalším důležitým mezníkem ve vzájemných vztazích Ukrajiny a EU byl rok 2008, kdy vypršela dohoda PCA společně s Akčním plánem. Znamenalo to vytvoření nového smluvního rámce, který by prohloubil doposud utvořené svazky a nadále je stimuloval. V únoru 2008 došlo k zahájení vyjednávání o AA včetně zapojení se do DCFTA (EEAS 2015h). V roce 2010 došlo na Ukrajině k dalším prezidentským volbám, ve kterých zvítězil Viktor Janukovyč. Za prezidentování Janukovyče došlo k dohodě o implementaci Akčního plánu liberalizace vízové povinnosti, který v sobě obsahoval směsici reforem v oblastech migrace a vízové povinnosti pro ukrajinské občany při cestování do zemí EU (Global Politics 2013). Velmi podstatnou událostí bylo rovněž představení AA v roce 2012, která by Ukrajinu ještě více integrovala do struktur EU (EEAS 2015h). K podpisu politického ustanovení AA došlo 21. března 2014 a zbývajících ustanovení 27. června téhož roku v Bruselu (European Parliament 2014).

9.1. Výsledek EEI indexu pro Ukrajinu za rok 2014

Poslední zemí z kategorie států VP, které intenzivně kooperují s EU, je Ukrajina, která v letech 2013 a 2014 čelila mnoha krizovým situacím včetně válečného stavu, který nastal na východě země. Tyto události velmi ovlivňují pokrok při prosazování reforem, za cílem hlubší integrace s EU. Oproti roku 2013 Ukrajina dosáhla lepších výsledků v dimenzi *vazeb*, když skončila na druhém místě za Moldavskem s hodnotou L0,66, resp. L0,65 v roce 2013 (European integration index 2015). V této dimenzi si vede Ukrajina velmi dobře v kategoriích politického dialogu, obchodu a ekonomické integrace a v neposlední řadě v kategorii sektorové kooperace s EU.

Mírný pokrok zaznamenala Ukrajina v dimenzi *aproximace* oproti roku 2013 a dosahuje hodnoty A0,6, resp. A0,58 v roce 2013 (viz tabulka č. 9). Společně

s Arménií se umístila v rámci šesti zemí VP na třetím místě, když si polepšila v kategorii udržitelné demokracie, přestože v mnoha oblastech této kategorie zaostává za Moldavskem a Gruzii. Úspěchem je bezesporu prosazení školské reformy, která poskytuje vyšší míru autonomie pro ukrajinské univerzity společně s novým systémem přidělování akademických titulů (European integration index 2015). Rovněž také přijetí zákona o energetice, který zavazuje Ukrajinu implementovat Unijní třetí energetický balíček, znamená pro vzájemné vztahy velkou míru posílení (EEAS 2015h).

V dimenzi *managementu* evropské integrace si Ukrajina oproti roku 2013 mírně pohoršila a dosahuje hodnoty M0,5, resp. M0,52 za rok 2013. Jak je však patrné z tabulky č. 10, i přes tento mírný pokles si udržuje třetí místo.

9.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Ukrajiny a výzvy pro budoucí spolupráci

Stabilizace bezpečnostní situace ve východních regionech země je největší a zároveň nejobtížnější výzvou nejen pro ukrajinské představitele a společnost, ale rovněž také pro mezinárodní aktéry, jako například pro EU. V letech 2013 a 2014 prošla Ukrajina nejdramatičtějšími událostmi od vyhlášení nezávislosti v roce 1991 (Larsen 2014: 3). Situace, která nastala po odmítnutí ratifikovat AA s EU prezidentem Janukovyčem, zapříčinila události, které daleko přesahují rámec vztahů mezi Ukrajinou a EU. Protesty, které po odmítnutí AA následovaly, nebyly záležitostí pouhé hrstky odpůrců evropské integrace, nýbrž záležitostí, která polarizovala celou ukrajinskou společnost. Tyto události byly označeny jako Euromajdan, podle místa, kde se většina protestů odehrávala, tedy Náměstí Nezávislosti v Kyjevě (Larsen 2014: 3). Protesty na kyjevském centrálním náměstí trvaly tři měsíce, během kterých byla světová veřejnost svědkem masové mobilizace nespátřené od doby, kdy Ukrajina vyhlásila nezávislost, a rovněž také neočekávané míry brutality policie a tajných složek.

Tranzice moci od prezidenta Janukovyče směrem k opozici byla hlavním výsledkem euromajdanských protestů (Larsen 2014: 4). Situaci zkomplikovala ruská vojenská intervence na krymský poloostrov a jeho následná anexe, stejně jako boje na východě Ukrajiny mezi ukrajinskou armádou a samozvanými povstalci (Larsen 2014: 5). Již na počátku roku 2015 si válečný stav vyžádal přes šest tisíc obětí a více než milion obyvatel východní Ukrajiny donutil opustit své domovy (Financial Times 2015).

Faktem zůstává, že situace, která vznikla propuknutím válečného stavu na Ukrajině, bude mít na její vývoj destabilizující efekt po mnoho let. V souvislosti s těmito událostmi odsouhlasila Komise strategii finanční pomoci pro Ukrajinu, která je rozložena na období 2014-2020 v hodnotě 1,175 miliardy € (European Commission 2014d). Plánované rozdělení těchto finančních prostředků je předmětem tabulky č. 20.

Ukrajina si v květnu 2014 zvolila nového prezidenta a v říjnu novou vládu. Vláda premiéra Arsenije Jaceňuka a nově zvolený prezident Petro Porošenko si jako jeden z primárních cílů své zahraniční politiky vytyčily obnovení jednání o AA resp. DCFTA (EEAS 2015h). K podpisu AA došlo na bruselském summitu společně se zástupci Moldavska a Gruzie. V srpnu roku 2014 EP společně s kyjevským parlamentem ratifikoval AA, jejíž součástí je také prohloubená komplexní dohoda o volném obchodu (DCFTA) (European Parliament 2014). Na základě dohody mezi EU, Ukrajinou a Ruskem vejde DCFTA v platnost 31. prosince 2015.

Nadto nová vláda začala připravovat nové koordinační mechanismy pro posílení evropské integrace. Byla vytvořena vládní kancelář pro evropskou integraci a na všech ministerstvech byl vytvořen post náměstka pro evropské otázky. Velmi důležitou událostí bylo rovněž přijetí národního akčního plánu pro implementaci AA (EEAS 2015h). Přestože AA mezi Ukrajinou a EU ještě není plně ratifikována a přestože DCFTA vstoupí v platnost nejdříve v roce 2016, vytváří AA důležitý rámec pro implementaci Unijních norem a standardů.

Jak je zřejmé z grafu č. 8, má Ukrajina nejvyšší úroveň obratu zahraničního obchodu s EU a je také největším příjemcem přímých zahraničních investic z EU v rámci zemí VP. Ukrajinské podnikatelské prostředí je nicméně hodnoceno jako nejhorší v rámci zemí VP (European integration index 2015).

10. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Arménie

Po vyhlášení nezávislosti Arménie v roce 1991 se začaly vztahy s EU zintenzivňovat a vyvrcholením 90. let ve vzájemných vztazích bylo podepsání PCA v roce 1999 (EEAS 2015d). Cílem PCA bylo navázání užší spolupráce v oblastech politického dialogu, obchodu, investic, ekonomiky, vytváření zákonů a vzájemného poznávání obou kultur, jak té „evropské“ tak té arménské. V roce 2004 došlo k zahrnutí Arménie do iniciativy ENP a později v roce 2009 také do konceptu VP, což naznačovalo unijní snahu posunout vzájemné vztahy na další úroveň (EEAS 2015d). Negociační proces pokračoval v roce 2010 a vyvrcholil 25. července 2013, když obě strany úspěšně ukončily vyjednávání o AA, přičemž úspěšné naplnění podmínek pro DCFTA Arménii zaručoval přístup k jednotnému trhu (EEAS 2015d).

Nicméně po ruské prezentaci programu EEU byl arménskými představiteli učiněn návrh na členství v této vznikající organizaci (EEAS 2015d). Zde je důležité poznamenat, že zdvojené členství není v rámci AA přípustné, a proto nedošlo k podepsání dohody s EU. Spolupráce s Arménií probíhá v současnosti na bázi posílené spolupráce s respektem k jejímu rozhodnutí přiklonit se k EEU, kdy v rámci spolupráce jsou vynechány otázky vzájemného obchodu a spolupráce se soustředí na pomoc v oblasti lidských práv, vlády práva apod. Jak je patrné z grafu č. 8, má Arménie s Ruskem velmi silně propojený trh a tvoří velmi důležitého ekonomického partnera Arménie.

Oznámení o změně směřování arménské zahraniční politiky přišlo 2. září 2013 a hned 5. září se před prezidentským palácem a sídlem Republikánské strany Arménie sešly pro-evropsky orientované občanské skupiny a začala demonstrace (The Armenian Weekly 2014). Většina politického spektra Arménie, včetně vládnoucí Republikánské strany, přijala nabídku Moskvy a přeorientovala svůj zájem na bližší integraci v rámci EEU. Otázkou zůstává, jaké by nastaly okolnosti, kdyby arménští představitelé nabídku Moskvy odmítli a dále ratifikovali AA s EU.

Podpis dohody o připojení Arménie k EEU 10. října 2014 byl jasným signálem, že Arménie nechce riskovat sankce, ať už ekonomické či jiné, ze strany Ruska (The Armenian Weekly 2014). Podpis této dohody nebyl vyslovením konce evropských integračních snah, ale spíše racionální reakcí na případnou hrozbu. Nicméně bylo by zjednodušující a nepřesné tvrdit, že tzv. *U-turn*, neboli odloučení se od integračních snah v rámci EU a zapojení se do EEU, bylo výsledkem pouze a výlučně politického

tlaku ze strany Ruska (EEAS 2015d). Faktem přesto zůstává, že ohlášení o změně kurzu arménské zahraniční politiky bylo pro mnoho pozorovatelů neočekávané. Při analýze prezidentských a parlamentních voleb z let 2012 a 2013 nelze pozorovat výraznější zmínky o evropské integraci, evropské agendě vlastně ničeho co by souviselo s arménským zapojením do evropské integrace (European integration index 2015). Důležitým faktem také je, že evropská problematika před *U-turn* nevešla v povědomí arménské veřejnosti. Za povšimnutí také stojí vliv ruského zbrojařského průmyslu na arménské ozbrojené složky, jelikož vyzbrojují drtivou většinu arménské armády. Další problém by mohl nastat pro arménské dělníky v Rusku, kterých je přes 2,5 milionu a živí tím své příbuzné v Arménii. Případné přijetí AA s EU by totiž mohlo výrazně ohrozit tato pracovní místa v Rusku (EEAS 2015d).

Otázkou zůstává, na jaké úrovni by měla EU navázat vztahy s Arménií po jejím zapojení se do EEU. Nejprve je nezbytné podotknout, že přestože Arménie navázala intenzivnější spolupráci s EEU, bylo arménskými představiteli jasně deklarováno, že se nedistancují od Bruselu a že jsou připraveni podepsat „politický komponent AA“ tzv. *AA light* (The Armenian Weekly 2014). Zároveň je velmi důležité pokračovat na doposud přijatých opatřeních, tedy udržení liberalizace vízové povinnosti pro arménské občany a spuštění rámce přímé podpory pro Arménii, který na plánované období 2014-2017 dosahuje mezi 140-170 milionů € (EEAS 2014c).

Reformy jsou naplánované pro tři sektory, které nejsou zatíženy citlivými otázkami, jež by kolidovaly s arménským členstvím v EEU. Jedná se o reformu veřejné správy, soukromého sektoru a soudnictví. Dalšími možnými oblastmi spolupráce s EU může být sektor zemědělství, zdravotnictví, vzdělávání a životního prostředí, kde jsou motivy EEU prozatím nejasné (EEAS 2014c). Nicméně je zřejmé, že bez rámce zaštitěného AA se bude jednat o velmi problematickou implementaci jakékoli reformy.

Závěrem je nezbytné zmínit Arménskou národní platformu pracující pod záštitou Fóra občanské společnosti Východního partnerství, jenž usiluje o korektní interpretaci výhod a závazků plynoucích z integrace Arménie s EU (EEAS 2015d). Faktem však zůstává, že pro arménskou společnost, která je kontrolována Ruskem dotovanými médii, bude velká výzva takovým informacím přidělit patřičný kredit (Larsen 2014: 22).

10.1. Výsledek EEI indexu pro Arménii za rok 2014

V případě Arménie výsledky indexu pro rok 2014 ovlivnily události, které vedly ke změně směřování země k EEU namísto hlubší integrace v rámci EU. Arménie se v první dimenzi *vazeb* nachází na čtvrtém místě s hodnotou L0,51 (tabulka č. 11), jelikož dosahuje velmi dobrých výsledků v rámci kooperace s unijními programy a agenturami. Nicméně v oblasti energetiky a transportu nedosahuje uspokojivých výsledků, které EU vyžaduje (European integration index 2015).

V dimenzi *aproximace* dosáhla Arménie výraznějších výsledků v roce 2014 než v roce 2013, když dosahuje hodnoty A0,6, resp. A0,59 za rok 2013. Především zaznamenala Arménie pokrok v oblasti posilování nezávislosti soudů, udržitelné demokracie. Nicméně zůstává faktem, že Arménie čelí mnoha výzvám v kategorii svobody médií nebo v oblasti svobody sdružování (Reporters without borders 2014). Na druhou stranu dosahuje Arménie úctyhodných výsledků v kategorii veřejné správy, když se umístila na druhém místě za Moldavskem (tabulka č. 12).

Ve třetí dimenzi *managementu* evropské integrace Arménie zaostává za Gruzii, Moldavskem a Ukrajinou. V dimenzi *managementu* dosahuje Arménie hodnoty M0,48 a výrazně si pohoršila oproti roku 2013, kdy dosáhla hodnoty M0,51 (tabulka č. 13). Důkazem tohoto argumentu je fakt, že Arménie upustila od vyjednávání AA, rovněž také většina institucí vytvořených za cílem kooperace s EU se stala dysfunkčními.

10.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Arménie a výzvy pro budoucí spolupráci

V oblasti prosazování demokracie a lidských práv se podařilo arménským představitelům dosáhnout patřičného úspěchu, když zavedli post ochránce lidských práv (EEAS 2015d). Dále byly jak parlamentní, tak i prezidentské volby v roce 2013 příznivě ohodnoceny organizací OBSE, a staly se příslibem posílení konsolidované demokracie (OSCE 2013a). Zavedení etické komise, jež pořádá veřejná slyšení s vysokými státními představiteli o konfliktních tématech, lze hodnotit jako další prvek posílení arménských institucí (Epress 2012). Dále Arménie drží pozici lídra v oblasti svobody tisku za region východní Evropy a střední Asie za rok 2014 (Reporters without borders 2014).

V oblasti soudnictví dochází rovněž ke značnému pokroku směrem

k nezávislosti soudů. Arménská justice za podpory reformních programů EU bojuje s pašováním na hranicích, praním špinavých peněz, vydíráním, pašováním drog, terorismem a korupcí (EEAS 2015d). Pro Arménii, jako pro většinu postsovětských republik, je problém korupce jednou z největších překážek při snaze posilování demokratické společnosti. Arménie se této problematice staví zavedením anti-korupční strategie. Součástí strategie je implementace *e-governance* ve většině struktur arménské státní správy a vlády, resp. elektronickému zveřejnění systému odvádění daní (The Armenian Weekly 2014). Navíc v Arménii funguje elektronická kontrola státního rozpočtu, ve které může každý občan najít financování jednotlivých odvětví a nakládání s fondy jakož i s prostředky investované z EU (EEAS 2015d).

Na institucionální úrovni postupně dochází k posilování administrativy, profesionálního tréninku odborného personálu v rámci partnerských programů s EU. Zmíněné pokroky jsou důsledkem sbližování arménských a unijních standardů a resultují z pozitivního vlivu EU na Arménii (EEAS 2015d). Vzhledem k charakteru arménské společnosti, který je velmi nedůvěřivý k externím aktérům, vytváří zmíněné pokroky vhodné prostředí pro kohezi v arménské občanské společnosti.

Další ze série úspěšných dohod je ratifikace dohody mezi EU a Arménií o usnadnění udělování vízové povinnosti pro arménské občany při jejich cestování do zemí EU, která vešla v platnost 1. 1. 2014 (EEAS 2015i). V rámci posilování vztahů s EP došlo k vytvoření dvou projektů, když vznikla parlamentní kooperační komise pro otázky naplňování PCA. Komise se schází dvakrát ročně, jednou na půdě EP a jednou v Arménii. Druhým projektem je vytvoření Přátelské skupiny Arménie na půdě EP, jež byla vytvořena v roce 2013 a má za cíl podporovat diskusi o sdílení evropských hodnot v Arménii a prezentovat arménskou kulturu v EU (EEAS 2015d).

11. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Ázerbájdžánu

Podobně jako Gruzie či Arménie, tak i Ázerbájdžán tvořil součást SSSR po více než 80. let své existence (Zubov 2014: 17). Pro tyto státy byl zlomový rok 1991, kdy postupně bývalé sovětské republiky vyhlásily nezávislost na SSSR a stály před velkou výzvou, kam nasměrovat svou zahraniční politiku a jak navázat vztahy se zeměmi ES. Pro zakavkazské státy bylo rovněž klíčové, jakým způsobem se v komplikované době rozpadajícího se SSSR zachová ES a celý západní svět k bývalým sovětským republikám.

Dle Larsena vyplývá zájem EU o region jižního Kavkazu především ze snahy zaujmout konstruktivní roli v tzv. zamrzlých konfliktech, které jsou pro tuto oblast charakteristické (Larsen 2014: 8). Zároveň si však dle Larsena EU uvědomuje, že se jedná o prioritní oblast zájmu Ruska a že zde tedy může Unie hrát pouze omezenou úlohu. Jak ukazuje graf č. 8 je Ázerbájdžán ze tří jihokavkazských zemí tím největším obchodním partnerem Unie, kdy se vzájemný obchod týká především bavlny, ropy a plynu (EEAS 2015e). Ázerbájdžán je pro Unii také klíčovým partnerem z geopolitického hlediska, když stojí na pozemí EU a střední Asie.

Intenzivnější spolupráce mezi EU a Ázerbájdžánem byla navázána prostřednictvím PCA, která v roce 1999 poskytla legální rámec pro bilaterální vztahy v oblastech politického dialogu, obchodu, investic a ekonomické, legislativní a kulturní spolupráce. Na základě PCA bylo vytvořeno množství společných institucí, které měly za úkol se výše popsanými otázkami zabývat. Předně došlo k vytvoření kooperační rady a komise pro jednotlivé problematiky, dále byly vytvořeny sektorové komise (trh, energetika, lidská práva) a v neposlední řadě došlo také k vytvoření parlamentní kooperační komise (EEAS 2015e).

Po intenzivních diskusích se podařilo na základě tohoto rámce dohodnout tři klíčové dohody v rámci bilaterálních vztahů. Podobně jako u ostatních zemí VP, podařilo se i u Ázerbájdžánských představitelů nalézt podpora pro adaptaci liberalizace vízové povinnosti, což by do velmi citelné míry usnadnilo cestování občanům Ázerbájdžánu do zemí EU. Následně se rovněž podařilo odsouhlasit přijetí dohody o zpětném převzetí osob a dohody o mobilitě, od kterých si Unie slibuje především pacifikaci problematiky nelegální migrace (EEAS 2015e). Na základě pozitivní spolupráce v rámci PCA se EU v roce 2004 rozhodla inkorporovat Ázerbájdžán, podobně jako ostatní země jižního Kavkazu, do koncepce ENP. V roce 2006 dochází

k vytvoření akčního plánu ENP, který vytyčil klíčové oblasti vzájemné spolupráce (EEAS 2015e). Posilování demokratizace země společně s podporou a dodržováním lidských práv jsou primárními sektory, ve kterých Unie na základě akčního plánu ENP usiluje o reformu. Další oblastí zájmu EU v Ázerbájdžánu je otázka energetiky, jelikož Ázerbájdžán tvoří významný zdroj zemního plynu, pomocí kterého se Unie snaží snižovat svou energetickou závislost na Rusku. Primární cílem EU v oblasti energetiky je vytvoření tzv. jižního koridoru, pomocí kterého by bylo možné zásobovat Unii zemním plynem, bez zásahu Ruska (Euroskop 2011). Důležitou oblastí zájmu EU je dále redukce chudoby v Ázerbájdžánu, posilování energetické bezpečnosti a pacifikace konfliktů, především řešení situace v regionu Náhorní Karabach (Tiersky, Odenaren 2010: 12)

V roce 2010 započalo vyjednávání mezi EU a Ázerbájdžánem o implementaci AA. Do října 2014 lze hodnotit vzájemný dialog mezi EU a Ázerbájdžánem jako velmi intenzivní, nicméně po této době došlo k rozhodnutí Ázerbájdžánu odložit další naplánované mítinky v rámci PCA setkávání. Vyjednávání o AA je v současné době odloženo a od roku 2013 spolupracuje EU s Ázerbájdžánem na základě *Strategic Modernisation Partnership*, který je odlehčenou alternativou AA (Euobserver 2013).

11.1. Výsledek EEI indexu pro Ázerbájdžán za rok 2014

Ázerbájdžán společně s Běloruskem spadají do kategorie rezistentních států, které nepříliš kooperují s EU a tento fakt se zobrazuje i ve výsledcích indexu EEI (European integration index 2015). Jak je patrné z tabulky č. 14. nezaznamenal Ázerbájdžán v dimenzi *vazeb* žádný pokrok oproti předchozímu roku (L0,41, resp. L0,41 v roce 2013). V kategorii asistence EU dokonce dosahuje Ázerbájdžán suverénně nejhoršího výsledku (0,18) v rámci všech zemí VP.

Z tabulky č. 15 je zřejmý částečný pokrok v dimenzi *aproximace*, kdy Ázerbájdžán dosáhl hodnoty A0,44, resp. A0,42 za rok 2013. Tento pokrok rezultoval z udržování spolupráce s EU v oblasti energetiky. Avšak v kategoriích udržitelné demokracie, svobodných volbách, svobody medií a práva sdružování je hodnocen společně s Běloruskem jako nejméně pokrokový stát ze zemí VP. Rovněž také v dimenzi *managementu* evropské integrace si oproti roku 2013 Ázerbájdžán nepatrně pohoršil, když dosahuje hodnoty M0,3, resp. M0,33 za rok 2013 (tabulka č. 16).

11.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Ázerbájdžánu a výzvy pro budoucí spolupráci

Podobně jako v případě Arménie a Ukrajiny je i u Ázerbájdžánu znatelný vliv Ruska ve všech sférách společnosti. Dvě zmíněné země odmítly ratifikaci AA na vilniuském summitu zemí VP v roce 2013 pod pohrůžkou ruských sankcí. Pro Ázerbájdžán byla regionální nestabilita umocněna razantní zásahem vlády proti nezávislosti občanské společnosti včetně uvěznění mnoha prominentních ochránců lidských práv (Euobserver 2013). Neschopnost mezinárodního společenství akceschopně řešit krizi na východě Ukrajiny přispěla k představě Ruska o jeho výlučném postavení v tomto regionu. Nejen na základě tohoto argumentu se představitelé Ázerbájdžánu rozhodli nevyjádřit podporu AA s EU.

Pro EU je spolupráce s Ázerbájdžánem klíčová především v oblasti energetické bezpečnosti. Ázerbájdžán dodává zemní plyn do EU z kaspického regionu skrze jižní koridor. V červnu 2013 byla podepsána dohoda o alternativních dodávkách zemního plynu pro EU skrze *Trans Adriatic Pipeline* z ázerbájdžánského regionu Shahdeniz (Euroskop 2011).

Dalším tématem bilaterálních vztahů je liberalizace vízové povinnosti pro ázerbájdžánské občany, jež vešla v platnost 1. září 2014 (EEAS 2015e). V roce 2014 došlo k několika incidentům v oblasti Náhorního Karabachu, což dalo záminku ruskému prezidentovi Vladimíru Putinovi navrhnout Rusko jako mediátora mírových rozhovorů mezi Arménií a Ázerbájdžánem v srpnu 2014 v ruském Soči. Na základě ruské iniciativy v otázce Náhorního Karabachu došlo během roku 2014 k zintenzivnění spolupráce mezi Ázerbájdžánem a Ruskem v otázkách vzájemného obchodu, kultury a posílení politické spolupráce. Ázerbájdžán není členem WTO, přestože členství v této organizaci je předpokladem užší kooperace s EU za cílem ratifikace DCFTA (EU Neighbourhood Info Centre 2014).

Jednou z dalších výzev pro Ázerbájdžán je podpora svobodných voleb. Jak dokládají analýzy mise OBSE při ázerbájdžánských prezidentských volbách v říjnu 2013, docházelo k omezování svobody projevu, kandidátům nebyl umožněn stejný prostor v médiích a v neposlední řadě se OBSE odvolává na četné incidenty při počítání hlasů (OSCE 2013b). V souvislosti s událostmi Euromajdanu a protesty v Istanbulu v květnu 2013 vzrostl v Ázerbájdžánu pocit nejistoty (EEAS 2014d). Zároveň došlo ke zhoršení situace v oblasti dodržování lidských práv, svobody projevu a dochází rovněž

ke stíhání občanských aktivistů. Tato situace našla negativní odezvu u EP, když 18. září 2014 vešla v platnost rezoluce EP kritizující Ázerbájdžán za nedodržování lidských práv a zvažení uvalení patřičných sankcí (EEAS 2015e).

12. Vzájemné vztahy EU a partnerských zemí: případ Běloruska

V otázce vzájemných vztahů zemí VP s EU tvoří Bělorusko specifický případ. Jako vhodný partner pro bilaterální spolupráci bylo Bělorusko rozpoznáno na počátku 90. let, když došlo k vyhlášení nezávislosti na základě podpisu Bělověžské dohody 8. prosince 1991 (Tiersky, Oudenaren 2010: 11). Spolupráce byla rozvíjena v rámci podpory pro Společenství nezávislých států (SNS), tedy programem TACIS. Přestože byla PCA vyjednána již v roce 1995, tak nebyla nikdy ratifikována z důvodu politické situace, která se v Bělorusku etablovala od počátku vyhlášení nezávislosti na SSSR. V roce 1994 byl prvním běloruským prezidentem zvolen Alexandr Lukašenko a nastolil autoritativní režim, jehož přímé důsledky nejsou v souladu s hodnotami, které vyznává EU, tudíž intenzivnější spolupráce za stávajících podmínek nebyla možná (The Wall Street Journal 2015).

Příležitostí pro posílení vzájemných vztahů, byly běloruské prezidentské volby, které se konaly 19. prosince v roce 2010. Nicméně, jak dokládají analýzy mise OBSE, tyto prezidentské volby nebyly hodnoceny jako svobodné (OSCE 2010). Došlo k mnoha incidentům manipulace s počtem hlasů, rovněž také došlo k tvrdému zásahu proti občanské společnosti, politické opozici a nezávislým médiím. Na základě vyhodnocení analýz prezidentských voleb přistoupila EU k uvalení patřičných opatření vůči Bělorusku. K platným sankcím z ledna 2011 bylo přidáno embargo na vývoz zbrojního a jiného materiálu, který by mohl být použit proti potlačení opozice v Bělorusku. V roce 2012 dále došlo k uvalení sankcí na významné běloruské představitele, kteří byli spojeni s porušováním lidských práv, represí vůči občanské společnosti a politické opozici (EEAS 2014e).

V rámci iniciativy VP spolupracuje Bělorusko s EU pouze na bázi multilaterální dimenze. V listopadu 2013 oznámila běloruská vláda iniciativu jednat o částečné liberalizaci vízové povinnosti pro běloruské občany. Výsledkem této iniciativy byla ratifikace lokální tarifní dohody Běloruska s Litvou, Lotyšskem a Polskem (EEAS 2014e). Na základě implementace těchto dohod došlo ke zjednodušení vízové povinnosti pro obyvatele žijící ve vzdálenosti 30-50 km od vzájemných hranic. Spolupráce mezi EU a Běloruskem je Uníí financována v rámci regionálních projektů se zaměřením na sociální inkluzi či regionální rozvoj s ročním rozpočtem přibližně 30 miliónů € (EEAS 2014e). Zároveň platí, že EU je připravena posílit spolupráci s Běloruskem a posunout ji na vyšší úroveň. Bělorusko je Uníí vnímáno jako důležitý

soused, který tvoří integrální součást evropského dědictví a je součástí evropských národů. Na druhou stranu je EU v Bělorusku vnímána jako důležitý obchodní partner, který podporuje regionální rozvoj země.

Jako velmi pozoruhodné lze hodnotit zapojení Běloruska v ukrajinské krizi. Bělorusko v ukrajinské krizi hraje roli mediátora a setkání představitelů Ukrajiny, Ruska, Německa a Francie v běloruském Minsku přinesla pokrok při řešení krizové situace na východu Ukrajiny vytvořením tzv. Minských dohod, jejichž primárním cílem je okamžité zastavení ozbrojených akcí na východě Ukrajiny (Financial Times 2015). Lze argumentovat, že na základě výše popsanych skutečností, lze hovořit o částečném vymanění Běloruska z mezinárodní izolace, ve které se nacházelo posledních více než dvaceti letech a díky krizové situaci na Ukrajině a roli Běloruska v ní, může dojít k posílení kooperace EU s Běloruskem (Belarus Digest 2015).

Jak již bylo uvedeno, je situace v Bělorusku do jisté míry odlišná od ostatních zemí VP. Prezident Lukašenko vládne zemi přes dvacet let a v prozatím posledních prezidentských volbách 2010, které byly shledány OBSE jako nedemokratické, tvrdě potlačil své odpůrce z řad občanské společnosti i politické opozice. Nejen tyto akce potvrdily fakt, že Lukašenkův režim je jednou z posledních diktatur v Evropě. Je zřejmé, že Lukašenko se snaží vyhnout jednoznačné volbě mezi západem či Ruskem. Bělorusko je dlouholetý spojenec Ruska, ale pouze jako vůdce silného, nezávislého státu je Lukašenko schopen řídit osud své země. Jedním z klíčových úspěchů Lukašenka je právě vyvažování vlivů západu a Ruska. Bělorusko velmi těží z ruských dodávek zemního plynu a ropy, jejichž nastavení lze hodnotit jako velmi přátelské (EEAS 2014e). Nicméně za nízkou cenu dodávek energií z Ruska poskytuje Bělorusko finanční prostředky ruským oligarchům skrze tranzitní obchod a zároveň potlačuje jakékoli náznaky občanských nepokojů, které by se mohly přesunout do Ruska (Foreign Affairs 2015). Faktem také zůstává, že Bělorusko je největším obchodním partnerem Ruska z kategorie států VP (graf č. 9). Vztahy Běloruska s Ruskem byly následně posíleny díky zapojení Běloruska do EEU (Foreign Affairs 2015).

12.1. Výsledek EEI indexu pro Bělorusko za rok 2014

Bělorusko je dlouhodobě hodnoceno jako nejméně kooperující stát s EU a rovněž výsledky indexu EEI z roku 2014 toto tvrzení potvrzují (European integration

index 2015). Přes tento fakt však zahájila EU a Bělorusko v lednu 2014 oficiální vyjednání ohledně vízové povinnosti a dohody o zpětném přebírání osob. Zatímco v dimenzi *vazeb* nezaznamenalo Bělorusko žádný pokrok oproti roku 2013 (L0,31), tak v dimenzi *aproximace* nepatrně posílilo, kdy dosáhlo hodnoty A0,34, resp. A0,33 v roce 2013. Tento slabý pokrok lze vysvětlit faktem, že Bělorusko je na prvním místě mezi zeměmi VP v kategorii efektivity veřejné správy.

Nelze také opomenout fakt, že Bělorusko v dimenzi *managementu* evropské integrace nepatrně posílilo. Jak je zřejmé z tabulky č. 19, dosáhlo Bělorusko v dimenzi *managementu* hodnoty M0,25, resp. M0,24 v roce 2013. Za zmínku stojí především hodnota, kterou dosáhlo Bělorusko v kategorii managementu pomoci EU, kde dosahuje hodnoty 0,81, kde se umístilo společně s Moldavskem na prvním místě.

Přestože se Bělorusko zapojilo do hlubšího dialogu s EU v otázkách vízové politiky a dohod o zpětném přebírání osob, zůstává na celkově posledním ve všech třech dimenzích, které zkoumá index EEI (tabulky č. 17-19).

12.2. Pokrok dosažený ve vztazích EU a Běloruska a výzvy pro budoucí spolupráci

Z indexu EEI lze vyvodit, že Bělorusko v roce 2013 a v první polovině roku 2014 stále zaostává za ostatními zeměmi VP při sblížování země s unijními standardy (European integration index 2015). Nicméně i přes tento fakt lze pozorovat částečný pokrok ve vzájemných vztazích Běloruska a EU. Přestože se EU rozhodla prodloužit o další rok sankce uvalené na Bělorusko z důvodu tvrdého zákroku proti demonstrantům a za pokračující omezování lidských svobod v roce 2010, zintenzivnila spolupráci s Běloruskem na jiných úrovních (Foreign Affairs 2015). Příkladem takové spolupráce může být pravidelnější setkávání ministrů zahraničí Běloruska a EU v rámci summitů zemí VP.

V lednu 2014 Bělorusko a EU spustily oficiální vyjednávání o otázkách liberalizace vízové povinnosti pro běloruské občany a o dohodě o zpětném převzetí osob. Do velké míry měla na vzájemné vztahy EU a Běloruska vliv krize na Ukrajině a její celkový dopad na východní Evropu. Ukrajinská krize představuje pro běloruskou domácí i zahraniční politiku velkou výzvu. Během prvních měsíců kyjevských protestů a počátečním střetáváním jednotek ve východní části Ukrajiny se běloruští představitelé

snažili vyhnout veřejnému prohlášení o probíhající situaci na Ukrajině. Po prohloubení krize, především ruskou anexí Krymu, bylo obtížnější dodržovat strategii mlčení a z běloruské strany proběhlo několik protichůdných prohlášení (Larsen 2014: 22). Přes nejednoznačné kroky běloruské zahraniční politiky vůči situaci na Ukrajině byly zřejmé tři výchozí pozice pro bělorusko-ukrajinské vztahy. Jednalo se o běloruské prohlášení, že spolupráce bude navázána s jakoukoli ukrajinskou vládou, rovněž také Bělorusko vyjádřilo podporu ukrajinské teritoriální integrity a v neposlední řadě běloruští představitelé se veřejně ohradili proti federalizaci Ukrajiny, která by zemi uvrhla v chaos (Foreign Affairs 2015). Takový postoj Běloruska k situaci v sousedském státě byl oceněn EU a stal se katalyzátorem pro aktivnější dialog mezi EU a Běloruskem.

Faktem nicméně zůstává, že spolupráce s EU zůstává omezená z důvodů neustálého porušování lidských práv, svobody sdružování či nepřítomnosti svobodných a spravedlivých voleb. V neposlední řadě je nezbytné poznamenat, že Bělorusko vstoupilo do EEU s platností od 1. ledna 2015, což vylučuje spolupráci mezi EU a Běloruskem v rámci AA a DCFTA (EEAS 2014e).

13. Dílčí závěry analytické části

V období mezi lednem roku 2013 a červnem roku 2014 poukázal index EEI na rozdílnou míru integrace s EU u některých zemí VP (European integration index 2015). Na jednu stranu Moldavsko a Gruzie pokračovaly ve stabilním pokroku směrem k posílení integrace s EU, zatímco Arménie a Ukrajina na straně druhé zakusily v určité fázi vývoje pozastavení a po určité době opětovné nastartování vztahů s EU, stejně tak jako obě země čelí množství vnitřních a vnějších výzev. Ukrajina stejně jako Gruzie a Moldavsko přistoupily k ratifikaci AA s EU, avšak Arménie tzv. opustila jednací stůl s EU a připravila se na zapojení do EEU společně s Ruskem, Kazachstánem a Běloruskem (The Wall Street Journal 2015).

Projekt intenzivnější integrace mezi EU a zeměmi VP je založen jak na bližší *aproximaci* (legislativa, instituce, politiky), tak je zároveň založen i na užší politické spolupráci (bezpečnostní spolupráce, obchod). Index EEI posuzuje vzájemnou interakci *vazeb* a míru *aproximace* s předpokladem, že vyšší hodnocení v dimenzi *vazeb* produkuje vyšší míru v dimenzi *aproximace*. Výsledky indexu EEI za rok 2014 potvrzují výraznou korelaci mezi výsledky v dimenzi *vazeb* a *aproximaci* v jednotlivých zemích VP, ale neexistuje korelace v počtu sektorů, resp. kde mají jednotlivé země komparativní ekonomickou výhodu (European integration index 2015).

Index EEI za rok 2014 potvrzuje roli Moldavska jako nejúspěšnějšího aktéra v rámci zemí VP při posilování evropské integrace ve své zemi. Jak v dimenzi *vazeb*, rovněž také i v dimenzi *aproximace* dosahuje Moldavsko nejlepších výsledků v rámci zemí VP. Z hlediska Moldavska není v obou dimenzích téměř rozdíl, když dosahuje L0,70 a A0,69. Ázerbájdžán a Bělorusko rovněž zobrazují podobně souhrnné výsledky v obou dimenzích, přestože na mnohem nižší úrovni než v případě Moldavska (L0,41 a A0,44, resp. L0,31 a A0,34). Korelace mezi souhrnnými výsledky je slabší u zemí Gruzie a Arménie, kde výsledky dosahují A0,69 a L0,59, resp. A0,6 a L0,51 u Arménie. Vyšší výsledky v dimenzi *aproximace* u obou zemí indikují, že se Gruzie i Arménie více zaměřují na pokrok v oblasti domácích reforem, než na posílení *vazeb* s EU. Rozdíl mezi dimenzemi *vazeb* a *aproximace* se pro Gruzii prohloubil oproti roku 2013, když reflektuje pokrok v oblasti svobodných voleb, nezávislosti soudů, lidských právech a svobody médií (European integration index 2015).

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo pomocí zvolené teorie osvětlit míru dopadu vlivů, které vyvíjí EU na státy svého sousedství. Jakým způsobem dochází či nedochází k přenosu unijního *acquis* u států vně osmadvaceti členských států Unie. Pro takový cíl práce byla vybrána oblast zemí spadající do unijní koncepce Východního partnerství, tedy iniciativa zahrnující bývalé sovětské republiky, které v současnosti nemají nárok stát se plnohodnotnými členy EU. Do unijní koncepce VP spadají Moldavsko, Gruzie, Ukrajina, Arménie, Ázerbájdžán a Bělorusko.

Jako teoretický koncept diplomové práce byla vybrána teorie evropeizace. Tato teorie je v současnosti v odborných publikacích velmi rozšířená. Jedním z důvodů vedoucích k její všeobecné rozšířenosti je její komplexní zahrnutí problematiky tranzice unijního *acquis* u států nepatřících do svazku osmadvaceti členských států tvořících EU. Taková tranzice je velmi obtížná u států, které nemají reálnou možnost na členství v EU, tudíž je Unie nemůže odměnit tou největší možnou pobídkou, a sice možností udělení plnohodnotného členství. Přestože zůstává faktem, že u některých zemí VP se možnost plnohodnotného členství zvažovala, není taková alternativa v současnosti plánována v rámci rozšiřovací agendy. Z důvodu absence nejvyšší možné pobídky ze strany EU, je pro partnerské země velmi obtížné unijní *acquis* do svého systému standardů a norem transponovat. Jednoduchá kalkulace nákladů a výnosů totiž v mnoha případech napovídá, že adaptování unijního *acquis* bez možnosti členství v EU není pro partnerské země rentabilní. Příkladem takového jednání může být pozice Arménie a Běloruska v rámci zemí VP, kteří navázali užší vztahy v rámci iniciativy Euroasijské celní unie pod vedením Ruska.

Autor zvolil pro diplomovou práci teorii evropeizace v podání interpretace Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeiera. Důvodem tohoto autorova rozhodnutí je přesvědčení, že evropeizace představená Schimmelfennigem a Sedelmeierem předchází interpretaci druhých výzkumníků především ve své komplexnosti a přitom absolutní srozumitelnosti. Schimmelfennig se Sedelmeierem brilantně pracují s koncepty racionální logiky následků a rovněž také s logikou vhodnosti, které následně aplikují pomocí přímých a nepřímých mechanismů na intergovernmentální a transnacionální úrovni na vybrané kategorie zemí sousedských států EU. Pro komplexní představení teorie evropeizace, tak jak je prezentována Schimmelfennigen a Sedelmeierem, jsou v diplomové práci představeny míry vlivů evropeizace také na

regiony zemí Unii velmi geograficky vzdálených.

Diplomová práce byla rozdělena na dvě základní části, z nichž první část je rozdělena do tří kapitol a druhá část celkem do deseti kapitol. První část diplomové práce se zabývá teoretickým konceptem evropeizace, jenž byl použit při tvorbě hypotéz i při výběru regionu VP při analýze dopadů evropeizace. Teoretická část je rozdělena na tři základní kapitoly. První kapitola představuje pojem *externí vztahy*, se kterým autor v diplomové práci následně operuje. Autor v této kapitole předkládá svou vlastní interpretaci *externích vztahů*, která je v práci užívána, aby nedošlo k možné dezinterpretaci tohoto pojmu.

Kapitola druhá prezentuje teoretická východiska evropeizace, tak jak je představují výzkumníci Schimmelfennig a Sedelmeier. Součástí druhé kapitoly je předložení pojmu externího vládnutí (*external governance*), který je s teorií evropeizace komplementárně spjatý. Hlavním obsahem druhé kapitoly je předložení mechanismů a rozsahu evropeizace. V rámci mechanismů evropeizace dochází Schimmelfennig se Sedelmeierem k vystižení čtyř základních typů takových mechanismů, které jsou následně rozšířeny o transnacionální dimenzi. Jsou jimi kondicionalita, socializace, externalizace a imitace. Na základě představení čtyř mechanismů, Schimmelfennig a Sedelmeier určují míru dopadů evropeizace na jednotlivé regiony sousedských států. Právě rozdělení partnerských zemí EU na jednotlivé regiony je druhým základním výstupem druhé kapitoly. Schimmelfennig a Sedelmeier vymezují rozsah evropeizace na pět hlavních regionů jednak podle jejich geografické vzdálenosti, ale především je rozdělují podle jejich potenciální možnosti zapojení se do evropské integrace včetně možného členství v EU. Právě státy spadající do koncepce VP lze podle jejich terminologie zařadit do kategorie států v blízkém sousedství.

Poslední kapitola teoretické části diplomové práce je vymezena pro kritické zamyšlení nad konceptem evropeizace. Pro všechny teorie v akademické disciplíně evropských studií či mezinárodních vztahů je charakteristická konstruktivní kritika od druhých teorií. Ve třetí kapitole jsou obsaženy východiska takové kritiky, kdy autor diplomové práce vychází především z kritiky Bulmera a Radealliho. Hlavními argumenty Bulmera a Radealliho jsou například, že koncept nesouladu mezi unijní politikou a politikou partnerské země není vhodným ukazatelem při zkoumání míry vlivu EU na danou zemi. Předmětem takové kritiky je rovněž stanovisko, že tlak ve formě doporučení a stanovisek ze strany EU je pouze nepatrný a že pokud dojde k jistým změnám v politice partnerské země v dané oblasti, nemusí tomu tak být díky

tlaku EU, resp. že tyto změny nemusely být Unií přímo zamýšleny. V neposlední řadě je nezbytné dodat, že taková kritika nemá za cíl teorii evropeizace dehonestovat, ba spíše se snaží poukázat na sporné situace, které je nezbytné dále analyzovat.

Analytická část diplomové práce je z hlediska velkého množství zkoumaných států rozdělena do celkem deseti kapitol. První kapitola této části představuje teoretická východiska vztahů EU a jejího zahraničí. Unie rozvíjí své zahraniční vztahy v rámci mnoha politických iniciativ, přičemž iniciativy zahrnující region východní Evropy jsou předmětem této analýzy. Předně se jedná o koncepci Evropské sousedské politiky (ENP), která zahrnuje mechanismy jednání mezi EU a jejím blízkým i vzdáleným zahraničím. Do roku 2009, byly součástí této iniciativy i země Moldavska, Gruzie, Ukrajiny, Arménie, Ázerbájdžánu a Běloruska, pro něž byla vytvořena specifická forma spolupráce, jež měla za cíl celkové posílení vzájemných vztahů, a sice se jednalo o iniciativu VP. Předmětem první kapitoly analytické části je také analýza mechanismů a základních instrumentů, na kterých je ENP založena. Představuje teoretické i praktické základy reform, jež je nezbytné v kandidátských státech prosadit. Ozřejmuje klíčové dokumenty, které jsou primárními body při vyjednávání mezi EU a partnerskými zeměmi. Především představuje základní koncepty takového vyjednávání, jímž je Akční plán a Asociační dohoda. První kapitola dále podrobně zkoumá financování konceptu ENP, jelikož míra financování každé unijní politiky a její veřejná podpora jsou pro efektivitu takových politik klíčové. V rámci financování ENP jsou představeny dva klíčové instrumenty ENPI, resp. ENI. Míra přidělených finančních prostředků v rámci obou mechanismů pro jednotlivé země VP jsou předmětem analýzy následujících kapitol. Komplexní analýza plánovaných výdajů v rámci mechanismu ENI pro období let 2014-2017 je graficky znázorněna v grafech 1-5 a je součástí přílohy.

Druhá kapitola analytické části rozvíjí poznatky získané z informací o ENP a představuje koncept Východního partnerství. V této části se autor práce nejprve zaměřuje na teoretické rozdělení konceptu VP, kdy se jedná o dvě dimenze přístupu EU k zemím VP, a sice bilaterální cestu a multilaterální cestu. V rámci bilaterální cesty představuje autor základní vyjednávací mechanismy, které jsou součástí asociační agendy mezi jednotlivými zeměmi VP a EU. Jedná se o bilaterální kooperační programy, podporu při adaptaci reform, které jsou základem pro ratifikaci Asociační dohody a dohody o přístupu k jednotnému trhu, neboli DCFTA. Součástí bilaterální cesty při vyjednávání se zeměmi VP je rovněž také akcent na problematiku vízové

povinnosti. Vízový dialog je zde veden na základě vytvoření akčního plánu, který je základem pro vyjednání liberalizovaného vízového systému pro země VP. V rámci multilaterální cesty jsou v diplomové práci představeny stěžejní iniciativy, na kterých je tato kooperace se zeměmi VP založena. Na základě iniciativy o integrované správě hranic dochází k posilování vzájemné spolupráce v otázkách nezákonné imigrace, která je pro EU jednou z klíčových otázek vzájemné kooperace. Další podstatná iniciativa je spojena s problematikou energetiky. Cílem této iniciativy je vytvoření efektivního trhu s energiemi, ve kterém by byli země VP klíčovým partnerem. Spolupráce s Ázerbájdžánem, jako nejdůležitějším partnerem v otázce dodávek zemního plynu a ropy, poukazuje na snahu EU omezit závislost východních zemí EU na ruských dodávkách.

Primárním cílem třetí kapitoly byla analýza míry dopadů evropeizace na jednotlivé země VP. Autor si pomocí výzkumných otázek stanovil dvě hypotézy:

- 1) Dopad evropeizace slábne se vzdáleností partnerských zemí od hranic EU a s možností jejich plnohodnotného členství v EU.
- 2) V rámci zemí VP je dopad evropeizace nejsilnější v Moldavsku, nejslabší naopak v Bělorusku.

Pro verifikaci či falzifikaci uvedených hypotéz byly použity výstupy integračního indexu EEI, který detailně mapuje množství hledisek, na základě kterých je určena míra pokroku při přejímání unijního *acquis* a tedy stanovená míra kooperace s EU. Na základě výstupů tohoto indexu z let 2013 a 2014 bylo dosaženo dostatečného množství údajů pro vyhodnocení uvedených hypotéz.

Čtvrtá kapitola analyzuje vzájemné vztahy Moldavska a EU. Pro Moldavsko je charakteristická vysoká úroveň kooperace s EU, což potvrzuje i vyhodnocení indexu EEI. Moldavsko dosahuje nejlepších průměrných výsledků ve všech hlavních dimenzích, jež index zkoumá a lze jej tedy hodnotit jako „nejvíce úspěšného partnera“ při transponování unijních norem a standardů. Vztahy mezi Gruzii a EU jsou předmětem zkoumání páté kapitoly. V kategorii zemí jižního Kavkazu je právě Gruzie tím nejvíce kooperujícím státem, kdy předchází Ázerbájdžán a Arménii. Výsledky indexu EEI zároveň poukazují na množství kategorií, kde Gruzie dosahuje stejných a v některých kategoriích i lepších výsledků než Moldavsko. Třetí zemí v rámci hodnocení míry kooperace s EU a adaptováním unijních standardů a norem je Ukrajina. Vzájemné vztahy EU a Ukrajiny jsou analyzovány v kapitole šesté. V rámci stále

probíhajícího konfliktu na východě Ukrajiny a s tím spojenou i absencí komplexní analýzy dané situace nebyla ukrajinská krize předmětem analýzy této diplomové práce. Nicméně ukrajinská krize, probíhající již od roku 2013, nebyla v diplomové práci zcela opomenuta, nýbrž dílčí aspekty ukrajinské krize jsou součástí šesté kapitoly. Výsledky indexu EEI pro Ukrajinu lze hodnotit jako průměrné a Ukrajina tak uzavírá trojici států, které intenzivně kooperují s EU.

Druhou kategorií států VP tvoří země, jež jsou vůči hlubší integraci s EU a adaptací unijních norem a pravidel rezistentní. Nejúspěšnější zemí je dle indexu EEI v této kategorii Arménie. Vztahy mezi Arménií a EU jsou analyzovány v sedmé kapitole. Arménie byla po dlouhou dobu hodnocena jako intenzivně kooperující stát s EU, nicméně po jejím ohlášení připojit se do EEU evropské integrační snahy výrazně oslabil. Druhou nejúspěšnější zemí z kategorie rezistentních států je Ázerbájdžán. Podobně jako u Arménie je i u Ázerbájdžánu patrný silný vliv Ruska, volí jako svého hlavního partnera při hlubší integraci spíše Rusko než EU. Přestože Ázerbájdžán prozatím nevstoupil do EEU, je dopad ruských sankcí při možné intenzivní kooperaci s EU natolik citelný, že Ázerbájdžán od těchto aspirací ustoupil. Stát, který dosahuje v rámci integračního indexu EEI nejmenších hodnot, je Bělorusko. Vzájemné vztahy mezi EU a Běloruskem jsou předmětem zkoumání deváté kapitoly. Pro Bělorusko je charakteristická jistá míra mezinárodní izolace z důvodu autoritářské vlády Alexandra Lukašenka. V případě Běloruska fungují vzájemné vztahy pouze na základě multilaterální kooperace. Bělorusko je pevným členem EEU a rovněž dosahuje největší propojenosti trhu s Ruskem v rámci zemí VP.

Závěrečná desátá kapitola sumarizuje závěry plynoucí z vyhodnocení indexu EEI a představuje nejaktivnější aktéry v rámci adaptace unijních standardů, norem a pravidel a také prezentuje země, které se nachází na opačné straně tohoto spektra. Z provedené analýzy vyplývá, že země spadající do kategorie kooperujících zemí jsou Moldavsko, Gruzie a Ukrajina, zatímco státy rezistentní vůči vlivu evropeizace jsou Arménie, Ázerbájdžán a Bělorusko.

Státy VP spadají dle Schimmelfennigovy teorie do kategorie „sousedských států“ a hlavními mechanismy evropeizace, které na ně působí, jsou kondicionalita a socializace. Dopad evropeizace na zkoumané státy není tak intenzivní jako u kategorie „kandidátských států“ a „kvazi-členských států“, nicméně je stále výraznější než u kategorie „států OECD“ a zemí spadajících do kategorie „ostatní regiony“. Je to z toho důvodu, že EU nabízí státům VP slabší pobídky (vyjmutí možnosti plnohodnotného

členství) než státům kandidátským, a proto je závislost států VP na EU nižší než u států spadajících do kategorie „kvazi-členové“ nebo do kategorie „kandidátské státy“. Geografické hledisko je spojeno s možností členství v EU, kdy státy ležící mimo evropský region nenaplnují základní podmínku udělení členství v EU. První hypotézu se tedy podařilo verifikovat.

V rámci mechanismů kondicionality a socializace působí na státy VP několik vlivů. Předně je to *zavazující vliv (compulsory impact)*, což znamená, že EU jedná s jednotlivými státy VP o specifických politikách a za adaptaci unijního *acquis* partnerskou zemí nabízí EU odměny. Příkladem takového jednání může být přijetí reformy za účelem kontroly migrace, kdy odměnou je liberalizace vízové povinnosti pro občany partnerské země. Dalším vlivem je dosažení *shody (compliance)*, který zavazuje státy VP přijmout unijní legislativu, jinak jsou státy VP vystaveny sankcím EU. Příkladem takového nesouladu může být potlačení běloruské opozice Lukašenkovým režimem při prezidentských volbách 2010 a následné uvalení sankcí ze strany EU na Bělorusko. Dále se jedná o *konstruktivní vliv*, kdy dochází k fundamentální změně politiky partnerské země z důsledku vlivu evropské integrace. Příkladem takového jednání mohou být tzv. barevné revoluce na Ukrajině a v Gruzii, kdy došlo ke změně směřování zahraniční politiky směrem na západ. Posledním vlivem v rámci mechanismů kondicionality a socializace je *komunikační vliv*. Kdy prostřednictvím dobrovolné vzájemné výměny informací mezi zákonodárci zemí VP a EU dochází k posílení vzájemných vazeb. Příklad takového jednání je vytvoření platformy *Eastern Partnership Civil Society Forum*, která podporuje země VP na jejich cestě k tranzici, reformám a modernizaci.

Dle provedené analýzy na základě teorie evropeizace a vyhodnocení výsledků EEI indexu je státem, který se nejaktivněji podílí na adaptaci unijních norem, pravidel a standardů Moldavsko. Naopak nejméně kooperujícím státem je Bělorusko. Druhou hypotézu se v rámci zvolené teorie rovněž podařilo verifikovat.

Abstrakt

Cílem této diplomové práce bylo pomocí zvolené teorie osvětlit míru dopadu vlivů, které vyvíjí EU na státy svého sousedství. Jakým způsobem dochází či nedochází k přenosu unijního *acquis* u států vně osmadvaceti členských států Unie. Pro takový cíl práce byla vybrána oblast zemí spadající do unijní koncepce Východního partnerství, tedy iniciativa zahrnující bývalé sovětské republiky, které v současnosti nemají nárok stát se plnohodnotnými členy EU. Do unijní koncepce VP spadají Moldavsko, Gruzie, Ukrajina, Arménie, Ázerbájdžán a Bělorusko.

Jako teoretický koncept diplomové práce byla vybrána teorie evropeizace. Tato teorie je v současnosti v odborných publikacích velmi rozšířená. Jedním z důvodů vedoucích k její všeobecné rozšířenosti je její komplexní zahrnutí problematiky tranzice unijního *acquis* u států nepatřících do svazku osmadvaceti členských států tvořících EU. Taková tranzice je velmi obtížná u států, které nemají reálnou možnost na členství v EU, tudíž je Unie nemůže odměnit tou největší možnou pobídkou, a sice možností udělení plnohodnotného členství. Přestože zůstává faktem, že u některých zemí VP se možnost plnohodnotného členství zvažovala, není taková alternativa v současnosti plánována v rámci rozšiřovací agendy. Z důvodu absence nejvyšší možné pobídky ze strany EU, je pro partnerské země velmi obtížné unijní *acquis* do svého systému standardů a norem transponovat. Jednoduchá kalkulace nákladů a výnosů totiž v mnoha případech napovídá, že adaptování unijního *acquis* bez možnosti členství v EU není pro partnerské země rentabilní. Příkladem takového jednání může být pozice Arménie a Běloruska v rámci zemí VP, kteří navázali užší vztahy v rámci iniciativy Euroasijské celní unie pod vedením Ruska.

Diplomová práce je strukturována do dvou hlavních částí. První část se zabývá teoretickými východisky teorie evropeizace a je rozdělena do tří kapitol. Část druhá se zabývá analýzou zkoumaných hypotéz a je rozdělena do celkem deseti kapitol. První kapitola, teoretické části se zabývá představením teorie evropeizace a jejích hlavních východisek. Druhá kapitola první části se zabývá pojetím evropeizace z hlediska Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeira. Ve třetí kapitole první části se autor zaměřuje na pozitiva a negativa zvolené teorie a možná úskalí při zkoumání vlivu evropeizace na státy VP. První kapitola analytické části diplomové práce představuje koncept ENP. Druhá kapitola této části je věnována konceptu VP. Následující kapitola naopak představuje metodologii Integračního indexu pro země Východního partnerství (EEI

index). Na základě výsledku indexů EEI jsou následně vyhodnoceny uvedené hypotézy. Kapitoly čtvrtá až devátá této části analyzují vztahy jednotlivých zemí VP a EU včetně vyhodnocení výsledků indexu EEI. Poslední kapitola této části uzavírá analytickou část diplomové práce a sumarizuje dosažené výsledky analýzy.

Klíčová slova: *EU, teorie evropeizace, Východní partnerství, EEI index, acquis*

Abstract

The aim of this thesis is to demonstrate the scope of European Union influence to the countries in the of EU's neighborhood by using specific theory. The author of this thesis is trying to find a pattern of EU's *acquis* transition in the neighboring countries outsider EU. For such purpose was selected an area of states which is called the Eastern partnership (EaP hereinafter) initiative and includes states of the former Soviet union which don't have the opportunity for a full membership at these days. Members of this initiative are Republic of Moldova, Georgia, Ukraine, Armenia, Azerbaijan and Belarus.

The theory of Europeanization was chosen as a theoretical concept of this thesis. This theory is currently widespread in professional publications across the academic spectrum. One of the reasons leading to its general prevalence is its comprehensive incorporation of the problematic of EU's *acquis* transition to the states outside the EU. Such a transition is a very difficult task to accomplish because of the lack of the prospect of full membership in the EU. Despite the fact that in some countries of EaP the prospect of full membership was considered it remains the fact that currently it is not an option. In the absence of this possible incentive form the EU it is very difficult for the partner countries to transpose EU's system of standards and norms to their system of governance. Easy calculation of costs and revenues suggests that in many cases adapting the EU's *acquis* without the possibility of full membership is just not profitable for the partner countries. An example of such behavior may be the position of Armenia and Belarus who have established closer relations within the framework of Eurasian Customs Union under the Russian leadership.

The thesis is divided into two main parts. The first part of the thesis deals with theory of Europeanization and is further divided into three chapters. The second part of the thesis analyzes the hypotheses and is divided into ten chapters. The first chapter of the theoretical part is an introduction to the theory of Europeanization and describes its

main starting points. The second chapter of the first part deals with the concept of Europeanization from the perspective of Frank Schimmelfennig and Ulrich Sedelmeier. In the third chapter of the first part the author focuses on the positives and negatives of selected theory and possible pitfalls when examining the impact of Europeanization on EaP member states. The first chapter of the analytical part of the thesis presents the concept of the European Neighborhood Policy. The second chapter of this section is devoted to the concept of EaP initiative. The next chapter presents the methodology of EEI integration index used in the thesis. The data based on the outcomes of EEI index are subsequently evaluated for the verification of author's hypotheses. Chapters four to nine analyze the relationships of individual countries of the EaP initiative and the EU including the evaluation of EEI index results. Final chapter concludes analytical part and summarizes the results of the thesis.

Key words: *EU, theory of Europeanization, Eastern Partnership, EEI index, acquis*

Seznam zkratek

Asociační dohoda – AA

Přes hraniční spolupráce – CBC

Program komplexního vytváření institucí v rámci VP – CIB

Prohloubená a komplexní zóna volného obchodu – DCFTA

Nástroj pro rozvojovou spolupráci – DCI

Evropská banka pro rekonstrukci a rozvoj – EBRD

Energetické společenství jižní a východní Evropy – ECSEE

Úřad EU pro vnější činnosti – EEAS

Integrační index pro země Východního partnerství – EEI

Eurasijská celní unie – EEU

Evropská zóna volného obchodu - EFTA

Evropský instrument pro demokracii a lidská práva – EIDHR

Evropská sousedská politika – ENP

Evropské společenství - ES

Evropský soudní dvůr – ESD

Evropská Unie - EU

Panel integrované správy hranic – IBM

Institucionální reformní plány – IPR

Národní orientační program – NIP

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě - OBSE

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD

Dohoda o partnerství a spolupráci – PCA

Stěžejní iniciativa na vypořádání se s katastrofami přírodního i lidského charakteru - PPRD-East

Pilotní regionální rozvojové programy VP – PRDPs

Společná bezpečnostní a obranná politika – SBOP

Informační systém životního prostředí – SEIS

Stěžejní iniciativa na podporu malého a středního podnikání – SMEs

Společenství nezávislých států – SNS

Společná zahraniční a bezpečnostní politika – SZBP

Podnikové a insolvenční poradenství – TAM-BAS

Východní partnerství – VP

Světová banka – WB

Světová obchodní organizace - WTO

Seznam pramenů a literatury

Prameny

- BBC. 2014. *Guide to the EU deals with Georgia, Moldova and Ukraine.* (<http://www.bbc.com/news/world-europe-28038725>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Belarus Digest. 2015. *Is Belarus Coming Out Of Isolation?* (<http://belarusdigest.com/story/belarus-coming-out-isolation-21748>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Covenant of Mayors. 2015. *The Covenant of Mayors.* (http://www.eumayors.eu/about/covenant-of-mayors_en.html). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Česká televize. 2014. *Moldavsko: Ve volbách uspěly prozápadní strany.* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/294126-moldavsko-ve-volbach-uspely-prozapadni-strany/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Česká televize. 2015. *Merkelová: Cílem dohod s Ukrajinou není její členství v EU.* (<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ukrajinska-krize/305280-merkelova-cilem-dohod-s-ukrajinou-neni-jeji-clenstvi-v-eu/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Eastern Partnership Regional Youth Unit. 2015. *About us.* (<http://eap youth.eu/en/about-us>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Eastern Partnership Community. 2015. *The EaP's institutions.* (<http://www.easternpartnership.org/eap-institutions/general.html>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- East Invest. 2015. *SME Flagship Initiative.* (<http://www.east-invest.eu/en/eastern-partnership/sme-flagship-initiative>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- EBRD. 2013. *The EBRD and the Eastern Partnership.* (<http://www.ebrd.com/news/2013/the-ebrd-and-the-eastern-partnership.html>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- European Commission. 2002. *A Wider Europe – a Proximity Policy as the Key to Stability.* (http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-02-619_en.htm). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- European Commission. 2013. „Eastern Partnership: Supporting reforms, promoting change.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eap-brochure-budget-support.pdf> (16. 4. 2015).

- European Commission. 2014a. „EU Cooperation for a Successful Eastern Partnership: Supporting Reforms, Promoting Change.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/eap-flyer-results.pdf> (16. 4. 2015).
- European Commission. 2014b. „European Neighbourhood and Partnership Instrument 2007-2013: Overview of Activities and Results.“ (online; PDF). Dostupné z: https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/overview_of_enpi_results_2007-2013_en_0.pdf (16. 4. 2015).
- European Commission. 2014c. „Commission services position paper on the Trade sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a Deep and Comprehensive Free Trade Area between European Union and respectively Georgia and the Republic of Moldova.“ (online; PDF). Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152461.pdf (16. 4. 2015).
- European Commission. 2014d. „Support package for Ukraine.“ (online; PDF). Dostupné z: http://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/president/news/archives/2014/03/pdf/20140306-ukraine-package_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Commission 2015. *Moving towards visa liberalization with Moldova, Ukraine and Georgia.* (http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/international-affairs/eastern-partnership/visa-liberalisation-moldova-ukraine-and-georgia/index_en.htm). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Eur-lex Europa. 2012. *102012C0236.* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Eur-lex Europa. 2014a. *82014L0261.* (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:261:FULL&from=EN>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Eur-lex Europa. 2014b. „Regulation (EU) No 232/2014 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2014 establishing a European Neighbourhood Instrument.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2014:077:0027:0043:EN:PDF> (16. 4. 2015).

- European Union External Action Service. 2003. „Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours.“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/pdf/com03_104_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2014a. „European Neighbourhood Instrument (ENI) 2014-2020 – Single Support Framework for EU Support to the Republic of Moldova (2014-2017).“ (online; PDF) Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/republic_of_moldova_summary_of_the_single_support_framework_2014-2017_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2014b. „European Neighbourhood Instrument (ENI) 2014-2020 – Single Support Framework for EU Support to Georgia (2014-2017).“ Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/georgia_2014_2017_summary_of_the_programming_document_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2014c. „Single Support Framework Armenia 2014-2017 Summary.“ Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/armenia_2014_2017_summary_of_the_programming_document_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2014d. „Single Support Framework Azerbaijan 2014-2017 Summary.“ Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/azerbaijan_2014_2017_summary_of_the_programming_document_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2014e. „Strategy Paper/Multiannual Indicative Programme Belarus 2014-2017 Summary.“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/financing-the-enp/belarus_2014_2017_summary_of_the_programming_document_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015a. *What is European Neighbourhood Policy?* (http://eeas.europa.eu/enp/about-us/index_en.htm). (Ověřeno 16. 4. 2015).

- European Union External Action Service. 2015b. „Implementation of the European Neighbourhood Policy: Eastern Partnership Implementation Report.“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/enp-regional-report-eastern_partnership_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015c. *How does it work?* (http://eeas.europa.eu/enp/how-it-works/index_en.htm). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015d. „Implementation of the European Neighbourhood Policy in Armenia: Progress in 2014 and recommendations for actions“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/armenia-enp-report-2015_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015e. „Implementation of the European Neighbourhood Policy in Azerbaijan: Progress in 2014 and recommendations for actions“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/azerbaijan-enp-report-2015_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015f. „Implementation of the European Neighbourhood Policy in Georgia: Progress in 2014 and recommendations for actions“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/georgia-enp-report-2015_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015g. „Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova: Progress in 2014 and recommendations for actions“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/republic-of-moldova-enp-report-2015_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015h. „Implementation of the European Neighbourhood Policy in Ukraine: Progress in 2014 and recommendations for actions“ (online; PDF). Dostupné z: http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/ukraine-enp-report-2015_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015i. „Implementation of the European Neighbourhood Policy: Statistics.“ (online; PDF). Dostupné z:

- http://eeas.europa.eu/enp/pdf/2015/enp-statistics-report-2014_en.pdf (16. 4. 2015).
- European Union External Action Service. 2015j. *How is it financed.* (http://eeas.europa.eu/enp/how-is-it-financed/index_en.htm). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - EU Neighbourhood Info Centre. 2014. *Barroso and Aliiev tack stock of EU-Azerbaijan agenda.* (<http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/37666/Barroso-and-Aliev-tack-stock-of-EU-Azerbaijan-agenda>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - EU Neighbourhood Info Centre. 2015a. *The European Neighbourhood Instrument (ENI).* (http://www.enpi-info.eu/main.php?id_type=2&id=402#toptoptop). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - EU Neighbourhood Info Centre. 2015b. *A landmark year in EU-Georgia relations.* (<http://www.enpi-info.eu/eastportal/news/latest/40357/A-landmark-year-in-EU-Georgia-relations>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - Euroeast Culture. 2015. *Goals & Objectives.* (<http://www.euroeastculture.eu/en/goals-objectives.html>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - European Integration Index. 2015. „European Integration Index 2014 for Eastern Partnership Countries.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP%20Index%202014.pdf> (16. 4. 2015).
 - European Council of Foreign Relations. 2014. *Moldova's elections: The economic situation.* (http://www.ecfr.eu/article/commentary_moldovas_elections_the_economic_situation365). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - Energy Community. 2015. *Members.* (https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/MEMBERS). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - Euroskop. 2011. *EU podepsala dohodu o dodávkách plynu s Ázerbájdžánem.* (<https://www.euroskop.cz/8961/18166/clanek/eu-podepsala-dohodu-o-dodavkach-plynu-s-azerbajdzanem>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
 - Euobserver. 2013. *Azerbaijan and EU race to agree „modernization“ pact.* (<https://euobserver.com/foreign/121592>). (Ověřeno 16. 4. 2015).

- European Parliament. 2014. *Evropský parlament ratifikoval asociační dohodu mezi EU a Ukrajinou.* (<http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/content/20140915IPR62504/html/Evropsk%C3%BD-parlament-ratifikoval-asocia%C4%8Dn%C3%AD-dohodu-mezi-EU-a-Ukrajinou>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Epress. 2012. *Armenian President Establishes Ethics Commission of High-Ranking Officials.* (<http://www.epress.am/en/2012/01/11/armenia-president-establishes-ethics-commission-of-high-ranking-officials.html>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Financial Times. 2015. *Full text of the Minsk agreement.* (http://www.ft.com/cms/s/21b8f98e-b2a5-11e4-b234-00144feab7de,Authorised=false.html?_i_location=http%3A%2F%2Fwww.ft.com%2Fcms%2Fs%2F0%2F21b8f98e-b2a5-11e4-b234-00144feab7de.html%3Fsiteedition%3Duk&siteedition=uk&_i_referer=#axzz3W9vIscf8). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Foreign Affairs, 2015. *Belarus wants out.* (<http://www.foreignaffairs.com/articles/141048/andrew-wilson/belarus-wants-out>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Global Politics. 2013. *EU – Ukraine relations since the Orange revolution.* (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/eu-ukraine-relations-since-the-orange-revolution>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- House of Lords. 2015. „The EU and Russia: before and beyond the crisis in Ukraine.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld201415/ldselect/ldecom/115/115.pdf> (16. 4. 2015).
- Inogate. 2013. *Energy Saving Initiative in the Building Sector in the Eastern European and Central Asian Countries.* (<http://www.inogate-ee.org/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Institute for European Policy Europeum. 2000. *Evropská referenda.* (<http://www.europeum.org/cz/integrace/24-integrace-2/633-evropska-referenda>). (Ověřeno 16. 4. 2015).

- Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Belarus. 2015. *European Union*. (<http://mfa.gov.by/en/organizations/membership/list/f1d2b5ac3e69e36f.html>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- OSCE. 2010. „Republic of Belarus Presidential Election 19 December 2010. OSCE/OIDHR Election Observation Mission Final Report.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/75713?download=true> (16. 4. 2015).
- OSCE. 2013a. „Republic of Armenia Presidential Election 18 February 2013 OSCE/OIDHR Election Observation Mission Final Report.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/101314?download=true> (16. 4. 2015).
- OSCE. 2013b. „International election observation mission: Republic of Azerbaijan Presidential Election, 9 October 2013.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.osce.org/odihr/elections/106901?download=true> (16. 4. 2015).
- OSCE. 2013c. *Presidential Election 27 October 2013*. (<http://www.osce.org/odihr/elections/georgia/105001>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Project Bridge. 2012. „Analysis of the EU – Republic of Moldova Relations in the Context of the EU 2014-2020 Financial Perspective.“ (online; PDF). Dostupné z: <http://www.project-bridge.eu/datoteke/Actions2012/BRIDGE-ANALYSIS%20OF%20THE%20EU-MOLDOVA%20RELATIONS.pdf> (16. 4. 2015).
- Reporters without borders. 2014. *World Press Freedom Index*. (<http://rsf.org/index2014/en-eastern-europe.php>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Republic of Moldova. 2011. *European Integration*. (<http://www.moldova.md/en/europa/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- The Armenian Weekly. 2014. *Armenia-EU Relations: „What Shall We Do?“* (<http://armenianweekly.com/2014/04/08/armenia-eu-relations-what-shall-we-do/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- The Mission of the Republic of Moldova to the European Union. 2015. *RM-EU Relations*. (<http://www.eumission.mfa.md/rm-eu-relations/>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- The New York Times. 1991. *War in the Gulf: Europe; Gulf Fighting Shatters Europeans' Fragile Unity*. (<http://www.nytimes.com/1991/01/25/world/war-in->

the-gulf-europe-gulf-fighting-shatters-europeans-fragile-unity.html). (Ověřeno 16. 4. 2015).

- The Parliament Magazine. 2014. *MEPs back deeper EU-Moldova relations*. (<https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/meps-back-deeper-eu-moldova-relations>). (Ověřeno 16. 4. 2015).
- The Wall Street Journal. 2015. *EU has „Window of Opportunity“ to Improve Belarus Relations, Says Latvian Minister*. (<http://www.wsj.com/articles/eu-has-window-of-opportunity-to-improve-belarus-relations-says-latvian-minister-1425742335>). (Ověřeno 16. 4. 2015).

Literatura

- Albert, Mathias. Dietz, Thomas. Stetter, Stephan. 2006. „The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration.“ *International Organization* 60 (3), 563-593.
- Avery, Graham. 2008. „EU Expansion and Wider Europe“ in: Bomberg, Elizabeth. Peterson, John. Stubb, Alexander (eds.). *The European Union: how does it work?* Oxford, Oxford University Press, 179-200.
- Bach, David. Newman, Abraham. 2003. „Exporting Regulatory Standards: The Case of Trapping and Data Protection.“ in Knodt, Michele. Princen, Sebastiaan (eds.). 2003. *Understanding the European Union's External Relations*. London.
- Bach, David. Newman, Abraham. 2007. „The European Regulatory State and Global Public Policy: Micro-institutions, Macro-influence.“ *Journal of European Public Policy* 14 (6), 827-846.
- Bache, Ian. George, Stephen. 2006. *Politics in the European Union*. Oxford, Oxford University Press.
- Bauer, Michael W. Knill, Christoph. Pitschel, Diana. 2007. „Differential Europeanization in Eastern Europe: The Impact of Diverse EU Regulatory Governance Patterns.“ *Journal of European Integration* 29 (4), 405-423.
- Börzel, Tanja. Riise, Thomas. 2000. „When Europe hits home: Europeanization and domestic change.“ *European Integration Online Papers* 4 (15),1-20.

- Bulmer, Simon J. Radaelli, Claudio M. 2005. "The Europeanisation of National Policy." In Bulmer, Simon J. Lequesne, Christian (eds). *The Member States of the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Dmitrova, Antoaneta. Dragneva, Rilka. 2009. „Constraining External Governance: Interdependence with Russia and the CIS as Limits to the EU’s Rule Transfer in the Ukraine.“ *Journal of European Public Policy* 16 (6), 853-872.
- El-Agraa, Ali M. (2011). *The European Union: Economics and Policies*. Cambridge: Cambridge Universtiy Press.
- Freyburg, Tina. Lavenex, Sandra. Schimmelfennig, Frank. Skripka, Tatiana. Wetzell, Anne. 2009. „EU promotion of democratic governance in the neighbourhood.“ *Journal of European Public Policy* 16:6, 916-934.
- Goetz, Klaus H. Meyer-Sahling, Jan H. 2008. "The Europeanization of national political systems: Parliaments and executives." *Living Reviews in European Governance* 3 (2), 1-30.
- Checkel, Jeffrey. 2001. „Why Comply? Social Learning and European Identity Change.“ *International Organization* 55 (3), 553-588.
- Judt, Tony. (2008). *Poválečná Evropa. Dějiny od roku 1945*. Praha: Nakladatelství Slovart, s.r.o.
- Knill, Christoph. Lehmkuhl, Dirk. 1999. "How Europe Matters. Different Mechanism of Europeanization." *European Integration Online Papers* 3 (7). Dostupné z: <http://eiop.or.at/eiop/texte/1999-007> (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Ladrech, Robert. 2009. "Europeanization and political parties." *Living Reviews in European Governance* 4 (1), 1-23.
- Larsen, Henrik. 2010. „The Challenges of European Enlargement. Implications for the political system of the EU.“ *University of Copenhagen*. Dostupné z: http://polsci.ku.dk/english/international_students/present_international_students/taking_exams/past_papers/the_challenges_of_european_enlargement.pdf (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Larsen, Henrik B. L. 2014. „Great Power Politics and the Ukrainian Crisis: Nato, EU and Russia after 2014.“ *Report 2014: 18*, Copenhagen: DIIS, Danish Institute for International Studies.

- Lavenex, Sandra. Uçarer, Emek M. 2004. „The External Dimension of Europeanization.“ *Cooperation and Conflict* 39 (4), 417-443.
- Lavenex, Sandra. 2004. „EU external Governance in ‚Wider Europe‘.“ *Journal of European Public Policy* 11 (4), 680-700.
- Lavenex, Sandra. Schimmelfennig, Frank. 2009. „EU rules beyond EU borders: theorizing external governance in European politics.“ *Journal of European Public Policy* 16:6, 791-812.
- Maier, Sylvia. Schimmelfennig, Frank. 2007. „Shared Values: Democracy and Human Rights.“ in Weber, Katja. Smith, Michael E. Baun, Michael (eds.). 2007. *Governing Europe’s Neighbourhood. Partners or Periphery?* Manchester. Majone, Giandomenico. (1996). *Regulating Europe*. London.
- Nugent, Neill. 2004. *European Union Enlargement*. Houndmills, Palgrave MacMillan.
- Pelkmans, Jacques. (2006). *European Integration: Methods and Economic Analysis*. Harlow: Pearson Education.
- Radaelli, Claudio. 2003. „The Europeanization of Public Policy.“ in Featherstone, Kevin. Radaelli, Claudio (eds.). 2003. *The Politics of Europeanization*. Oxford: Oxford University Press.
- Radaelli, Claudio. 2004. „Europeanization: solution or problem?“ *European Integration Online Papers* 8 (16), 1-22.
- Riise, Thomas. 2000. „Let’s Argue! Communicative Action in World Politics.“ *International Organization* 54 (1), 1-39.
- Sasse, Gwendolyn. 2008. „The European Neighbourhood Policy: Conditionality Revisited for the EU’s Eastern Neighbours.“ *Europe-Asia Studies* 60 (2), 295-316.
- Schimmelfennig, Frank. Sedelmeier, Ulrich. 2002. „Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research.“ *Journal of European Public Policy* 9:4, 500-528.
- Schimmelfennig, Frank. Sedelmeier, Ulrich. 2004. „Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe.“ *Journal of European Public Policy* 11:4, 669-687.
- Schimmelfennig, Frank. Scholtz Hanno. 2008. „EU Democracy Promotion in the European Neighbourhood.“ *European Union Politics* 9:2, 187-215.

- Schimmelfennig, Frank. 2010. „Europeanization beyond the member states.“ *Centre for Comparative and International Studies Zürich*. Dostupné z: http://www.eup.ethz.ch/people/schimmelfennig/publications/10_ZSE_Europeani zation__manuscript_.pdf (Ověřeno 16. 4. 2015).
- Schimmelfennig, Frank. 2012. „Europeanization beyond Europe.“ *Living Reviews in European Governance* 7 (1), 1-31.
- Tiersky, Ronald. Oudenaren John Van. 2010. *European Foreign Policies. Does Europe Still Matter?* Plymouth, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Trieb, Oliver. 2008. “Implementing and complying with EU governance outputs.” *Living Reviews in European Governance* 3 (5), 1-30.
- Wallace, Helen. Pollack, Mark. Young, A. 2010. *Policy-Making in the European Union*. Oxford: Oxford University Press.
- Wallace, William. 1999. „Europe after Cold War: Interstate Order or Post-Sovereign Regional System?“ *Review of International Studies* 25 (2), 201-223.
- Zubov, Andrej. (2014). *Dějiny Ruska 20. století – díl I*. Praha: Argo.

Seznam tabulek, grafů a vzorců

Tabulky

Tabulka č. 1.: Mechanismy evropeizace za hranicemi EU

Tabulka č. 2.: Rozsah evropeizace v jednotlivých regionech

Tabulka č. 3.: Zapojení zemí Východního partnerství do evropské integrace

Tabulka č. 4.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Moldavsko (rok 2014)

Tabulka č. 5.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Moldavsko (rok 2014)

Tabulka č. 6.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Moldavsko (rok 2014)

Tabulka č. 7.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Gruzii (rok 2014)

Tabulka č. 8.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Gruzii (rok 2014)

Tabulka č. 9.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Gruzii (rok 2014)

Tabulka č. 10.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Ukrajinu (rok 2014)

Tabulka č. 11.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Ukrajinu (rok 2014)

Tabulka č. 12.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Ukrajinu (rok 2014)

Tabulka č. 13.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Arménii (rok 2014)

Tabulka č. 14.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Arménii (rok 2014)

Tabulka č. 15.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Arménii (rok 2014)

Tabulka č. 16.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Tabulka č. 17.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Tabulka č. 18.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Tabulka č. 19.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Bělorusko (rok 2014)

Tabulka č. 20.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Bělorusko (rok 2014)

Tabulka č. 21.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Bělorusko (rok 2014)

Tabulka č. 22.: Balíček pomoci pro Ukrajinu

Grafy

Graf č. 1.: Moldavsko 2014 - 2017 financování SSP (335-410 miliónů €)

Graf č. 2.: Gruzie 2014 - 2017 financování SSP (335-410 miliónů €)

Graf č. 3. Arménie 2014 - 2017 financování SSP (140-170 miliónů €)

Graf č. 4. Ázerbájdžán 2014 - 2017 financování SSP (77-94 miliónů €)

Graf č. 5. Bělorusko 2014 - 2017 financování SSP (71-89 miliónů €)

Graf č. 6. Rozpočet ENPI na 2011 - 2013 v milionech €

Graf č. 7. Rozpočet ENI na období 2014 - 2020 v milionech €

Graf č. 8. Hodnota vzájemného obchodu EU a zemí VP (2013)

Graf č. 9. Hodnota vzájemného obchodu Ruska a zemí VP (2013)

Vzorce

Vzorec č. 1.: Výpočet EEI indexu

Přílohy

Tabulky

Tabulka č. 1.: Mechanismy evropeizace za hranicemi EU

	<i>Intergovernmentální</i>		<i>Transnacionální</i>	
	<i>Přímé mechanismy</i>	<i>Nepřímé mechanismy</i>	<i>Přímé mechanismy</i>	<i>Nepřímé mechanismy</i>
<i>Logika následků</i>	<i>Kondicionalita</i> (míra a důvěryhodnost pobídek, nákladů na dodržování předpisů; zavazující vliv)	<i>Externalizace</i> (síla trhu, legalizace a centralizace pravidel)	<i>Transnacionální pobídky</i> (spojovací vliv)	<i>Transnacionální exeternalizace</i> (konkurence)
<i>Logika vhodnosti</i>	<i>Socializace</i> (mezivládní sociální učení; konstruktivní vliv; komunikace)	<i>Imitace</i> (<i>lesson-drawing</i> ; umožňující vliv; unilaterální imitace činností)	<i>Transnacionální socializace</i> (trans nacionální sociální učení)	<i>Societální imitace</i> (umožňující vliv)

Zdroj: Převzato z Schimmelfennig 2012:8

Tabulka č. 2.: Rozsah evropeizace v jednotlivých regionech

	<i>Obsah</i>	<i>Mechanismy</i>	<i>Podmínky</i>	<i>Dopad</i>
<i>Kvazi-členové</i>	Tržní regulace	Kondicionalita a externalizace	Silná závislost	Silný, částečný
<i>Kandidátské státy</i>	Vše	Kondicionalita	Silná závislost, silné pobídky	Silný, základní
<i>Státy v blízkém sousedství</i>	Vše	Kondicionalita a socializace	Střední závislost, slabé pobídky	Střední, částečný
<i>Státy OECD</i>	Tržní regulace	Externalizace	Střední interdependence	Střední, částečný
<i>Ostatní regiony</i>	Regionalismus	Imitace a Socializace	Slabá interdependence	Slabý

Zdroj: Převzato z Schimmelfennig 2010: 10.

Tabulka č. 3.: Zapojení zemí Východního partnerství do evropské integrace

	<i>Moldavsko</i>	<i>Gruzie</i>	<i>Ukrajina</i>	<i>Arménie</i>	<i>Ázerbájdžán</i>	<i>Bělorusko</i>
<i>AA</i> ⁵	2014	2014	2014	Ne	Ne	Ne
<i>DCFTA</i>	2014	2014	2016			
<i>PCA</i>	1998	1999	1998	1999	1999	Ne
<i>Vízová povinnost</i>	2014	2014 ⁶	2014 ⁷	VFRA ⁸	VFRA ⁹	Částečně
<i>Mobility Partnership</i>	2008	2009	Ne	2011	2013	Ne
<i>Mise SZBP</i>	EUTM Mali	EUFOR RCA; EUTM Mali	Atalanta	Ne	Ne	Ne
<i>Prioritní sektory spolupráce s EU</i>	reforma státní správy; rozvoj zemědělství a venkova;	reforma státní správy; rozvoj zemědělství a venkova;	reforma státní správy; reforma soudnictví	rozvoj soukromého sektoru; reforma státní správy; reforma soudnictví	regionální rozvoj a rozvoj venkova; reforma soudnictví rozvoj školství	sociální inkluze; životní prostředí; rozvoj regionální ekonomiky

Zdroj: Archiv autora

⁵ Vstup dokumentu v platnost

⁶ Spuštění druhé fáze v říjnu 2014

⁷ Spuštění druhé fáze v říjnu 2014

⁸ Podpis dohody *Visa Facilitation and Readmission Agreement* (VFRA) na summitu ve Vilniusu (září 2014 v platnost), který předchází plnému uvolnění vízové povinnosti.

⁹ Podpis dohody *Visa Facilitation and Readmission Agreement* (VFRA) na summitu ve Vilniusu (září 2014 v platnost), který předchází plnému uvolnění vízové povinnosti.

Tabulka č. 4.: Výsledky indexu EEI v dimenzi vazeb pro Moldavsko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,86
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,71
<i>Sektorová kooperace</i>	0,61
<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,66
<i>Asistence EU</i>	0,66
Celková hodnota vazeb za rok 2014	0,7
Celková hodnota vazeb za rok 2013	0,7

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 5.: Výsledky indexu EEI v dimenzi aproximace pro Moldavsko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,77
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,61
<i>Sektorová aproximace</i>	0,68
Celková hodnota aproximace za rok 2014	0,69
Celková hodnota aproximace za rok 2013	0,67

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 6.: Výsledky indexu EEI v dimenzi managementu pro Moldavsko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,8
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,72
<i>Management pomoci EU</i>	0,81
<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,29
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	0,67
<i>Participace občanské společnosti</i>	1

Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2014	0,71
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2013	0,59

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 7.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Gruzii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,79
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,56
<i>Sektorová kooperace</i>	0,55
<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,47
<i>Asistence EU</i>	0,57
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2014	0,59
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2013	0,57

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 8.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Gruzii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,73
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,67
<i>Sektorová aproximace</i>	0,66
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2014	0,69
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2013	0,63

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 9.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Gruzii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,73
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,72
<i>Management pomoci EU</i>	0,56

<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,5
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	1
<i>Participace občanské společnosti</i>	0,92
Celková hodnota managementu za rok 2014	0,74
Celková hodnota managementu za rok 2013	0,58

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 10.: Výsledky indexu EEI v dimenzi vazeb pro Ukrajinu (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,89
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,74
<i>Sektorová kooperace</i>	0,66
<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,51
<i>Asistence EU</i>	0,48
Celková hodnota vazeb za rok 2014	0,66
Celková hodnota vazeb za rok 2013	0,65

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 11.: Výsledky indexu EEI v dimenzi aproximace pro Ukrajinu (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,61
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,57
<i>Sektorová aproximace</i>	0,62
Celková hodnota aproximace za rok 2014	0,6
Celková hodnota aproximace za rok 2013	0,58

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 12.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Ukrajinu (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,42
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,57
<i>Management pomoci EU</i>	0,5
<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,43
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	0,36
<i>Participace občanské společnosti</i>	0,7
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2014	0,5
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2013	0,52

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 13.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Arménii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,68
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,54
<i>Sektorová kooperace</i>	0,24
<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,5
<i>Asistence EU</i>	0,57
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2014	0,51
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2013	0,49

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 14.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Arménii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,61
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,57
<i>Sektorová aproximace</i>	0,62

Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2014	0,6
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2013	0,59

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 15.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Arménii (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,53
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,22
<i>Management pomoci EU</i>	0,44
<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,64
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	0,36
<i>Participace občanské společnosti</i>	0,67
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2014	0,48
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2013	0,51

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 16.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,54
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,56
<i>Sektorová kooperace</i>	0,47
<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,29
<i>Asistence EU</i>	0,18
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2014	0,41
Celková hodnota <i>vazeb</i> za rok 2013	0,41

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 17.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,3
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,41
<i>Sektorová aproximace</i>	0,61
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2014	0,44
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2013	0,42

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 18.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Ázerbájdžán (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,14
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,38
<i>Management pomoci EU</i>	0,44
<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,29
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	0,17
<i>Participace občanské společnosti</i>	0,42
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2014	0,3
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2013	0,33

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 19.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *vazeb* pro Bělorusko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Politický dialog</i>	0,26
<i>obchod a ekonomická integrace</i>	0,4
<i>Sektorová kooperace</i>	0,3

<i>Zapojení občanské společnosti</i>	0,34
<i>Asistence EU</i>	0,26
Celková hodnota vazeb za rok 2014	0,31
Celková hodnota vazeb za rok 2013	0,31

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 20.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *aproximace* pro Bělorusko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Udržitelná demokracie</i>	0,27
<i>Tržní ekonomika a DCFTA</i>	0,37
<i>Sektorová aproximace</i>	0,37
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2014	0,34
Celková hodnota <i>aproximace</i> za rok 2013	0,33

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 21.: Výsledky indexu EEI v dimenzi *managementu* pro Bělorusko (rok 2014)

Kategorie	Hodnota
<i>Institucionální uspořádání pro evropskou integraci (koordinace a implementace)</i>	0,03
<i>Právní aproximační mechanismy</i>	0,03
<i>Management pomoci EU</i>	0,81
<i>Trénink v oblasti evropské integrace</i>	0,14
<i>Uvědomění veřejnosti o evropské integraci</i>	0,14
<i>Participace občanské společnosti</i>	0,33
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2014	0,25
Celková hodnota <i>managementu</i> za rok 2013	0,24

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.

Tabulka č. 22.: Balíček pomoci pro Ukrajinu

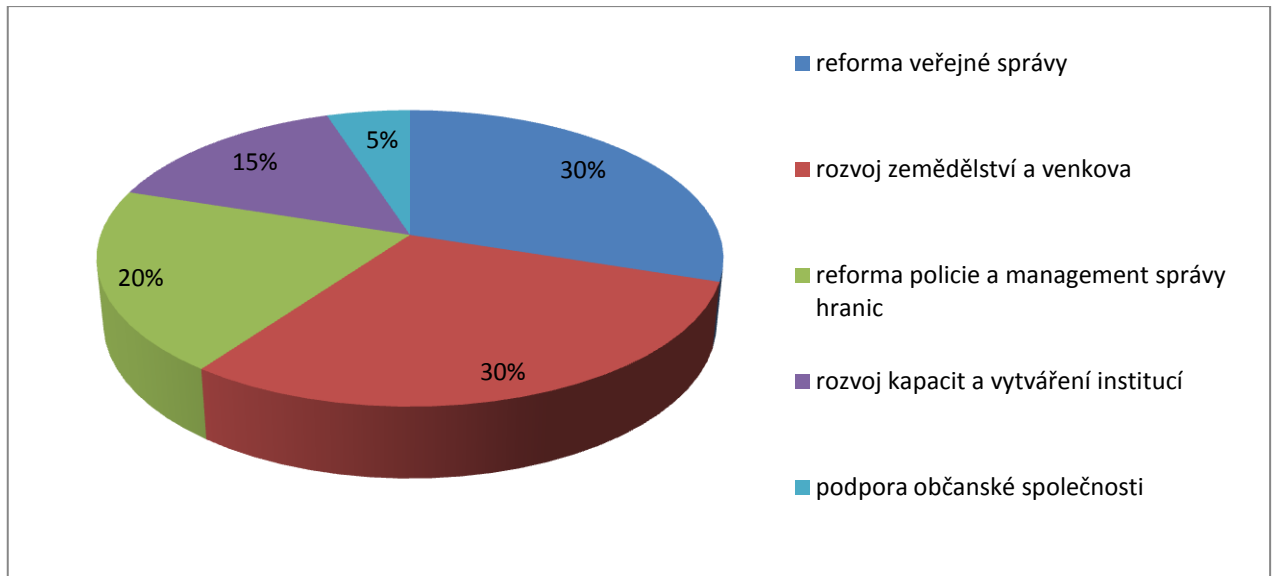
Zdroj	Rozsah v milionech €
I. Evropská Komise (2014-2020)	
I.1. Celková rozvojová pomoc (granty)	1,565
Bilaterální obálka skládající se z:	
⇒ Každoroční akční plán (AAP) pro rok 2014	140-200
⇒ AAPs pro období 2015-2020	780
⇒ <i>Umbrella programme</i> („ <i>more for more</i> “) pro období 2015-2020 ¹⁰	240-300
NIF	200-250
Instrument přispívající ke stabilitě a míru (IcSP)	20
SZBP	15
I.2. Makro finanční asistence (půjčky)	1,610
II. Evropské finanční instituce	
Evropská investiční banka (EIB)	3,000
Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD)	5,000
Celkem	11,175

Zdroj: European Commission 2014d

¹⁰ Pod záštitou ENI, poskytuje financování zemím, na základě pokroku při prosazování udržitelné demokracie a implementace reforem za tímto cílem (EEAS 2015j).

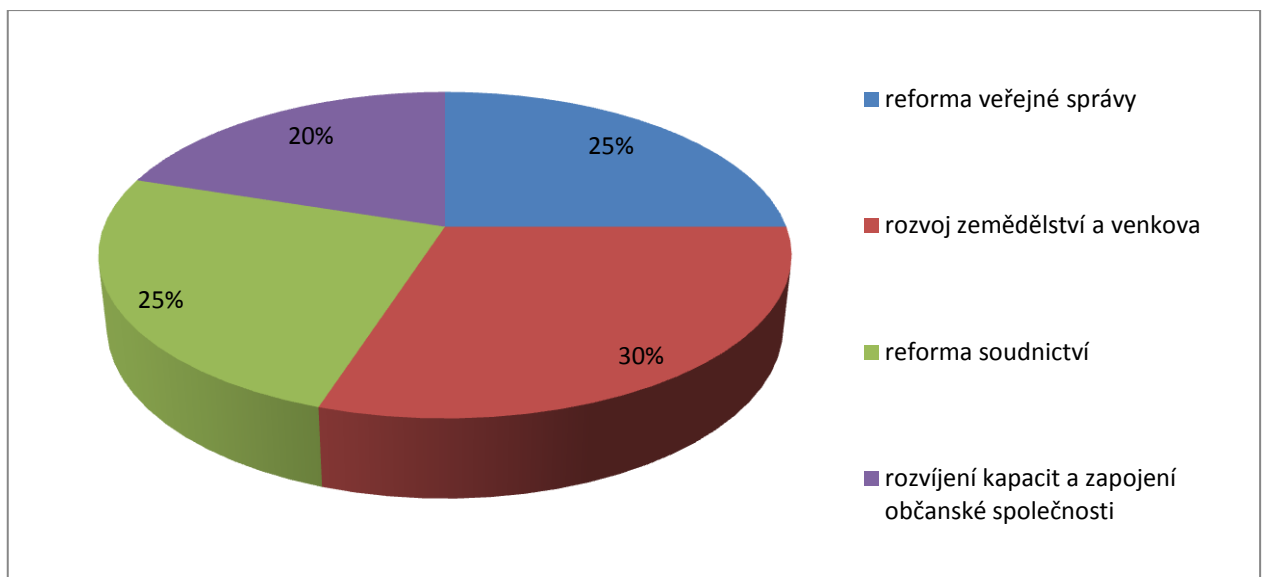
Grafy

Graf č. 1.: Moldavsko 2014 - 2017 financování SSP (335-410 miliónů €)

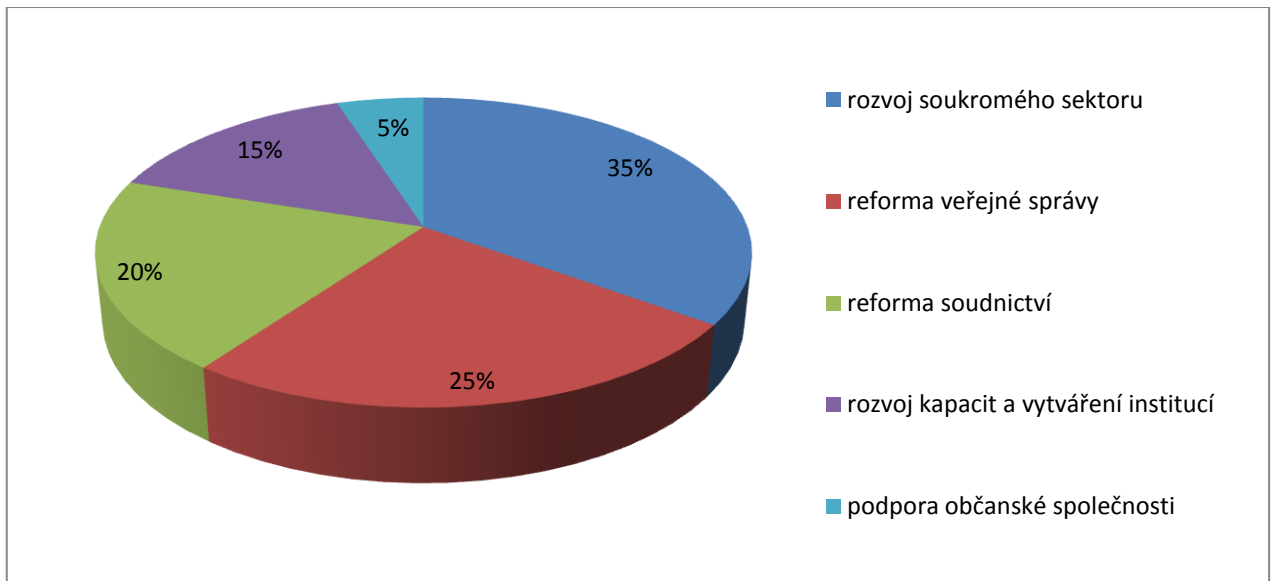
Zdroj: Převzato z EEAS 2014a.

Graf č. 2.: Gruzie 2014 - 2017 financování SSP (335-410 miliónů €)

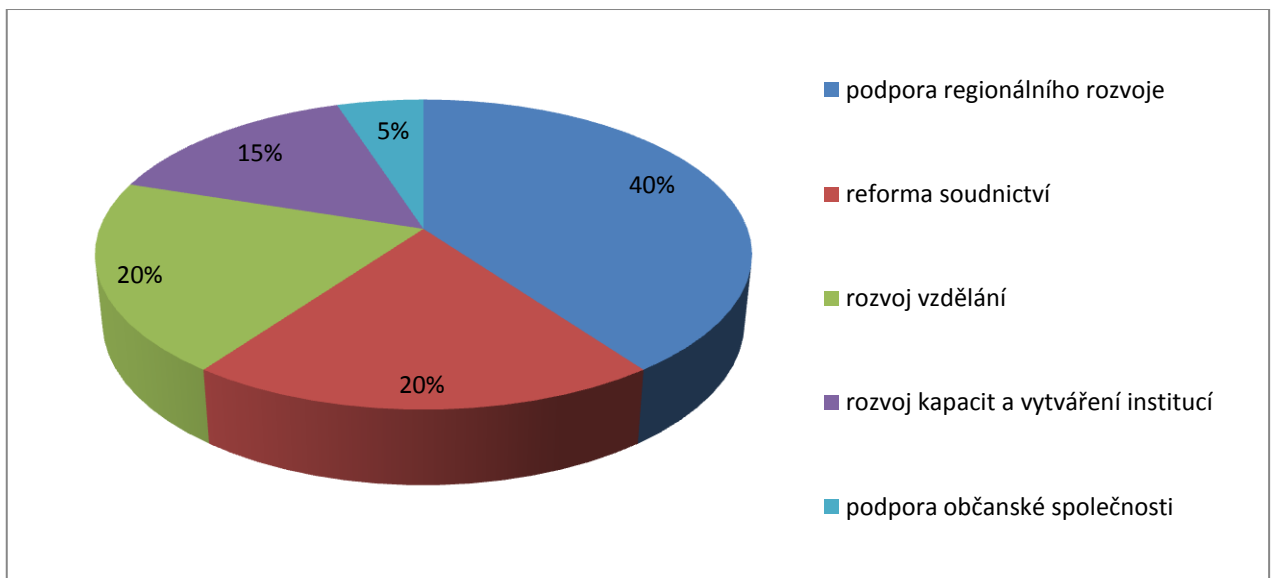
Zdroj: Převzato z EEAS 2014b.

Graf č. 3. Arménie 2014 - 2017 financování SSP (140-170 miliónů €)

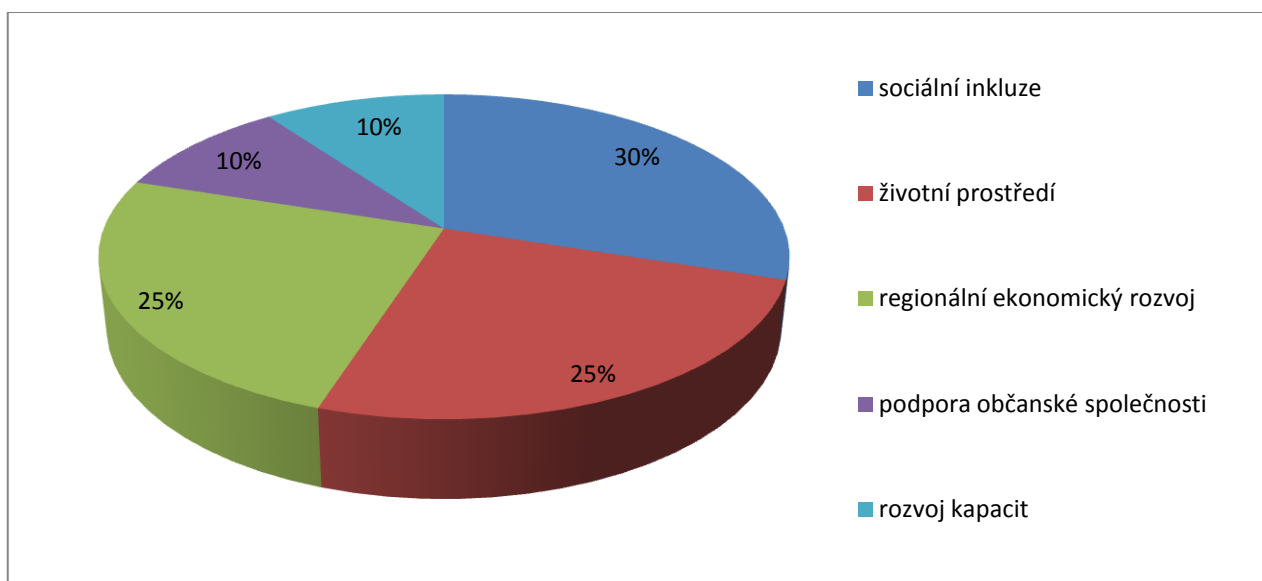
Zdroj: Převzato z EEAS 2014c.

Graf č. 4. Ázerbájdžán 2014 - 2017 financování SSP (77-94 miliónů €)

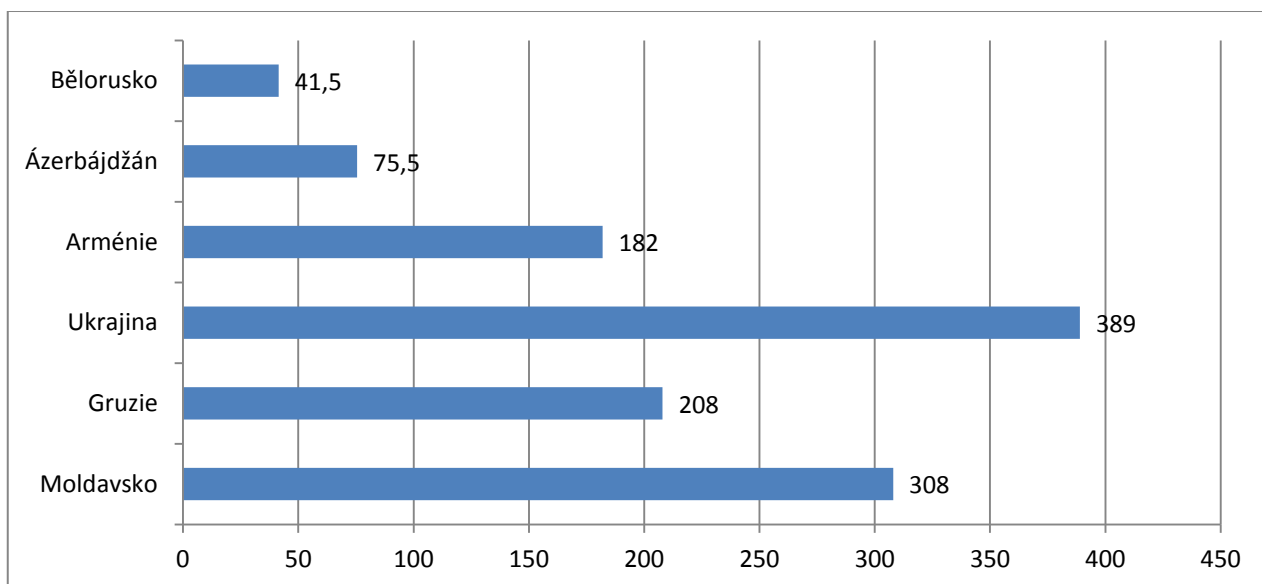
Zdroj: Převzato z EEAS 2014d.

Graf č. 5. Bělorusko 2014 - 2017 financování SSP (71-89 miliónů €)

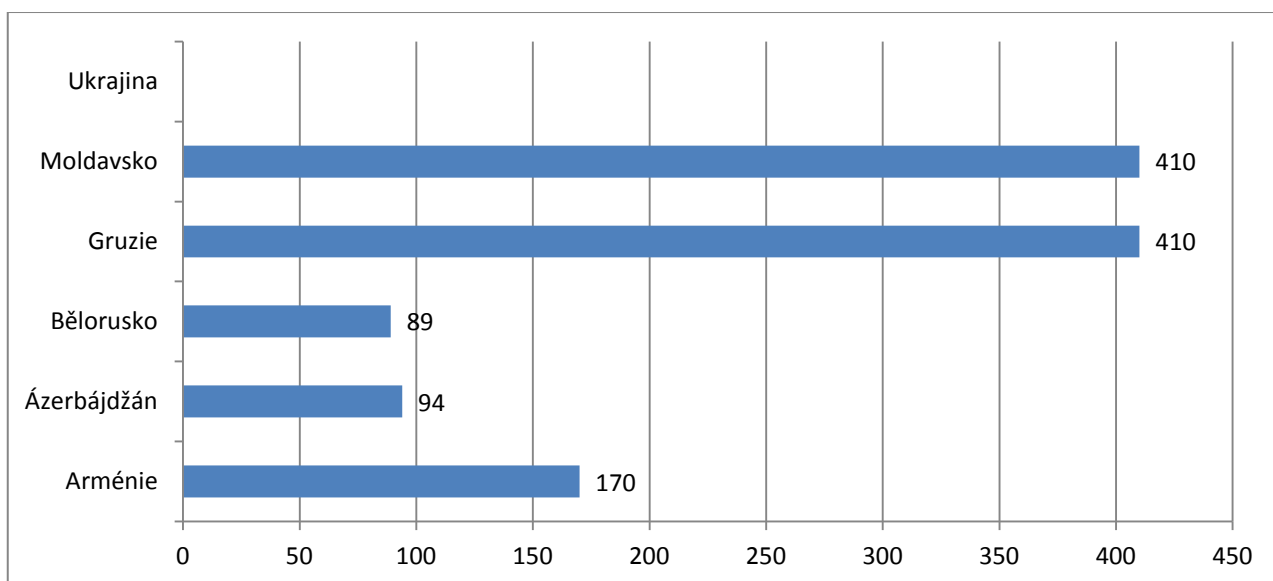
Zdroj: Převzato z EEAS 2014e.

Graf č. 6. Rozpočet ENPI na 2011 - 2013 v milionech €

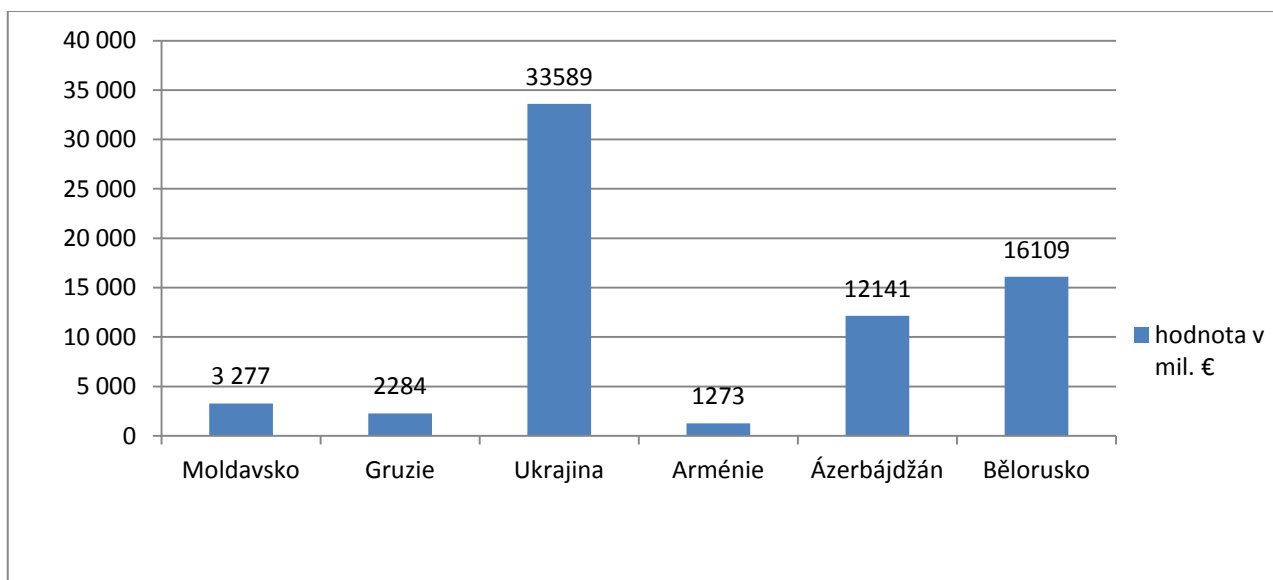
Zdroj: Převzato z European Commission 2014b.

Graf č. 7. Rozpočet ENI na období 2014 - 2020 v milionech €

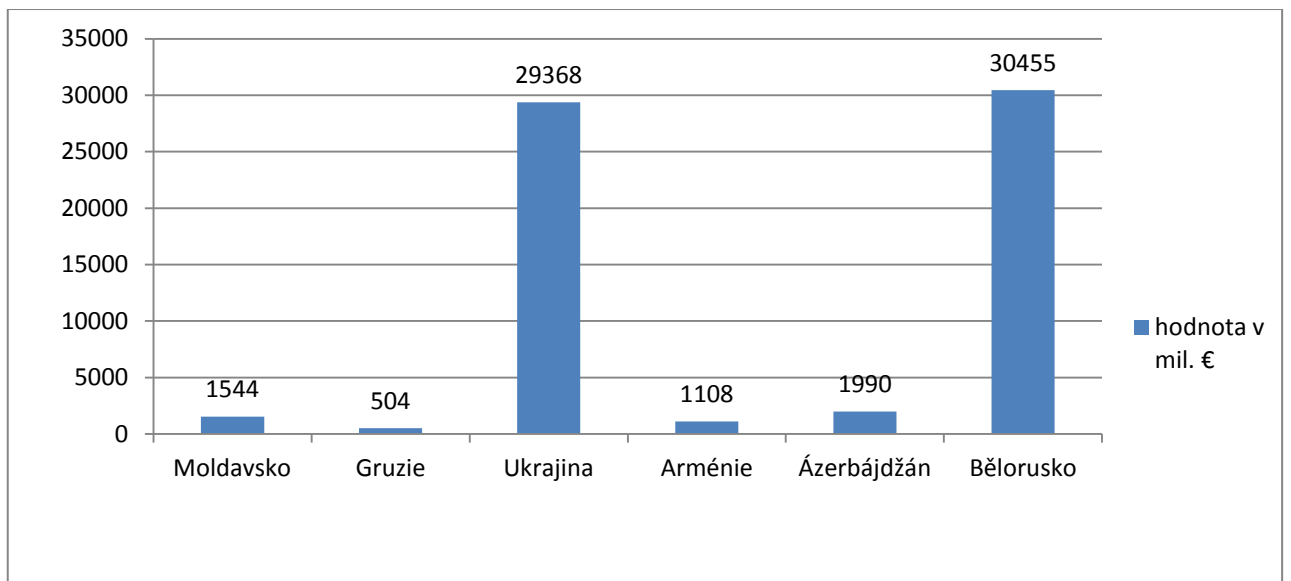
Zdroj: Převzato z EEAS 2015j.

Graf č. 8. Hodnota vzájemného obchodu EU a zemí VP (2013)

Zdroj: Převzato z EEAS 2015i.

Graf č. 9. Hodnota vzájemného obchodu Ruska a zemí VP (2013)

Zdroj: Převzato z EEAS 2015i.

Vzorce

Vzorec č. 1.: Výpočet indexu EEI

$$y = \frac{x - x_{min}}{x_{max} - x_{min}}$$

Zdroj: Převzato z European integration index 2015.